

Επιβλέπων : Καθηγητής Αθ. Παπαδασκαλόπουλος

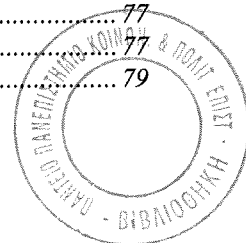
Μέλη Τριμελούς Επιτροπής : Καθηγητής Π. Γετίμης

Επίκουρη Καθηγήτρια Ο. Παπαδάκη

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

non si può

3.6.3. Η υφιστάμενη πολιτική κατάσταση.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	34
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	34
4.1. Εισαγωγή.....	34
4.2. Αλβανία.....	35
4.3. Βουλγαρία.....	37
4.4. Ρουμανία.....	40
4.5. Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.....	42
4.6. Π.Γ.Δ.Μ.	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	48
5. ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ.....	48
5.1. Αλβανία.....	49
5.2. Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και Π.Γ.Δ.Μ.	49
5.3. Βουλγαρία.....	50
5.4. Ρουμανία.....	51
5.5. Η Αντιμετώπιση του Μειονοτικού Προβλήματος.....	52
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ.....	56
6. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ.....	56
6.1. ΑΛΒΑΝΙΑ.....	56
6.1.1. Βιομηχανικές Συγκεντρώσεις στην Αλβανία.....	56
6.1.2. Τα Διμενικά Συγκροτήματα της Αλβανίας.....	57
6.2. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.....	58
6.2.2. Τα Βιομηχανικά Συγκροτήματα της Βουλγαρίας.....	58
6.2.3. Βουλγαρικά Λιμάνια στη Μαύρη Θάλασσα και στο Δούναβη.....	59
6.3. ΡΟΥΜΑΝΙΑ.....	59
6.3.1. Τα Βιομηχανικά Συγκροτήματα της Ρουμανίας.....	59
6.3.2. Ρουμανικά Λιμάνια στη Μαύρη Θάλασσα και στο Δούναβη.....	60
6.4. Ο.Δ. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ.....	61
6.4.1. Το Λιμάνι της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ.....	62
7. ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	62
7.1. Αλβανία.....	62
7.2. Βουλγαρία.....	64
7.3. Ρουμανία.....	66
7.4. Ο. Δ. Γιουγκοσλαβίας.....	67
7.5. Π.Γ.Δ.Μ.	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ.....	69
8.1. ΕΜΠΟΡΙΟ.....	69
8.1.1. Το Εμπόριο της Ελλάδας με τις Βαλκανικές Χώρες.....	69
8.1.2. Το Εμπόριο της Αλβανίας.....	70
8.1.3. Το Εμπόριο της Βουλγαρίας.....	72
8.1.4. Το Εμπόριο της Ρουμανίας.....	73
8.1.5. Το Εμπόριο της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.....	75
8.1.6. Το εμπόριο της Π.Γ.Δ.Μ.....	75
8.2. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ.....	76
8.2.1. Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα.....	77
8.2.2. Ξένες Επενδύσεις στην Αλβανία.....	77
8.2.3. Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία.....	79

8.2.4. Ξένες Επενδύσεις στη Ρουμανία.....	81
8.2.5. Ξένες Επενδύσεις στην Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας.....	83
8.2.6. Ξένες Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ.....	84
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ.....	86
9. ΚΛΑΔΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ.....	86
9.1. Ενέργεια.....	86
9.2. Μεταφορές.....	92
9.3. Τηλεπικοινωνίες.....	97
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.....	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ.....	100
10. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ.....	100
10.1. Εισαγωγή.....	100
10.2. Μέτρα για την Περιφερειακή Ανάπτυξη στα Βαλκάνια.....	103
10.3. Οι Πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	106
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	111
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	115
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	115
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	118
ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	118

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα Βαλκάνια ανέκαθεν αποτελούσαν πεδίο πολεμικών αναμετρήσεων, πολιτικών ζυμώσεων και διπλωματικών σχέσεων στις οποίες εμπλέκονταν και οι Έλληνες.

Η περίοδος του ψυχρού πολέμου απέκοψε την Ελλάδα από τις βαλκανικές υποθέσεις, δημιουργώντας την αίσθηση της οριστικής αποξένωσης. Είναι φανερό, ότι μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και την κατάρρευση του τείχους, ανάμεσα στη Δυτική και Ανατολική Ευρώπη, η χώρα μας βρίσκεται μπροστά σε μια μεγάλη ευκαιρία να διαδραματίσει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο στη Νοτιανατολική Ευρώπη. Η πλεονεκτική θέση της Ελλάδας στον οικονομικό τομέα, η ισχύς των δημοκρατικών της θεσμών και η συμμετοχή της στους περισσότερους δυτικούς οργανισμούς, της προσφέρουν ακόμα το συγκριτικό πλεονέκτημα.

Η παρούσα μελέτη αναφέρεται στο Βαλκανικό χώρο και πιο συγκεκριμένα μελετάμε την Αλβανία, την Βουλγαρία, την Ρουμανία, την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας για την χρονική περίοδο 1990-1998.

Κατά τη διάρκεια συλλογής των στοιχείων και χαρτών, παρουσιάστηκαν προβλήματα και δυσκολίες όπως για παράδειγμα η αδυναμία εύρεσης πληροφοριών για μεμονωμένες περιπτώσεις. Το γεγονός αυτό δεν επηρεάζει τα αποτελέσματα των συμπερασμάτων γιατί έχουν ληφθεί υπόψη, οι ουσιαστικοί και καθοριστικοί παράγοντες για την ανάλυση της μελέτης. Αναλυτικά, η μελέτη χωρίζεται σε τέσσερα μέρη:

Το πρώτο μέρος αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Σε αυτά, γίνεται αναφορά στην αναπτυξιακή φυσιογνωμία των Βαλκανικών Χωρών, στη περιφερειακή διάρθρωση και ανάπτυξη κάθε βαλκανικής χώρας, στο θεσμικό σύστημα, στην οικονομική ανάπτυξη, και στις μειονότητες.

Το δεύτερο μέρος χωρίζεται επίσης σε πέντε κεφάλαια, τα οποία παρουσιάζουν την περιφερειακή συνεργασία και ανάπτυξη που υπάρχει. Γίνεται λόγος για τα

αστικοβιομηχανικά και λιμενικά συγκροτήματα, για τις υποδομές, το εμπόριο και τις επενδύσεις. Επίσης, αναφέρονται οι δυνατότητες κλαδικών συνεργασιών σε τομείς όπως η ενέργεια, οι μεταφορές και οι τηλεπικοινωνίες.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος εξετάζουμε το ρόλο των Βαλκανίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και κάνουμε λόγο για τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν υπόψη, για μια περιφερειακή ανάπτυξη σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο. Τέλος περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αρχή της δεκαετίας του '70 χαρακτηρίζεται από τη πιο σημαντική οικονομική μεταβολή της μεταπολεμικής περιόδου. Η μεταβολή αυτή επικράτησε να λέγεται μονολεκτικά *παγκοσμιοποίηση* (globalization) (Κόνσολας Ν. 1997). Το σημαντικότερο από τα στοιχεία που τη συνθέτουν είναι η συνεχώς αυξανόμενη αλληλεξάρτηση ανάμεσα σε όλες τις περιοχές του πλανήτη.

Η παγκοσμιοποίηση προωθείται με έναν τρόπο που παράγει νέες ανισότητες και αντιθέσεις στην κατανομή του παγκόσμιου πλούτου και θέτει σε εξαιρετικά άνιση μοίρα, από την άποψη των αναπτυξιακών προοπτικών, τα διάφορα μέρη του πλανήτη.

Επίσης, δεν αναστέλλει, αλλά εντατικοποιεί τη διαδικασία της *περιφερειοποίησης*. Οι περιφερειακές συνεργασίες, ποικίλων βαθμών, μορφών και επιπέδων, αποτελούν ένα βασικό συστατικό της παγκόσμιας διαδικασίας (Δρασάκης Γ. 1995).

Ταυτόχρονα, το περιεχόμενο των περιφερειακών ενοποιήσεων τείνει να μεταβληθεί. Αν στις αρχικές φάσεις ο προστατευτισμός μιας περιφερειακής ομάδας οικονομιών ήταν ο κύριος στόχος της κοινής τους προσπάθειας, βαθμιαία ο στόχος αυτός χωρίς να εγκαταλείπεται, συνυπάρχει και συχνά επικαλύπτεται με το στόχο της διεθνούς πρόσβασης και της διεθνούς δικτύωσης. Άρα, η περιφερειακή συνεργασία αποδεικνύεται ένας πιο *αποτελεσματικός δρόμος ένταξης ή επανένταξης* στο διεθνή καταμερισμό εργασίας, πρόσβασης στις παγκόσμιες αγορές και διεθνούς δικτύωσης (Βαλντέν Σ. 1996).

Η θέση των Βαλκανικών Χωρών στο πλαίσιο αυτών των διαδικασιών είναι εξαιρετικά ιδιόμορφη και παράγει κρίσιμα διλήμματα οικονομικής στρατηγικής και πολιτικής. Με εξαίρεση την Ελλάδα, που αποτελεί οργανικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι υπόλοιπες χώρες αντιμετωπίζουν οξύτατα προβλήματα επιλογών σε ότι αφορά τους δρόμους και τους τρόπους επανένταξής τους στο παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας. Για παράδειγμα, οι τάσεις ξενοφοβίας, ο οικονομικός προστατευτισμός ή αντίστροφα τάσεις παράδοσής τους χωρίς όρους και όρια στις δυναμικές των παγκόσμιων κεφαλαιαγορών, θα προκαλούσε αρνητικές παρενέργειες για το σύνολο της περιοχής (Δρασάκης Γ. 1995).

Είναι αυτονόητο, ότι η συζήτηση του προβλήματος και η αντιμετώπισή του υπονομεύεται από την εμπόλεμη κατάσταση και γενικά από την εκρηκτική κατάσταση που επικρατεί. Το όραμα μιας διαβαλκανικής συν-ανάπτυξης, ανασυγκρότησης και αναβάθμισης της περιοχής, μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο για την άμβλυνση των αντιθέσεων και ως προγραμματικό πλαίσιο για την τιθάσευσή τους (Kovalsky N. 1996).

➡ Τα Βαλκάνια, ως ενιαίος γεω-ιστορικός χώρος, έχουν ανάγκη από μια στρατηγική που θα στηρίζεται στην οικονομική συνεργασία, την συνύπαρξη, τον διάλογο και την αλληλεπίδραση των πολιτισμών και όχι από νέες διαχωριστικές γραμμές στη βάση θρησκευτικών τόξων ή εφήμερων αντιπαραθετικών αξόνων. Κριτήριο επομένως, της όποιας στρατηγικής δεν πρέπει να είναι άλλο από την εμπέδωση όρων συνεργασίας, συν-ανάπτυξης, απασχόλησης και αναβάθμισης του Βαλκανικού οικονομικού χώρου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής και της Παγκόσμιας οικονομίας (Δρασάκης Γ. 1995).

Καταλυτικό ρόλο στην ολοκλήρωση της οικονομικής ανάπτυξης παίζει η βέλτιστη αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η βελτίωση των εμπορικών σχέσεων, η ενίσχυση των έργων υποδομής, η αποτελεσματικότητα των επενδύσεων (Κόνσολας Ν. 1997). Στην συνέχεια της ανάλυσής μας, θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε την δυνατότητα οικονομικής ανάπτυξης στα Βαλκάνια από αυτή την οπτική γωνία.

Επίσης, οι βιομηχανίες συγκεντρώνονται σε βιομηχανικές πόλεις ή σε επαρχιακά αστικά κέντρα όπου υπάρχουν αποκεντρωμένες κρατικές υπηρεσίες, ανεπτυγμένο εμπόριο, επαρκής υποδομή και πολιτιστική δραστηριότητα. Τα αστικά κέντρα όπου συγκεντρώνονται οι βιομηχανίες γίνονται πόλοι ανάπτυξης επηρεάζοντας την ανάπτυξη της περιβάλλουσας περιφέρειάς τους, που καλείται πολική περιφέρεια (Παπαδασκαλόπουλος Α. 1995). Η Πολική περιφέρεια είναι ένα σύνολο ιεραρχικά διαρθρωμένων ετερογενών χωρικών μονάδων, που έχουν λειτουργική συνεκτικότητα και αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, με σειρά σχέσεων και ροών και επηρεάζονται από ένα κεντρικό πόλο (Κόνσολας 1984). Οι σχέσεις και οι ροές όπως εκφράζονται με το εμπόριο, τις μεταφορές, τις ροές κεφαλαίων και την γενικότερη συνεργασία και τις ανταλλαγές (Ρέππας Π. 1991) στον βαλκανικό χώρο διερευνώνται στην εργασία αυτή.

Όπως έχει γίνει γενικά αποδεκτό, για τις χώρες των Βαλκανίων είναι ζωτικής σημασίας η ολόπλευρη επανένταξή τους στις διαδικασίες της παγκόσμιας αναπτυξιακής διαδικασίας. Για το σκοπό αυτό μπορούν και πρέπει να αξιοποιηθούν όλες οι μορφές περιφερειακής και ευρύτερης συνεργασίας (Βαλντέν Σ. 1996).

ΜΕΡΟΣ ***Π***ΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ο όρος “βαλκανική χερσόνησος” είναι παλιός. Τον εισήγαγε ο Γερμανός γεωγράφος Johan August Zeune, το 1808, με το γεωγραφικό όρο “Balkanhalbinsel”. Ο όρος “Balkan” προέρχεται από την τουρκική γλώσσα και δήλωνε αρχικά, ένα βουλγαρικό βουνό που ονομαζόταν στην τουρκική, Koca Balkan, το παλαιό βουνό. Ο

όρος Balkan είναι δανεισμένος από το περσικό “balakhana” που σημαίνει υψηλό οικοδόμημα και χρησιμοποιείτο στις περιοχές της Κασπίας για να υποδηλώνει τα βουνά που κυριαρχούν σε μια κοιλάδα. Ο όρος, εξαπλώθηκε σε όλη την περιοχή που βρισκόταν υπό οθωμανικό έλεγχο, έτσι ώστε να διαφοροποιείται από την υπόλοιπη Ευρώπη (Foucher M. 1993). Πρόκειται λοιπόν, για μια οθωμανική γεωγραφική αντίληψη, τα βουνά που ορθώνονται μετά το οροπέδιο της Ανατολής και τις κοιλάδες της Θράκης. Με άλλα λόγια, για περιοχές οι οποίες για πολλούς αιώνες ανήκαν στην οθωμανική αυτοκρατορία, δυτικά των Στενών, με την ιδιαιτερότητα της ύπαρξης σε αυτές Ρουμανικών, Βλάχικων και Μολδαβικών Πριγκιπάτων, τα οποία ήταν φορολογικά υποτελή.

Για το Γάλλο γεωγράφο Jacques Ansel, τα βαλκάνια περιελάμβαναν πέντε κράτη: Ελλάδα, Αλβανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία και Ρουμανία (σύμφωνα με το “Λαοί και Έθνη των Βαλκανίων, 1926).

Για τον ιστορικό George Castellan, η περιοχή εκτείνεται από την Πελοπόννησο έως το Δούναβη, ακόμα και αν ιστορικά προστίθεται και η Ρουμανία. Συμπαγής περιοχή, διαχωρισμένη από τις οροσειρές της αλλά και πολύ ανοικτή σε ορεισμένους διαδρόμους της Μοράβα-Βαρδάρης, Μοράβα-Έβρος, κοιλάδα του Στροιμώνα και ακόμα στο βορινό της άκρο το λιμάνι του Φιούμε.

Τα βαλκανικά κράτη συστήθηκαν σε ενάμιση περίπου αιώνα, από τις αρχές του 19^{ου} έως τις δύο πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα: Σερβία, Ελλάδα, Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, Τουρκία. Μετά τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο η Σλοβενία, η Κροατία και το Μαυροβούνιο συμπεριλήφθησαν στο “Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων” το οποίο αργότερα μετατράπηκε στη Γιουγκοσλαβία. Αυτό σημάδεψε

το τέλος δύο Αυτοκρατοριών, της Αυστρο-Ουγγρικής και της Οθωμανικής, και το ξεκίνημα μιας νέας περιόδου στην ιστορία των Βαλκανικών κρατών-εθνών (Todorov N. 1996).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

2.1. Αλβανία

Η Αλβανία βρίσκεται στο νοτιοδυτικό μέρος της Βαλκανικής χερσονήσου και

βρέχεται από την Αδριατική και το Ιόνιο πέλαγος. Οι αλβανικές ακτές εκτείνονται σε μήκος 270 χιλιομέτρων ενώ η μικρότερη απόσταση, από τις ιταλικές ακτές στα στενά του Οτράντο, είναι περίπου 50 ναυτιλιακά μίλια. Η Αλβανία συνορεύει βορειοδυτικά με τη Σερβία, βόρεια με το Μαυροβούνιο, ανατολικά με την Π.Γ.Δ.Μ και νότια με την Ελλάδα. Έχει έκταση 28.748 τετραγωνικά χιλιόμετρα εκ των οποίων το 77% αποτελείται από λοφώδεις και ορεινές περιοχές μέσου υψόμετρου 670 μέτρων.

Το κλίμα της χώρας είναι ηπειρωτικό με θετική επίδραση από την Αδριατική, στην οποία τα παράλια επικρατεί το μεσογειακό κλίμα.

Η Αλβανία είναι πλούσια σε νερά αφού διαθέτει 152 ποτάμια και παραπόταμους, 5 λίμνες φυσικές και 4 τεχνητές. Επίσης, διαθέτει πάνω από 200 φυσικές πηγές μεταλλικών υδάτων. Οι κυριότερες λίμνες της χώρας είναι οι: Σκόδρα με έκταση 368 τετραγωνικά χιλιόμετρα, Οχρίδα με έκταση 362 τετραγωνικά χιλιόμετρα, Πρέσπα με έκταση 285 τετραγωνικά χιλιόμετρα, Μπουτρίντι με έκταση 16 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Οι κυριότεροι ποταμοί της χώρας είναι οι: Ντρίνι, Μάτι, Ίσμι, Ερζένι, Σκουμπίνι, Σεμάμι, Βιόσα.

Η χώρα, τέλος, διαιρείται σε 5 περιφέρειες και 36 νομούς με πρωτεύουσα τα **Τίρανα** (243.000 κατοίκους). Οι περιφέρειες είναι, **Βόρεια Αλβανία**, **Δυτική Αλβανία**, **ΝΑ Αλβανία**, **Τίρανα** και **Κεντρική Αλβανία**. Τα σπουδαιότερα αστικά κέντρα είναι από πλευράς πληθυσμού τα, **Δυρράχιο** (85.400 κατοίκους), **Ελμπασάν** (83.300 κατοίκους), **Σκόδρα** (81.800 κατοίκους), **Αυλώνας** (73.800 κατοίκους), **Κορυτσά** (65.300 κατοίκους) (βλέπε χάρτη 1).

2.2. Βουλγαρία

Η Βουλγαρία έχει έκταση 110.994 τετραγωνικά χιλιόμετρα και συνορεύει βόρεια με τη Ρουμανία, από την οποία χωρίζεται από το Δούναβη, νότια με την Ελλάδα και το Ευρωπαϊκό τμήμα της Τουρκίας, δυτικά με τη Σερβία και τα Σκόπια και ανατολικά βρέχεται από τον Εύξεινο Πόντο.

Το έδαφός της, παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία τοπίου από βραχώδη βουνά, μεγάλα δάση, εύφορες πεδιάδες και σύγχρονα κέντρα παραθερισμού στον Εύξεινο Πόντο. Η χώρα γενικά διαιρείται σε 4 γεωφυσικές περιοχές: α) την πεδιάδα του Δούναβη, που είναι μια εύφορη, λοφώδης περιοχή με πολλά νερά, μέσο υψόμετρο 178 μέτρα και η έκταση της εύφορης περιοχής ανέρχεται σε 31.523 τετραγωνικά χιλιόμετρα, β) τα Βαλκανικά Όροι, που κλείνουν από το Νότο τη πεδιάδα του Δούναβη, με μέσο υψόμετρο 691 μέτρα. γ) τον ορεινό όγκο Ρίλα-Ροδόπης που περιλαμβάνει τη λεγόμενη αλπική Ροδόπη, με πολλά μεγάλα βουνά και πλούσια σε νερά δάση και δ) τις ακτές του Εύξεινου Πόντου (Μαύρης Θάλασσας), στα ανατολικά των παραπάνω περιοχών, όπου εκτείνεται η σχετική στενή παραλιακή περιοχή. Παρουσιάζει λίγες κολπώσεις, έχει όμως αμμουδιές που σ' αυτές δημιουργήθηκαν αρκετά καλές τουριστικές εγκαταστάσεις ενώ υπάρχουν και τα λιμάνια της Βάρνας και του Μπουρκάς (Πύργου). Στη Βουλγαρία βρίσκεται και η υψηλότερη κορυφή τω Βαλκανίων (Μασαλά) ύψους 2.925 μέτρα. Τα δάση καλύπτουν το 30% της χώρας και χαρακτηρίζονται ως δρυμοί οι περιοχές της Ρίλας, του Πιρίν και του όρους Μπαλκάν.

Η Βουλγαρία έχει γενικά ήπιο ηπειρωτικό κλίμα, που μετριάζεται από την επίδραση της Μεσογείου. Η μέση ετήσια θερμοκρασία κυμαίνεται γύρω στους 10° C. Οι μέσες βροχοπτώσεις κυμαίνονται γύρω στα 450 χιλιοστόμετρα και στα ορεινά ξεπερνούν τα 1200, οπότε υπάρχουν άφθονα νερά για τη γεωργία.

Η γεωργία αποτελεί παραδοσιακή απασχόληση για το βουλγαρικό λαό και στο παρελθόν σημείωνε σημαντικές αποδόσεις τόσο στη φυτική όσο και στη ζωική παραγωγή. Τα κυριότερα προϊόντα της αγροτικής παραγωγής είναι τα σιτηρά, τα λαχανικά, τα σταφύλια, τα φρούτα, τα βιομηχανικά φυτά, τα αιγοπροβατοειδή και το χοιρινό κρέας.

Η Βουλγαρία διαθέτει αρκετά ορυκτά, όπως άνθρακα, σίδηρο, μαγνήσιο και χρώμιο. Τα τελευταία χρόνια ανακαλύφθηκε πετρέλαιο και φυσικό αέριο σε χαμηλές,

όμως, ποσότητες. Επίσης, διαθέτει 600 πηγές μεταλλικού ύδατος οι οποίες εντοπίζονται σε 100 σημεία σε όλη τη χώρα.

Όσον αφορά, τη διοικητική διαίρεση της Βουλγαρίας, η χώρα διαιρείται σε 9 περιφέρειες τις: **Μπουργκάς, Βάρνα, Λόβετς, Μοντάνα, Πλόβντιβ, Ρούσε, Σόφια, Σόφια Πόλη και Χάσκοβο**. Οι πόλεις στην χώρα, φθάνουν τις 238 και τα χωριά ανέρχονται σε 4.445. Πρωτεύουσα είναι η **Σόφια** με 1.070.000 κατοίκους, και τα κυριότερα αστικά κέντρα είναι, το **Πλόβντιβ** με 380.000 κατοίκους, η **Βάρνα** με 315.000, το **Ρουσέ** με 185.000, το **Μπουργκάς** με 180.000, η **Στάρα Ζαγκόρα** με 145.000, το **Πλέβεν** με 135.000 και το **Σλίβεν** με 110.000 (βλέπε χάρτη 2).

2.3. Ρουμανία

Η Ρουμανία βρίσκεται στην Νοτιανατολική Κεντρική Ευρώπη στα βόρεια της Βαλκανικής Χερσονήσου, βρέχεται από τη Μαύρη Θάλασσα και συνορεύει με την Βουλγαρία, την Ουγγαρία, τη Γιουγκοσλαβία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία. Η συνολική έκταση της χώρας ανέρχεται σε 238.391 τετραγωνικά χιλιόμετρα και αποτελεί την μεγαλύτερη σε έκταση χώρα της Βαλκανικής χερσονήσου.

Η Ρουμανία θεωρείται πεδινή χώρα αφού οι πεδιάδες καταλαμβάνουν το 33% του εδάφους, οι λόφοι το 36% και τα βουνά το 31%. Το κλίμα είναι ηπειρωτικό με θετική επίδραση από τη Μεσόγειο στα νότια της χώρας. Η μέση ετήσια θερμοκρασία στον Νότο φθάνει τους 8° C και στο Βορρά τους 11° C. Η μέση βροχόπτωση προσεγγίζει τα 700 mm.

Όσον αφορά τη διοικητική διαίρεση της χώρας, διαιρείται σε 8 περιφέρειες τις, **Βορειοανατολική, Νοτιοανατολική, Νότια, Νοτιοδυτική, Δυτική, Βορειοδυτική, Κεντρική και Βουκουρέστι** (βλέπε χάρτη 3α) και σε 40 νομούς στους οποίους προστίθεται και η πρωτεύουσα με υπόσταση νομού. Υπάρχουν επίσης, 262 πόλεις και 13.000 χωριά. Τα κύρια αστικά κέντρα κατά σειρά μεγέθους πληθυσμού είναι τα: **Βουκουρέστι, Κωστανζα, Ιάσιο, Τιμισοάρα, Γαλάτσι, Κλουζ-Ναπόκα, Μπρασόβ, Κραϊόβα, Πλοϊέστι, Βραϊλα, Οραντέα και Μπακάου** (βλέπε χάρτη 3).

2.4. Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

Η Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, είναι μια χώρα με συνολική έκταση 102.173 τετρ. χιλ., πληθυσμό περίπου 11.101.833 και ιδρύθηκε στις 27 Απριλίου του 1992 περιλαμβάνοντας τις Δημοκρατίες της Σερβίας (που περιλαμβάνει την Κεντρική Σερβία και τις περιοχές του Κόσοβο και της Βοϊβοντίνα) και του Μαυροβουνίου από την πρώην Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας.

Η Ο.Δ.Γ. συνορεύει νότια με την ΠΓΔΜ, ανατολικά με τη Βουλγαρία, βορειανατολικά με τη Ρουμανία, βορειοδυτικά με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και νοτιοδυτικά με την Αλβανία.

Ο αγροτικός τομέας χαρακτηρίζεται από υψηλή αποδοτικότητα που οφείλεται εν μέρει και στη καλή ποιότητα του εδάφους. Η παραγωγή του τομέα αυτού έχει παίζει βασικό ρόλο κατά τη διάρκεια των οικονομικών κυρώσεων στη τροφοδοσία της οικονομίας, στην συγκράτηση των τιμών και στη διατήρηση ενός ανεκτού βιοτικού επιπέδου για τον πληθυσμό. Ο κλάδος της κτηνοτροφίας, αντίθετα, υστερεί και σαν αποτέλεσμα της μακροχρόνιας μείωσης των αποθεμάτων και της προσφοράς του κλάδου, οι τιμές των ζωικών προϊόντων αυξήθηκαν σημαντικά κατά το 1994. Η βιομηχανική παραγωγή έχει πληγεί ισχυρά από τα μέτρα λιτότητας και έχει σημειώσει σημαντική πτώση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Όσον αφορά το διεθνές εμπόριο, χαρακτηρίζεται από ένα σχετικά αναπτυγμένο και σε μερικούς κλάδους ανταγωνιστικό βιομηχανικό τομέα αφού ο κύριος όγκος των εξαγωγών της χώρας ήταν βιομηχανικά προϊόντα.

Πρωτεύουσα της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας είναι το **Βελιγράδι** (1.168.000 κατοίκους). Τα κυριότερα αστικά κέντρα είναι, το **Νόβι Σαντ** (180.000 κατοίκους), η **Νίς** (175.000 κατοίκους), το **Κραγκούγεβατς** (147.000 κατοίκους).

2.5. ΠΓΔΜ

Γεωγραφικά η ΠΓΔΜ είναι το βόρειο τμήμα της γεωγραφικής ενότητας της Μακεδονίας. Στη Μακεδονία εγκαθιδρύθηκε το βασίλειο των Μακεδόνων με πρωτεύουσα τη Βεργίνα. Στην διαδρομή του χρόνου η περιοχή βρέθηκε υπό τους Βουλγάρους, την Βυζαντινή Αυτοκρατορία, τους Σέρβους και τους Οθωμανούς. Μετά

τους Βαλκανικούς πολέμους η περιοχή χωρίσθηκε μεταξύ της Ελλάδας και της Σερβίας (Μακεδονία του Πιρίν ήδη ανήκε στην Βουλγαρία) και η Μακεδονία του Βαρδάρη έγινε τμήμα του βασιλείου της Γιουγκοσλαβίας, με τη Σερβική ως επίσημη γλώσσα.

Η ΠΓΔΜ, είναι η μικρότερη χώρα των Βαλκανίων σε έκταση (25.713 τετρ. χλμ.) και έχει πληθυσμό περίπου 2 εκ. κατοίκους. Κοινωνικά χαρακτηρίζεται από μεγάλη ανομοιογένεια, η οποία προκαλεί μειονοτικά προβλήματα, κυρίως από τους αλβανόφωνους μουσουλμάνους.

Η χώρα συνορεύει βόρεια με την Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, βορειοανατολικά με τη Βουλγαρία, νότια με την Ελλάδα, και δυτικά με την Αλβανία.

Η καλλιεργήσιμη γη αποτελεί το 50% της συνολικής επιφάνειας και η χώρα καλύπτει τις βασικές της ανάγκες σε τρόφιμα από ίδια παραγωγή. Οι κυρίαρχοι τομείς της οικονομικής δραστηριότητας είναι η βιομηχανία (υφαντουργία, ένδυση/δέρμα), η εξόρυξη μετάλλων (χρώμιο, χαλκός, σίδηρος, νικέλιο, θειάφι, ασβέστιο, άνθρακας και μόλυβδος) και ακολουθούν οι βιομηχανίες χάρτου και τροφίμων, ποτών και καπνών.

Πρωτεύουσα της ΠΓΔΜ είναι τα **Σκόπια** με 541.280 κατοίκους. Τα κυριότερα αστικά κέντρα είναι τα: **Τέτοβο, Κουμάνοβο, Γκοστιβάρ, Βιτόλα**, (με πλυθυσμό άνω των 100.000 κατοίκων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα ενότητα θα αναφερθούμε στο πολιτικό σύστημα κάθε χώρας αλλά και στις θεσμικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην εκάστοτε χώρα, από τις αρχές του '90 μέχρι το τέλος του 1998.

Είναι αυτονόητο, ότι οι τύχες των χωρών διαφέρουν. Η πολιτική παράδοση, τα εθνοτικά ζητήματα, ο βαθμός αποδοχής του προηγούμενου καθεστώτος, το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, ο τρόπος που έγινε η μετάβαση, οι μεταρρυθμιστικές εμπειρίες του παρελθόντος και το διεθνές περιβάλλον επηρεάζουν το ρυθμό αλλαγής, την κλίμακα των προβλημάτων και των εντάσεων, τις οικονομικές επιδόσεις (Καζάκος Π. 1995).

Η πολιτική παράδοση μπορεί να δυσκολεύει την εμπέδωση των νέων θεσμών (Κόνσολας Ν. 1997). Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αλβανία και εν μέρη η Βουλγαρία, όπου η επικυριαρχία του κράτους, και μάλιστα στη βάση μιας αγροτικής κοινωνίας, ήταν απεριόριστη και μη υποκείμενη σε οποιουδήποτε κανόνες (Καζάκος Π. 1995). Κρίσιμο ρόλο διαδραματίζει επίσης η ένταση των εθνοτικών προβλημάτων, που δεν είναι παντού η ίδια (Βαλντέν Σ. 1996). Στη Γιουγκοσλαβία για παράδειγμα, η διάλυση του πολυεθνικού κράτους δυσκολεύει τις προσπάθειες εφαρμογής μιας σταθερής μεταρρυθμιστικής πολιτικής, πέρα από το τεράστιο οικονομικό κόστος της εμφύλιας διαμάχης με τη μορφή ανθρώπινων θυμάτων και καταστροφών της υλικής υποδομής (Καζάκος Π. 1995). Εξίσου σημαντικό ρόλο παίζει ο βαθμός αποδοχής, των σοσιαλιστικών καθεστώτων. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στην Νοτιοανατολική Ευρώπη επιβλήθηκαν σοσιαλιστικά καθεστώτα πάνω σε κοινωνίες, που απασχολούσαν πριν από τον τελευταίο πόλεμο περίπου το 80% του εργατικού δυναμικού στη γεωργία. Στις

χώρες αυτές δεν υπήρχε ισχυρή διανόηση και βασικοί θεσμοί μιας αναπτυγμένης “κοινωνίας των πολιτών”.

Τέλος το διεθνές περιβάλλον θα παίζει σημαντικό ρόλο. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, μπορεί να βοηθήσει στην αναζήτηση διεξόδων τις πολιτικές ηγεσίες στη ΝΑ Ευρώπη, παρά τις οικονομικές αβεβαιότητες, λόγω ύφεσης, και την πρόσφατη νομισματική κρίση που τις επέτεινε (Kovalsky N. 1996).

3.2. ΑΛΒΑΝΙΑ

3.2.1. Γενικά

Οι πρώτες εκλογές που πραγματοποιήθηκαν την μεταπολεμική περίοδο, έλαβαν χώρα στις 31 Μαρτίου 1991 με νικητή, το αλβανικό κόμμα των εργατών (κομμουνιστικό κόμμα). Κάτω όμως από την μεγάλη αντίθεση, τις απεργιακές κινητοποιήσεις των αστικών κυρίως πληθυσμών και την έλλειψη αξιοπιστίας της κυβέρνησης στο εξωτερικό, προκηρύχθηκαν νέες εκλογές στις 22 Μαρτίου 1992 όπου το Δημοκρατικό κόμμα έλαβε τελικά τις 92 από τις 140 έδρες (Σακκάς Δ. 1995). Δίνεται, έτσι η δυνατότητα στο κόμμα αυτό να αλλάξει το Σύνταγμα αφαιρώντας κομμουνιστικές αρχές και θέσεις. Σήμερα η Αλβανία έχει καθεστώς Προεδρικής Δημοκρατίας με διευρυμένες αρμοδιότητες. Ο πρόεδρος στην Αλβανία, εκλέγεται από το κοινοβούλιο και είναι μεταξύ των άλλων, αρχηγός του στρατού και επικεφαλής της δικαιοσύνης. Οι τελευταίες βουλευτικές εκλογές έλαβαν χώρα τον Ιούνιο του 1997, στις οποίες νικητής αναδείχθηκε το Σοσιαλιστικό κόμμα (Βαλκάνια, Τεύχος 11, ΕΚΕΜ 1998).

Μετά την κατάρρευση των πυραμίδων (1996), επέρχεται το τρίτο τετράμηνο του 1998, νέα κρίση στην Αλβανία της οποίας τα αίτια δεν είναι συγκυριακά, αλλά έχουν βαθύτερες ρίζες στην ίδια την κοινωνία και κατ' επέκταση στον κρατικό μηχανισμό. Πρόκειται για την σύγκρουση ανάμεσα στις “δύο Αλβανίες”, που απεικονίζονται στην παραδοσιακή αντιπαράθεση Βορρά-Νότου. Η αντιπαράθεση αυτή έχει φυλετικό, πολιτισμικό και σε μεγάλο βαθμό θρησκευτικό περιεχόμενο (Μητραλιά Γ. 1997). Η κρίση που ξέσπασε το Σεπτέμβριο έδειχνε να αποκλιμακώνεται με τις διενέργειες του τότε πρωθυπουργού Φ. Νάνο για ανασχηματισμό. Αντί αυτού παραιτήθηκε ο

πρωθυπουργός και το πρωθυπουργικό αξίωμα ανατέθηκε στον Π. Μάικο (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

3.2.2. Οι κύριες θεσμικές μεταρρυθμίσεις

Η αλβανική οικονομία διαφοροποιείτο από τις οικονομίες των άλλων (πρώην) σοσιαλιστικών χωρών στο ότι υπήρχε παντελής σχεδόν έλλειψη ατομικής ιδιοκτησίας. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι, η βιομηχανία μετά το πόλεμο ήταν εξ ολοκλήρου κρατική, ενώ η κολεκτιβοποίηση της γεωργίας ολοκληρώθηκε κατά τα μέσα της δεκαετίας του '60 (Σακκάς Δ. 1995).

Το πρόγραμμα μετάβασης στην οικονομία της αγοράς, επικυρώθηκε από τη βουλή στα τέλη Οκτωβρίου 1991, περιείχε πολλούς νόμους και προέβλεπε γενικά την απελευθέρωση των τιμών, τη φιλελευθεροποίηση των επενδυτικών αποφάσεων, την άσκηση περιοριστικής νομισματικής πολιτικής, την ιδιωτικοποίηση της γεωργικής γης και την μικρής κλίμακας ιδιωτικοποίηση στους άλλους τομείς της οικονομίας (Τέλιος Η. 1995).

Αναλυτικά, η απελευθέρωση των τιμών εφαρμόστηκε για πρώτη φορά τον Οκτώβριο του 1991 και συγχρόνως καταργήθηκε το κρατικό μονοπώλιο στο εξωτερικό εμπόριο. Το ίδιο χρονικό διάστημα άρχισε και η αναδιοργάνωση του τραπεζικού συστήματος. Η πρωτοβουλία για την ιδιωτικοποίηση της οικονομίας γενικά, πάρθηκε τον Αύγουστο του 1991.

Όσον αφορά τον αγροτικό τομέα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πραγματοποιήθηκε η σημαντικότερη αλλαγή. Η γεωργία παίζει σημαντικό ρόλο, συνεισφέροντας στο ΑΕΠ της χώρας περισσότερο απ' ό,τι όλοι οι τομείς σωρευτικά. Ο τομέας αυτός, που σύμφωνα με τη Διεθνή Τράπεζα αποτελούσε κατά το έτος 1990 το 36% του ΑΕΠ και απασχολούσε το 49,4% του ενεργού πληθυσμού της χώρας άλλαξε μορφή ιδιοκτησίας και βρίσκεται τώρα υπό ιδιωτικό έλεγχο. Ο τομέας αυτός μαζί με τις κατασκευές, τις μεταφορές και τις υπηρεσίες αποτελούν τους κύριους μοχλούς μεγέθυνσης της αλβανικής οικονομίας (Ειδική Έκδοση Ναυτεμπορικής, «Αλβανία '96»). Τα περίπου 429.000 εκτάρια που ανήκαν στις συνεταιριστικές οργανώσεις κατανεμήθηκαν και αποδόθηκαν, το Σεπτέμβριο του 1991, με τίτλους κυριότητας στις αγροτικές οικογένειες. Το 80% επίσης των καθαρά κρατικών αγροκτημάτων έχουν επίσης ιδιωτικοποιηθεί. Από την αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, προέκυψαν

400.000 περίπου ιδιωτικές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, στις οποίες αντιστοιχούν 1,4 εκτάρια, δηλαδή 14 στρέμματα ανά οικογενειακή εκμετάλλευση. Αποτέλεσμα των παραπάνω θεσμικών μεταβολών, είναι η εξέλιξη του αγροτικού τομέα η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως *θ ε τ ι κ ή* (Σακκάς Δ. 1995). Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το ποσοστό της συμμετοχής του αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ το 1996 ανερχόταν στο 56%.

Στον πίνακα 1 παρουσιάζονται οι μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν στον αγροτικό χώρο από την πλευρά της παραγωγής μέχρι το 1993.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ποσοστιαία διάρθρωση της αγροτικής παραγωγής κατά φορέα
(σταθερές τιμές 1992)

	1989	1990	1991	1992	1993
σύνολο Παραγωγής	100	100	100	100	100
κρατικά αγροκτήματα	30	29	22	9	5
συναιτ/κές εκμεταλλεύσεις	60	50	0	0	0
ιδιωτικές εκμεταλλεύσεις	10	21	78	91	95

Πηγή: ΚΕΠΕ

Παράλληλα με τις μεταρρυθμίσεις στον αγροτικό τομέα και τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης των μικρής κυρίως κλίμακας επιχειρήσεων, η κυβέρνηση εισήγαγε νέους φόρους για τη στήριξη του δημοσιονομικού της ισοζυγίου που είχε ήδη από τη δεκαετία του 1980 κλονισθεί οικονομίας (Ειδική Έκδοση Ναυτεμπορικής, «Αλβανία '96»). Πρόκειται, για το φόρο κύκλου εργασιών και το φόρο επί των κερδών, ενώ το 1996 ο τελευταίος αντικαταστάθηκε από το φόρο προστιθέμενης αξίας. Σήμερα το φορολογικό σύστημα της Αλβανίας, βρίσκεται ακόμα στην προσπάθεια εναρμόνισής του, με το εφαρμοζόμενο στην υπόλοιπη Ευρώπη.

3.2.3. Υφιστάμενη πολιτική κατάσταση

Βασικό πρόβλημα, για οποιαδήποτε πολιτική δύναμη αναλάμβανε την εξουσία στην Αλβανία, είναι η ένταξη της χώρας στους παγκόσμιους οικονομικούς μηχανισμούς (οικονομική ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός). Οι βασικοί στόχοι της νέας αλβανικής

Κυβέρνησης (οριστικοποιήθηκε στις 2 Οκτωβρίου 1998 με πρωθυπουργό τον Π. Μάικο) είναι η πορεία εκδημοκρατισμού και η εξομάλυνση, η αποκατάσταση της τάξης και η συγκρότηση Κράτους δικαίου, οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις, η αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της κρίσης, η μακροοικονομική σταθερότητα, η δημοσιονομική μεταρρύθμιση, η ιδιωτικοποίηση στρατηγικών τομέων, η ολοκλήρωση των εργασιών για το νέο Σύνταγμα, και τέλος, η εδραίωση του διαλόγου μεταξύ Κυβέρνησης και Αντιπολίτευσης (Βαλκάνια, Τεύχος 12, EKEM 1998).

Προτεραιότητα, εν τω μεταξύ, έχει και η λύση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αλβανικοί πληθυσμοί σε γειτονικές χώρες όπως για παράδειγμα στο Κόσοβο και στο Τέτοβο, με διαπραγματεύσεις στις οποίες θα συμμετέχει και η Αλβανία ως τρίτο μέρος. Τέλος, σημαντικό θέμα στην εξωτερική πολιτική της χώρας αποτελεί η ένταξή της, στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 59, EKEM 1998).

Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής είναι γεγονός ότι επιδιώκεται η ανάπτυξη των διμερών σχέσεων της Αλβανίας με τα άλλα Βαλκανικά Κράτη. Το αλβανικό Κοινοβούλιο επικύρωσε στις 14 Ιανουαρίου 1998, τέσσερις “Συμφωνίες” που έχουν υπογραφεί μεταξύ της Αλβανικής Κυβέρνησης και της Κυβέρνησης της ΠΓΔΜ. Πρόκειται για Συμφωνίες που αφορούν: α) την ανοικοδόμηση, επισκευή και συντήρηση της συνοριακής γραμμής της Αλβανίας με την ΠΓΔΜ, β) τη διευθέτηση των μετακινήσεων των κατοίκων των παραμεθόριων περιοχών, γ) την υιοθέτηση μέτρων για την πρόληψη και την αντιμετώπιση επεισοδίων στα σύνορα των δύο χωρών, δ) την κατάργηση της βίζας διπλωματικών και υπηρεσιακών διαβατηρίων και τον καθορισμό του κόστους έκδοσης βίζας στις υπόλοιπες περιπτώσεις (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 58, EKEM, 1998).

Στον τομέα των δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων, η Κυβέρνηση επιδιώκει τη διατήρηση της μακροοικονομικής σταθερότητας. Στόχος είναι η αύξηση της παραγωγής κατά 7-8% ετησίως, ενώ το επίπεδο του πληθωρισμού να κυμαίνεται μεταξύ 4-6% ετησίως. Το δημόσιο έλλειμμα μειώθηκε το 1997 στο 11% του συνολικού ΑΕΠ και το 1998 στο 6,6%, ενώ για το 2001 θα γνωρίσει βαθμιαία μείωση στο 3,2% (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 12, EKEM 1998).

Η Κυβέρνηση δίνει μεγάλη σημασία στον τομέα οικονομικής συνεργασίας και στις δημόσιες επενδύσεις όπως και στην επίσπευση των ιδιωτικοποιήσεων των κρατικών επιχειρήσεων (Βαλκάνια, Τεύχος 10, ΕΚΕΜ 1997).

Το νέο Σύνταγμα ψηφίσθηκε και εγκρίθηκε στις 22 Νοεμβρίου 1998. Η έγκριση του Συντάγματος από τη Βουλή θεωρείται ως μεγάλη επιτυχία και συμβολή (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Γενικά, η πολιτική ζωή της χώρας παρά τα μεγάλα πολιτικά και οικονομικά προβλήματα, χαρακτηρίζεται σήμερα ελεύθερη αν λάβει κανείς υπ' όψη του τις επιπτώσεις από την έξοδο από το παλαιό καθεστώς.

3.3. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

3.3.1. Γενικά

Σήμερα στη Βουλγαρία ισχύει το πολίτευμα της Προεδρευόμενης Δημοκρατίας. Η χώρα διαιρείται σε 28 τοπικά διαμερίσματα, τα οποία διαιρούνται με τη σειρά τους σε Δήμους και οι οποίοι υποδιαιρούνται σε αστικές περιοχές, και Κοινότητες, που με διάφορες ενώσεις αποτελούν εκλογικές περιφέρειες (Αρβανιτάκης Κ. 1995). Η Βουλή της Βουλγαρίας αποτελείται από 240 βουλευτές και εκλέγονται κάθε τέσσερα έτη. Ο πρόεδρος της δημοκρατίας εκλέγεται από τη Βουλή για θητεία πέντε ετών. Τα κυριότερα πολιτικά κόμματα είναι οικονομίας (Ειδική Έκδοση Ναυτεμπορικής, «Βουλγαρία '95»):

- ◆ Ενωμένες Δημοκρατικές Δυνάμεις
- ◆ Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα
- ◆ Βουλγαρικός Επιχ/κός Συνασπισμός
- ◆ Ανεξάρτητοι

Μετά την πτώση του σοσιαλιστικού συστήματος, το Νοέμβριο του 1989, καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια οικονομικής εξισορρόπησης και ένταξης της χώρας στο σύστημα της ελεύθερης οικονομίας. Οι αλλαγές που προήλθαν, προκάλεσαν μεγάλες ανακατατάξεις και δημιούργησαν για πρώτη φορά μετά το 1945 προϋποθέσεις ευκαιριών επενδύσεων για τους επιχειρηματίες της Δύσης. Μετά το 1991, η ενσωμάτωση της χώρας στους Δυτικοευρωπαϊκούς οργανωτικούς θεσμούς, όπως το

Συμβούλιο της Ευρώπης, η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, το NATO και οι δεσμοί με την Ευρωπαϊκή Ένωση, απέκτησαν για την Κυβέρνηση της Βουλγαρίας την πρώτη προτεραιότητα (Αρβανιτάκης Κ. 1995).

Έπειτα από διαπραγματεύσεις, το Μάρτιο του 1993 υπογράφηκε συμφωνία σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Βουλγαρίας. Η συμφωνία καλύπτει τομείς όπως εμπορικής πολιτικής, πολιτιστικής συνεργασίας, ρύθμιση εμπορικών και οικονομικών σχέσεων καθώς και πλαίσιο πολιτικής συνεργασίας και οικονομικής βοήθειας σε πάρα πολλούς τομείς (Βαλκάνια, Τεύχος 8, ΕΚΕΜ 1996). Οι στόχοι αυτοί δεν προχωρούν με τους ρυθμούς που αναμενόταν και τα βουλγαρικά προϊόντα δεν μπορούν να εξαχθούν προς τις δυτικές αγορές στα μεγέθη που περίμενε η Βουλγαρία, ακόμη και σε εκείνα που υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Αντίθετα, οι σχέσεις προς το NATO έχουν βελτιωθεί πολύ και η χώρα συμμετέχει στη συμφωνία “Σύμπραξη για την Ευρώπη” (Κασσαλιάς Μ. 1995).

Η πολιτική κατάσταση, που υποσχόταν η κυβέρνηση εν όψει των εκλογών του 1996, αποσκοπεί στο να αρχίσει άμεσα και ουσιαστικά το έργο των ιδιωτικοποιήσεων, της βελτίωσης των κοινωνικών παροχών και γενικά της ανάκαμψης της αγοράς (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 57, ΕΚΕΜ 1998). Εν τω μεταξύ, η πολιτική σταθερότητα η οποία έχει διαμορφωθεί στη Βουλγαρία την περίοδο πριν από το 1996, εκφράζει και τις γεωπολιτικές βλέψεις και ανάγκες των μεγάλων δυνάμεων προς την περιοχή (ΗΠΑ, Γερμανία και Ρωσία), και η αναμενόμενη κατασκευή του πετρελαιοαγωγού Πύργου-Αλεξανδρούπολης, συνδυαζόμενη με τις μεγάλες οικονομικές συμφωνίες που υπεγράφησαν με τη Ρωσία, απαιτούν την ύπαρξη σταθερής και ισχυρής κοινοβουλευτικής κυβέρνησης (Αρβανιτάκης Κ. 1995).

3.3.2. Οι κύριες θεσμικές μεταρρυθμίσεις

Μεγάλη προσπάθεια καταβάλει η Βουλγαρία έτσι ώστε να προσαρμόσει το θεσμικό πλαίσió της, στο Κεκτημένο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα πλαίσια αυτού του κλίματος προωθεί τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες τα τελευταία χρόνια υπήρξαν ιδιαίτερα αποτελεσματικές.

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 1997, ψηφίσθηκε νόμος για τις ξένες επενδύσεις, όπου με βάση τη νέα νομοθεσία επιβάλλονται δύο νέοι περιορισμοί: α) εταιρείες με

καταστατική έδρα στη Βουλγαρία αλλά με αλλοδαπούς μετόχους δεν έχουν δικαίωμα αγοράς γης και β) το ελάχιστο κεφάλαιο που απαιτείται να επενδυθεί για την αναγνώριση των δικαιωμάτων που παραχωρούνται στις ξένες επενδύσεις, είναι 50.000 δολ. ΗΠΑ (Βαλκάνια, Τεύχος 9, EKEM 1997).

Εν τω μεταξύ, εισάγεται νέο πιο πολύπλοκο σύστημα καταχώρισης των επενδύσεων, στο οποίο μόνο όσοι καταχωρίζονται μπορούν να απολαμβάνουν τα προνόμια των ξένων επενδύσεων, στα οποία περιλαμβάνονται ανάμεσα στα άλλα και τα εξής:

- ♦ το δικαίωμα επαναπατρισμού σκληρού συναλλάγματος
- ♦ δεκαετής ασυλία όσον αφορά ορισμένους νομικούς περιορισμούς
- ♦ απαλλαγή από το ΦΠΑ, στους εισαγωγικούς δασμούς και άλλες εισφορές για όσους συνεισφέρουν επενδύσεις σε είδος άνω των 100.000 δολ. ΗΠΑ.

Επίσης, ψηφίσθηκε νομοθεσία για την επιστροφή αγροτικής γης και αστικών ακινήτων. Η Βουλγαρική κυβέρνηση παρουσίασε νομοσχέδιο περί επιστροφής γαιών, από τα οποία 19 άρθρα του κρίθηκαν αντισυνταγματικά και ακυρώθηκαν από το Συνταγματικό Δικαστήριο. Επιπλέον, διατάξεις που περιορίζαν την ελευθερία διάθεσης γης και παρείχαν προτίμηση στο δημόσιο έπαυσαν να ισχύουν (Βαλκάνια, Τεύχος 9, EKEM 1997).

Ωστόσο, η χώρα δεν παύει να αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες στην πραγματοποίηση των αναγκαίων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Οι ιδιαίτερα ανησυχητικές διαστάσεις που έχει λάβει το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος, οδήγησαν την Κυβέρνηση στην ίδρυση μιας μόνιμης κοινοβουλευτικής επιτροπής για την καταπολέμηση και εξάρθρωση του (Βαλκάνια, Τεύχος 10, EKEM 1997).

Τα συμπεράσματα των εισηγητών που έλαβαν μέρος στο συνέδριο του Συμβουλευτικού Συμβουλίου Ξένων Επενδύσεων και Χρηματοδότησης που έγινε στη Σόφια τον Απρίλιο του 1998, εκφράζουν δυσαρέσκεια ως προς το τρόπο λειτουργίας του δικαστικού συστήματος το οποίο κρίνουν “αργό, δυσκίνητο και αναποτελεσματικό”, κάτι το οποίο εμποδίζει την εξέλιξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η Κυβέρνηση προωθεί σήμερα τροπολογίες του νόμου για το δικαστικό σύστημα (Βαλκάνια, Τεύχος 11, EKEM 1998).

Μεγάλη προσπάθεια καταβάλλεται για την μείωση των ανέργων, μέσα από την εφαρμογή επενδυτικών προγραμμάτων σε 94 δήμους, στους οποίους έχουν καταγραφεί υψηλά ποσοστά ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα, οι ενδιαφερόμενες εμπορικές επιχειρήσεις θα απαλλάσσονται από το 50% της φορολόγησης των κερδών τους για διάστημα δέκα ετών. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι, 1 άνεργοι στη Βουλγαρία αυξήθηκαν από 523.507 το Δεκέμβριο του 1997 σε 543.571 τον Ιανουάριο του 1998 (Βαλκάνια, Τεύχος 11, EKEM 1998).

Τέλος, η αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων αποτέλεσε προτεραιότητα της Κυβέρνησης. Έτσι υιοθετήθηκε πλαίσιο νομοθετικών μεταρρυθμίσεων για τον εκσυγχρονισμό του βουλγαρικού στρατού (Βαλκάνια, Τεύχος 12, EKEM 1998).

3.3.3. Υφιστάμενη πολιτική κατάσταση

Το πρώτο εξάμηνο του 1997 έγιναν οι τελευταίες βουλευτικές εκλογές όπου στην εξουσία βρίσκονται πλέον οι “Ένωμένες Δημοκρατικές Δυνάμεις”. Στις αρχές του 1998 μια επισκόπηση στο έργο της νέας κυβέρνησης, μας δείχνει ότι τα μεγαλύτερα επιτεύγματά της είναι, η οικονομική και πολιτική σταθεροποίηση, η ψήφιση βασικών νόμων που επέφεραν ριζικές μεταρρυθμίσεις και η υπογραφή συμφωνιών για το φυσικό αέριο με τη Ρωσία. Γενικά, η Κυβέρνηση κατόρθωσε να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη της διεθνούς κοινότητας (Βαλκάνια, Τεύχος 11, EKEM 1998).

Στις 8 Μαΐου 1997, υιοθετήθηκε κείμενο βάση του οποίου η χώρα θα πάψει να αποτελεί την βάση παράνομων δομών και να λειτουργεί πλέον με ευρωπαϊκά πρότυπα αφενός και αφετέρου στο περίγραμμα των πέντε βασικών σημείων βάση της “Διακήρυξης Κοινής Συμφωνίας” (Βαλκάνια, Τεύχος 9, EKEM 1997). Αναλυτικά το κείμενο αφορά:

- ♦ την επίτευξη Συμφωνίας με τους Διεθνείς χρηματοοικονομικούς Οργανισμούς και την εγκαθίδρυση μιας νομισματικής επιτροπής (currency board)
- ♦ την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς,
- ♦ το άνοιγμα των αστυνομικών φακέλων για πολιτικούς και άλλα υψηλά ιστάμενα πρόσωπα.

Η κυβέρνηση βρίσκεται στο στάδιο της αναδιοργάνωσης, των διαφόρων υπηρεσιών. Κατ' αρχήν η ίδρυση της Νομισματικής Επιτροπής συνέβαλε ουσιαστικά στην ανόρθωση της οικονομίας. Το θεσμικό αυτό όργανο, άρχισε να λειτουργεί από την 1 Ιουλίου 1997 και κρίνεται ως ιδιαίτερος σημαντικός. Όσον αφορά τις ιδιωτικοποιήσεις, υπήρξαν σημαντικές καθυστερήσεις. Οι περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις έγιναν το 1996 όταν στην εξουσία ευρίσκονταν οι σοσιαλιστές (Βαλκάνια, Τεύχος 9, EKEM 1997).

Τέλος, οι διεθνείς κινήσεις της Βουλγαρίας, εντάσσονται στη πολιτική που έχει χαράξει η χώρα από το 1989 και μετά, κεντρικός άξονας της οποίας είναι η καλλιέργεια και η ενσωμάτωσή της σε ένα πλαίσιο σταθερής και εποικοδομητικής συνεργασίας (Ministry of Regional Development and Construction 1996). Οι δράσεις της χώρας, στο διεθνή χώρο παρουσιάζονται ιδιαίτερα έντονες κυρίως το δεύτερο εξάμηνο του 1997. Η κινητικότητα, για την επίλυση των προβλημάτων της Βαλκανικής, στο διμερές κυρίως επίπεδο που ανέπτυξε η Βουλγαρία, στο ίδιο διάστημα, παρά τις εσωτερικές αδυναμίες συνεχίστηκε αδιάπτωτη (Βαλκάνια, Τεύχος 10, EKEM 1997). Η σημερινή θέση της Βουλγαρικής κυβέρνησης για τις σχέσεις της με την Ελλάδα είναι θετική, ιδιαίτερα στον τομέα των εμποροβιομηχανικών συνεργασιών και του εμπορίου. Ακριβώς αυτή η δυναμική συνεργασία θα είναι ο καταλύτης για την εδραίωση ενός κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο χωρών και αναμένεται να υποβοηθήσει την αποκατάσταση στενής συνεννόησης μεταξύ Αθηνών και Σόφιας.

3.4. ROYMANIA

3.4.1. Γενικά

Το πολίτευμα της χώρας είναι Προεδρική Δημοκρατία, ενώ το Κοινοβούλιο αποτελείται από δύο σώματα, τη Βουλή των αντιπροσώπων με 341 βουλευτές και την Γερουσία με 143 γερουσιαστές (Κοκορές Τ. 1995). Τα σημαντικότερα πολιτικά κόμματα που αποτελούν την Γερουσία είναι:

- ♦ το Ρουμανικό Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα
- ♦ το Εθνικό Αγροτικό Χριστιανοδημοκρατικό και Σοσιαλδημοκρατικό

- ♦ το Δημοκρατικό Κόμμα
- ♦ το Κόμμα Εθνικής Ενότητας
- ♦ η Ένωση Δημοκρατών Ούγγρων

3.4.2. Η υφιστάμενη πολιτική κατάσταση

Στις βουλευτικές εκλογές, της 3 Νοεμβρίου 1996, επικράτησε το Εθνικό Αγροτικό Χριστιανοδημοκρατικό και Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα. Αυτό σημαίνει αλλαγή φρουράς στην Προεδρία της χώρας, για πρώτη φορά μετά το 1989.

Πρωθυπουργός μετά τις εκλογές διορίστηκε ο Β. Τσορμπέα (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 59, ΕΚΕΜ 1998).

Στις 2 Δεκεμβρίου 1997, πραγματοποιείται ανασχηματισμός της κυβέρνησης, ως αποτέλεσμα της διαμαρτυρίας και της δυσaréσκειας, των εργαζομένων για την αδυναμία της κυβέρνησης να υλοποιήσει τις προεκλογικές της δεσμεύσεις, κυρίως σε ότι αφορά τις κοινωνικές διαστάσεις του προγράμματος που υποτίθεται ότι θα συνόδευε τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις (Βαλκάνια, Τεύχος 11, ΕΚΕΜ 1998).

Η εξέλιξη των πολιτικών δρώμενων στη Ρουμανία, απέδειξε ότι ο κυβερνητικός ανασχηματισμός που πραγματοποιήθηκε στις 2 Δεκεμβρίου 1997 δεν κατάφερε να επιλύσει όλα τα προβλήματα. Η χώρα “βρέθηκε στο μάτι ενός πολιτικού κυκλώνα” που προκάλεσε την πτώση της Κυβέρνησης του Β. Τσιορμπέα και τον Π. Βασίλε ως νέο Πρωθυπουργό να αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της χώρας. Οι βασικοί στόχοι της νέας κυβέρνησης είναι η σταθεροποίηση της οικονομίας, μέσω του περιορισμού του πληθωρισμού στο 45% και του ελλείμματος του προϋπολογισμού στο 3,5% του ΑΕΠ. Προβλέπονται επίσης αλλαγές και στο νομοθετικό τομέα με την ψήφιση νομοσχεδίων για την απλοποίηση της δικονομίας, για την άρση της βουλευτικής ασυλίας, την αλλαγή του νόμου περί κρατικοποιημένων κατοικιών, την στήριξη στη Βουλή του νόμου περί καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 57, ΕΚΕΜ 1998).

Στο κυβερνητικό πρόγραμμα γίνεται λόγος για εθνική ασφάλεια της χώρας όπου οι αλλαγές αναμένεται να γίνουν με σκοπό την προστασία των εθνικών συμφερόντων της Ρουμανίας για προσχώρηση στο ΝΑΤΟ και ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Βαλκάνια, Τεύχος 11, ΕΚΕΜ 1998).

Σε κοινωνικό επίπεδο η κατάσταση που διαμορφώθηκε από την πολιτική αστάθεια των τελευταίων μηνών επιβάλλει τη λήψη μέτρων για την προστασία των πολιτικών και δημοκρατικών θεσμών. Στον οικονομικό τομέα, προβλέπεται η αναδιάρθρωση των μεγάλων κρατικών μονοπωλίων σε αυτόνομους οργανισμούς, ενώ κρίνεται αναγκαία αμέσως η ιδιωτικοποίηση της Τράπεζας Ανάπτυξης και της “Μπανκ Ποστ”. Το κύριο πρόβλημα είναι η μειωμένη εισροή ξένου συναλλάγματος, με αποτέλεσμα να οξύνονται τα προβλήματα οικονομικής ρευστότητας (Βαλκάνια, Τεύχος 11, ΕΚΕΜ 1998).

3.4.3. Οι κύριες θεσμικές μεταρρυθμίσεις

Τα βήματα ιδιωτικοποίησης που είχαν γίνει μέχρι πρόσφατα κρίθηκαν ανεπαρκή και η ρουμανική κυβέρνηση αποφάσισε να αντιμετωπίσει το θέμα με ριζικά μέτρα. Τα τελευταία πέντε χρόνια ιδιωτικοποιήθηκαν οι μικρού μεγέθους επιχειρήσεις ενώ μέχρι τα μέσα του 1997 μόνο λίγες μεσαίες και μεγάλες εταιρείες ιδιωτικοποιήθηκαν, κυρίως στους τομείς της βιομηχανίας ζάχαρης και βρώσιμου ελαίου καθώς και της επεξεργασίας κρέατος και γάλακτος. Το 1998 το πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων συνεχίστηκε με ταχύτερους ρυθμούς. Πιο συγκεκριμένα, προσφέρθηκαν για ιδιωτικοποίηση 2.745 εταιρείες, μεταξύ των οποίων 17 δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Επίσης, τα τελευταία δύο χρόνια έχει υιοθετηθεί νέος νόμος στήριξης των ξένων επενδυτών (Romania Economic Newsletter July-September 1997), με τον οποίο καθορίζονται με σαφήνεια τα χαρακτηριστικά του ξένου επενδυτή, οι εγγυήσεις που θα εκχωρηθούν σε έναν ξένο επενδυτή καθώς και οι φορολογικές απαλλαγές που θα του αναγνωρισθούν.

3.5. Ο.Λ. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

3.5.1. Γενικά

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας ανακήρυξε την ανεξαρτησία της και αυτοανακηρύχθηκε διάδοχος της πρώην Γιουγκοσλαβίας τον Απρίλιο του 1992.

Η δημιουργία ενός στατικού προφίλ για τη χώρα αυτή, παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες και εξαιτίας, της εμπόλεμης κατάστασης στην οποία βρέθηκε η χώρα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και λόγω των οικονομικών κυρώσεων και της διεθνούς απομόνωσης που της επιβλήθηκαν από τον ΟΗΕ σχεδόν ταυτόχρονα με την ίδρυσή της (Μανιάτης Α. 1995). Οι αποφάσεις 757 και 820 του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ στις 30 Μαΐου 1992 και 17 Απριλίου 1993 για οικονομικές κυρώσεις στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας είναι από τις πιο σκληρές στην ιστορία του διεθνούς οργανισμού (Εξπρές, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997). Με αυτές απαγορεύεται κάθε εμπορική και χρηματιστηριακή συναλλαγή με τη χώρα αυτή (εκτός από τρόφιμα και ιατροφαρμακευτικά είδη, αλλά συμπεριλαμβανομένου και ενός αυστηρού εμπάργκο πετρελαίου), απαγορεύονται επίσης οι ξένες επενδύσεις στη χώρα, οι αεροπορικές πτήσεις από και προς την χώρα, αναστέλλονται οι πολιτιστικές και επιστημονικές συναντήσεις, αποκλείονται οι εκπρόσωποι της χώρας από τις διεθνείς αθλητικές συναντήσεις, και παγώνουν όλα τα χρηματικά κεφάλαια της χώρας στο εξωτερικό.

3.5.2. Πολιτικές εξελίξεις

Μετά τις Βουλευτικές εκλογές του 1996, η Συμμαχία των Σοσιαλιστών της Ενιαίας Αριστεράς, που ηγείται από τον Σλ. Μίλόσεβιτς, ελέγχει και πάλι το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο. Τα πολιτικά κόμματα της Ο.Δ.Γ. έχουν ως εξής (Βαλκάνια, Τεύχος 8, ΕΚΕΜ 1996):

- ♦ Συνασπισμός, που έλαβε 64 έδρες και ο οποίος αποτελείται από το Σοσιαλιστικό κόμμα Σερβίας (SPS), την Ενωμένη Γιουγκοσλαβική Αριστερά (JUL), και της μικρής νέας δημοκρατίας.
- ♦ Ζαγιέτνο, που αποτελεί την αντιπολιτευόμενη συνεργασία τεσσάρων κομμάτων, το Σερβικό Ανανεωτικό, το Δημοκρατικό, το Δημοκρατικό κόμμα Σερβίας και το κίνημα των Πολιτών, τα οποία έλαβαν 22 έδρες.
- ♦ Ριζοσπαστικό κόμμα το οποίο έλαβε 16 έδρες.
- ♦ Ένωση Ούγγρων της Βοϊβοδίνας, που έλαβε 3 έδρες
- ♦ Λίστα Σάντζακ-Σ. Ούγκλιανιν το οποίο κόμμα έλαβε 1 έδρα και,

♦ Συνασπισμός της Βοϊβοδίνας που έλαβε 2 έδρες.

3.5.3. Οι κυριότερες θεσμικές μεταρρυθμίσεις

Μετά την απελευθέρωση των ξένων επενδύσεων, που έγινε με την υιοθέτηση νέων κανονισμών στο τέλος περίπου του 1989 και για το χρονικό διάστημα μέχρι την επιβολή του εμπάργκο (1993), οι ξένες επενδύσεις υπερέβησαν το ποσό των 500.000.000 γερμανικών μάρκων, σημειώνοντας μια σημαντική άνοδο σε σχέση με το παρελθόν. Μια πορεία που διεκόπη απότομα από την επιβολή των δυσμενών οικονομικών μέτρων εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας.

Με την υιοθέτηση, όμως, ενός νέου νομοθετικού πλαισίου για τις ξένες επενδύσεις (“Sluzbeni list SRJ” issue No. 79/94) από την ομοσπονδιακή βουλή στο τέλος του 1994, έγινε προσπάθεια να δοθούν περισσότερα κίνητρα για την προσέλκυση νέων επενδυτικών κεφαλαίων, ώστε μετά την άρση των οικονομικών μέτρων να τονωθεί η γιουγκοσλαβική οικονομία που τόσο πολύ υπέφερε από αυτά. Το νομοθέτημα αυτό, διευρύνει σημαντικά τις ευκαιρίες για νομικά ή φυσικά πρόσωπα που ενδιαφέρονται να επενδύσουν κεφάλαια είτε μόνοι είτε με ξένους ή γιουγκοσλάβους επενδυτές (Εξπρές, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997). Οι τομείς στους οποίους το συγκεκριμένο νομοθέτημα δίνει την δυνατότητα σε επενδυτές να δραστηριοποιηθούν είναι το ξένο συνάλλαγμα, τα υλικά αγαθά, οι υπηρεσίες, τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα, χρεόγραφα, γιουγκοσλαβικά δηνάρια που μπορούν να μεταβιβασθούν στο εξωτερικό σύμφωνα με τους αλλοδαπούς νομισματικούς κανονισμούς, τα γιουγκοσλαβικά δηνάρια που έχουν αποκτηθεί μέσω εξαγοράς και μετατροπής βαρών (απαιτήσεων), που απορρέουν από εξωτερικά δάνεια, π.χ. μετατροπή οφειλής εκ δανείου από το εξωτερικό σύμφωνα με ομοσπονδιακούς νόμους (Μανιάτης Α. 1995).

Σήμερα στην Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας επικρατεί έκρυθμη κατάσταση, με αποτέλεσμα η χώρα να υφίστανται ζημιές οι οποίες συσσωρεύονται όσο η εμπόλεμη κατάσταση παρατείνεται. Η μελλοντική κατάσταση της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας προβλέπεται μη αισιόδοξη καθώς η αγορά έχει ουσιαστικά κλείσει προς της χώρες των Βαλκανίων και της υπόλοιπης Ευρώπης, η εθνική οικονομία έχει διαλυθεί, οι υποδομές καταστρέφονται, οι επικοινωνίες διακόπτονται και δημιουργούνται πρόσφυγες.

3.6. ΠΓΔΜ

3.6.1. Γενικά

Στην ΠΓΔΜ έχουν γίνει τρεις βουλευτικές εκλογές από το 1990. Οι πρώτες είχαν διεξαχθεί το Νοέμβριο του 1990 και το μεγαλύτερο τμήμα των εδρών στο Κοινοβούλιο είχε καταλάβει το Εθνικιστικό κόμμα. Από τις δεύτερες εκλογές του 1994, την εξουσία ανέλαβε το κόμμα της Σοσιαλδημοκρατικής Ένωσης. Τέλος οι τρίτες κατά σειρά εκλογές, διεξάχθηκαν το Νοέμβριο του 1998 και νικητής αναδείχθηκε το Εθνικιστικό κόμμα (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

3.6.2. Οι κυριότερες θεσμικές μεταρρυθμίσεις

Παρά τις τρομοκρατικές δυσκολίες, προχωρεί η θεσμική ανασυγκρότηση της χώρας υπό συνθήκες ανεξαρτησίας. Το 1992 αποφασίσθηκε σειρά θεσμικών μεταρρυθμίσεων όπως, η ίδρυση ανεξάρτητης Κεντρικής Τράπεζας, η εισαγωγή ίδιου νομίσματος (δηναρίου), η αναδιάρθρωση των κρατικών επιχειρήσεων και οι ιδιωτικοποιτήσεις (Ιωάννου Χ. 1995).

Το πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης αποτελεί ένα ιδιαίτερο στοιχείο των νέων προσπαθειών. Το πρόβλημα, όμως, είναι ότι δεν υπάρχουν πολλά πράγματα για ιδιωτικοποίηση. Αναγκαστικά, αφορά οριακά μόνο εργοστάσια και κυρίως κτίρια, τους σιδηρόδρομους, την ηλεκτρική ενέργεια και τις ταχυδρομικές υπηρεσίες. Η κυβέρνηση ελπίζει ότι θα μπορέσει να πουλήσει σε ξένους και να εισπράξει συνάλλαγμα (Ιονική Τράπεζα, 1998).

Επίσης, θετική πορεία παρατηρείται στις διαδικασίες εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης. Ομάδα ειδικών του Υπουργείου Εργασίας, προετοίμασε πρόταση (Ιούνιο 1998) με βάση την οποία προβλέπεται να συνταχθεί το νέο συμβατικό πλαίσιο που θα διέπει τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης. Η πρόταση αναφέρεται σε μείωση κατά 2/3 του αριθμού των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα. Η μεταρρύθμιση προβλέπεται να ολοκληρωθεί σε μια δεκαπενταετία και στόχος της είναι η δημιουργία μικρότερης και αποτελεσματικότερης δημόσιας διοίκησης που θα ανταποκρίνεται στα ευρωπαϊκά δεδομένα (Βαλκάνια, Τεύχος 11, ΕΚΕΜ 1998).

Τέλος, στο πλαίσιο εξυγίανσης της οικονομίας ιδρύθηκε ο Οργανισμός Προώθησης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων ο οποίος λειτουργεί από θεσμικής πλευράς στο πλαίσιο του Οργανισμού Ιδιωτικοποιήσεων και συμβάλλει στην ώθηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στην εμπλοκή τους όλο και περισσότερο στη γενικότερη αναβάθμιση της οικονομίας της χώρας ενώ το μεγαλύτερο βάρος των δραστηριοτήτων του αφορά τη χρηματοδότηση των ιδιωτικών επιχειρήσεων (Εξπρές, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997).

3.6.3. Η υφιστάμενη πολιτική κατάσταση

Η νέα Κυβέρνηση (από το Νοέμβριο του 1998), επιδιώκει τη σταθερότητα στο εσωτερικό της χώρας, με μια καλλίτερη προσέγγιση των σχέσεων μεταξύ των εθνοτήτων, την καταπολέμηση της ανεργίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Επίσης, με σκοπό τη σταθεροποίηση του εθνικού νομίσματος και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, επιταχύνονται οι μεταρρυθμίσεις στον οικονομικό τομέα και προωθούνται προγράμματα για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Σχετικά με το θέμα του ονόματος η νέα πολιτική ηγεσία επιδιώκει γρήγορη εξεύρεση λύσης και ελληνοσκοπιανές διαβουλεύσεις στο πλαίσιο του ΟΗΕ.

Τέλος, ο σχηματισμός της νέα Κυβέρνησης καθυστερεί, μέσα στο χρονικό όριο που επιτρέπει ο νόμος, λόγω των δύσκολων διαπραγματεύσεων μεταξύ του Εθνικιστικού κόμματος και των δύο αλβανικών κομμάτων που εκπροσωπούνται στη νέα Βουλή με 24 έδρες. Η διεθνή κοινότητα κρίνει αναγκαία τη συμμετοχή των αλβανικών κομμάτων (της αλβανικής μειονότητας) στο σχηματισμό της Κυβέρνησης (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

4.1. Εισαγωγή

Μικρή βελτίωση των οικονομιών τους πέτυχαν σχεδόν όλες οι βαλκανικές χώρες μετά το 1994. Έτσι, έχει αρχίσει να αναστρέφεται το κλίμα της υπανάπτυξης και αποβιομηχάνισης. Τα διαρθρωτικά προβλήματα, το χαμηλό βιοτικό επίπεδο και το αβέβαιο μέλλον παραμένουν τα βασικά χαρακτηριστικά των γειτόνων μας. Τα κύρια χαρακτηριστικά των ακολουθούμενων πολιτικών στις χώρες της Βαλκανικής είναι τα εξής (Καραφωτάκης Ε. 1997):

- ♦ Ασκούνται δημοσιονομικές πολιτικές που αποβλέπουν στην ουσιαστική μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων.
- ♦ Οι συναλλαγματικές πολιτικές έχουν αποδώσει καρπούς σε αρκετές χώρες, αφού κύριος στόχος ήταν η διαμόρφωση των εξωτερικών ισοτιμιών σε ορισμένα επίπεδα έναντι του γερμανικού μάρκου ή του αμερικάνικου δολαρίου.
- ♦ Οι νομισματικές πολιτικές σταθερά αποβλέπουν στη συγκρατημένη αύξηση της συνολικής προσφοράς χρήματος σε ορισμένα επιθυμητά επίπεδα τέτοια που να μην οδηγούν σε εξάρτηση των πληθωριστικών φαινομένων.
- ♦ Οι πολιτικές επηρεασμού των επιτοκίων δεν έχουν αποδώσει αρκετά, επειδή στις βαλκανικές χώρες υπάρχει μια έντονα ανεπτυγμένη παρατραπεζική αγορά, που δεν επηρεάζεται άμεσα από τις μεταβολές των κεντρικών επιτοκίων. Ωστόσο, τα επιτόκια καταθέσεων είναι θετικά προκειμένου να προσελκυσθούν οι αποταμιεύσεις των νοικοκυριών.

4.2. Αλβανία

Η Αλβανία πριν από το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν η πιο οπισθοδρομική χώρα στην Ευρώπη. Το κομμουνιστικό καθεστώς που κυριάρχησε κοντά 50 χρόνια, είχε σαν αποτέλεσμα όχι μόνο να μην αναπτυχθεί η οικονομία της χώρας, αλλά και η διάκριση της Αλβανίας με τις Ευρωπαϊκές χώρες να αυξηθεί πιο πολύ.

Οι αποτυχίες και οι οικονομικές δυσκολίες στην Αλβανία σε όλους τους τομείς, είναι αποτέλεσμα του κομμουνιστικού καθεστώτος, το οποίο απέτυχε πολιτικά και οικονομικά. Χαρακτηριστικά, αναφέρουμε ότι μετά το 1960, το Κόμμα Εργασίας Αλβανίας, που ήταν κόμμα-κράτος, επιδίωξε την οικονομική ανάπτυξη με τις συνθήκες και το σύνθημα: *“Να βασιστούμε στις δυνάμεις μας”*, αρνούμενο να δεχτεί τι απαιτούσαν οι οικονομικοί νόμοι της ανάπτυξης. Αυτό απομόνωνε τη χώρα όχι μόνο από τις καπιταλιστικές ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες. Έχει εφαρμοστεί μια λαθεμένη δημογραφική πολιτική, λαθεμένη πολιτική της ανάπτυξης των κλάδων της οικονομίας, έγιναν έξοδα και μεγάλες επενδύσεις για την άμυνα, κόπηκαν τα δάνεια από το εξωτερικό κλπ (Τέλιος Η. 1995).

Αποτέλεσμα, στα 1988-1990, σε σύγκριση με τα 1980-1982, εκτελέστηκαν οι μεσαίοι χρονικοί ρυθμοί ανάπτυξης: Το εθνικό προϊόν 1,6% και το κρατικό εισόδημα 1,4%. Έγινε μεγαλύτερη κατανάλωση από την παραγωγή με αποτέλεσμα να καταναλωθούν και τα λίγα αποθέματα που είχε η οικονομία.

Τα κύρια συμπτώματα της οικονομικής κατάρρευσης ήταν: α) η ραγδαία επιβράδυνση (μέχρι και αρνητική εξέλιξη) των ετήσιων ρυθμών του ΑΕΠ και της παραγωγικότητας εργασίας β) η νομισματική και δημοσιονομική ανισορροπία και οι υψηλοί ρυθμοί πληθωρισμού και γ) η κατάρρευση του εξωτερικού εμπορίου και η πλήρης αδυναμία της χώρας να εξασφαλίσει τις αναγκαίες εισαγωγές. Αυτές οι δυσκολίες ήταν μια κύρια αιτία που ανατράπηκε ο κομμουνισμός και νίκησε η δημοκρατία μετά το 1990 (Χαρβαλιάς Γ. 1995).

Οι εκλογές του 1991 προκάλεσαν μεγάλες πολιτικές μεταρρυθμίσεις που επέτρεψαν, μεταξύ των άλλων, την ελεύθερη άσκηση ιδιωτικών επαγγελμάτων και την προώθηση της ιδιωτικοποίησης της γης, η οποία ολοκληρώθηκε το 1993 (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Αλβανία '96»).

Μετά το 1993, όμως, παρουσιάζεται μια ανοδική πορεία στην Αλβανία, και πιο συγκεκριμένα αναπτύσσεται με ρυθμούς ταχύτερους από οποιαδήποτε άλλη βαλκανική χώρα αλλά και ευρωπαϊκής ανατολικής ή δυτικής (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού έφθασε το 1,6% του ΑΕΠ, ενώ η χρηματοδότηση του κρατικού προϋπολογισμού μειώθηκε από 42% σε 10% από εγχώριες και αλλοδαπές πηγές. Όσον αφορά την νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, δημιουργήθηκαν μέτρα αναδιάρθρωσης, που αφορούν μεταξύ των άλλων ιδιωτικοποιήσεις, απόδοση αγροτικής γης, απελευθέρωση τιμών, εμπορίου, τραπεζικών συναλλαγών και αυστηρότερο καθεστώς στη χρηματοδότηση επιχειρήσεων (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Αλβανία '96»).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη Αλβανίας

ΑΕΠ ετήσια μεταβολή %			Βιομηχανική Παραγωγή ετήσια μεταβολή %			Πληθωρισμός ετήσια μεταβολή %			Ανεργία %			Εμπορικό Ισοζύγιο % ως προς ΑΕΠ		
'96	'97	'98	'94	'95	'96	'96	'97	'98	'94	'95	'96	'95	'96	'97
9,1	-8	12	-18,6	-7,2	-	17,4	42	14	18	13,1	12,1	-18,3	-26,7	-22,5

(-) δεν υπάρχουν τελικά στοιχεία

Πηγή: Economic Survey of Europe

Τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής είχαν άμεσο αντίκτυπο στο ΑΕΠ το οποίο διαμορφώθηκε στο 11% το 1993 από -9,7% το 1992. Η ανάκαμψη του 1993 συνεχίστηκε, με φθίνοντα ρυθμό, και τα επόμενα έτη ως και την τρέχουσα περίοδο, αλλά πλέον με συγκρατημένους ρυθμούς ανόδου. Έτσι, διαμορφώθηκε στο 9,1% το 1996, στο -8% το 1997 και στο 12% το 1998, τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης μεταξύ των χωρών σε μετάβαση (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Καταλυτικό ρόλο, σε αυτή την επιτυχία της αλβανικής οικονομίας έπαιξε και η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα ο οποίος εκμεταλλεύθηκε τις ευκαιρίες τροφοδότησης της σερβικής αγοράς μέσω των κυρώσεων. Σύμφωνα με οικονομικούς κύκλους των Τιράνων, η συμβολή των κυρώσεων σε βάρος της Γιουγκοσλαβίας στο ΑΕΠ της Αλβανίας, το 1994 υπολογίζεται στο 22% του συνολικού του όγκου. Το 1995 κλείνει για την αλβανική οικονομία με αύξηση του εθνικού προϊόντος σε όλους τους τομείς. Το 1996 χαρακτηρίζεται από σχετική κάμψη του ΑΕΠ (-8%) σχεδόν σε όλους τους

κλάδους. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε διάφορες αιτίες, μεταξύ των οποίων και η παύση των κυρώσεων στη Γιουγκοσλαβία, η ελλιπής εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου, η σχετικά περιορισμένη τραπεζική ανάπτυξη και ο ανεπαρκής έλεγχος της παράλληλης οικονομίας (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Αλβανία '96»).

Η βιομηχανική παραγωγή περιορίστηκε κατά 28-30% την περίοδο 1994-96, με αποτέλεσμα να παρουσιασθεί έλλειμμα στο ισοζύγιο συναλλαγών κατά 26,7% επί του ΑΕΠ. Πιο συγκεκριμένα, οι εξαγωγές ισοδυναμούν με το 8,1% και οι εισαγωγές με το 34,8%, το 1996. Το έλλειμμα αυτό στο ισοζύγιο συναλλαγών συνεχίζει να υπάρχει και το 1997 το οποίο αγγίζει το 22,5% επί του ΑΕΠ. Όσον αφορά το πληθωρισμό, μειώθηκε αισθητά το τελευταίο χρόνο, από 42% το 1997 σε 14% το 1998 (Καραγεώργου Γ. 1997).

Αν και, η οικονομία της Αλβανίας πέρασε από τις επιπτώσεις της μεγάλης κρίσης του 1996, βλέπουμε ότι καταβάλει μεγάλες προσπάθειες για την ανασυγκρότησή της και όπως φαίνεται από τα στοιχεία που παρουσιάσαμε ήδη έχει φέρει τα πρώτα αποτελέσματα. Όσον αφορά το ενδιαφέρον των ελλήνων, φαίνεται από την παρουσία αρκετών ελληνικών επιχειρήσεων και τραπεζών (Εθνική Τράπεζα, Πίστεως και Πειραιώς από τις επτά συνολικά ξένες τράπεζες που υπάρχουν) στην αγορά της Αλβανίας, όπου συμβάλλουν ενεργά στην προώθηση του εκσυγχρονισμού και την αύξηση του όγκου των επενδύσεων.

4.3. Βουλγαρία

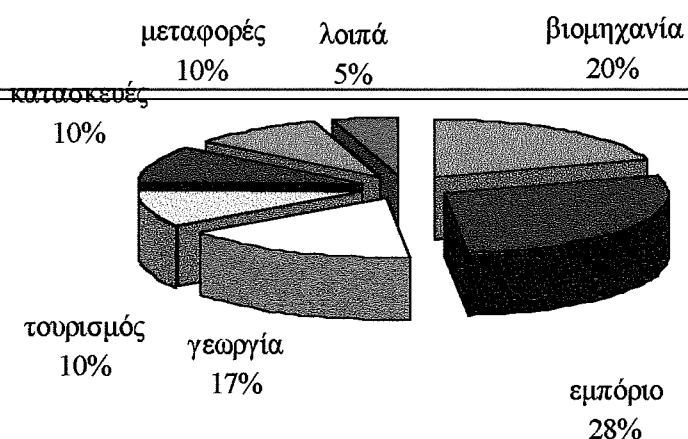
Σήμερα η Βουλγαρική οικονομία δοκιμάζεται έντονα από τις δομικές και διαρθρωτικές αλλαγές, αναγκαίες για τη μετάβαση στην ελεύθερη οικονομία. Αποτέλεσμα των συντελούμενων αλλαγών είναι η αύξηση της ανεργίας. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι τον Απρίλιο του 1992 οι άνεργοι αποτελούσαν το 10% του ενεργού οικονομικά πληθυσμού. Το 1994 αυξάνεται σε 12,8% και τελικά το 1997 η επίσημη ανεργία ανέρχεται σε 14,3% (Εξπρές, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997).

Η διαδικασία της ιδιωτικοποίησης αν και έχει αρχίσει, προχωρεί σχετικά αργά, εξαιτίας οργανωτικών προβλημάτων. Διαπιστώνεται πως από τις ιδιωτικοποιήσεις που έγιναν την περίοδο 1993 ως τις αρχές του 1997 τις πρώτες δύο θέσεις κατείχαν εκείνες

στο εμπόριο και στη βιομηχανία. Η καθυστέρηση των ιδιωτικοποιήσεων είχε οδυνηρές συνέπειες για τη χώρα, αφού οι περισσότερες από τις κρατικές επιχειρήσεις ήταν προβληματικές και τα ελλείμματά τους τα επωμίζονταν ο κρατικός προϋπολογισμός (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 57, ΕΚΕΜ 1998).

ΣΧΗΜΑ 1

**Κατανομή Ιδιωτικοποιήσεων κατά Κλάδο
στον Κρατικό Τομέα**

Πηγή: Bulgaria, Privatization Agency

Το ΑΕΠ σημειώνει το 1991 πτώση όπως και το 1992. Η ανάκαμψη αρχίζει από το 1994. Αναλυτικά παρουσιάζουμε τον πίνακα 3. Το 1996 σηματοδεύτηκε από, την μείωση του ΑΕΠ κατά 10% και την εκτίναξη του πληθωρισμού στο 311%. Η έκρηξη αυτή θα λέγαμε ότι οφείλεται στην “τεχνική” σταθεροποίησης της εξωτερικής αξίας του νομίσματος, ενώ παράλληλα είχαν πολύ μεγάλη καθυστέρηση οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις (Εξπρές, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997). Η χρονιά αυτή (1996) έβαλε φρένο στη μικρή αλλά σταθερή πρόοδο που σημείωνε τα δύο προηγούμενα χρόνια η οικονομία της χώρας με το εθνικό εισόδημα και τη βιομηχανική παραγωγή να βελτιώνονται αισθητά (Καραγεώργου Γ. 1997). Το 1997 η συρρίκνωση ήταν μικρότερη και κυμάνθηκε στο 7,6%.

Για το 1998 αν και ο πληθωρισμός προβλέπεται ότι θα αγγίξει το 12% από 578% του 1997 και το ΑΕΠ σημαντική ανάκαμψη 4,5% από το αρνητικό 7,4% του 1997, η ύφεση αποτελεί το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας της Βουλγαρίας. Παρά την καθοδήγηση από το ΔΝΤ, εξακολουθεί να λιμνάζει στην ύφεση χωρίς να διακρίνονται αξιόλογες επενδυτικές κινήσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη Βουλγαρίας

ΑΕΠ ετήσια μεταβολή %			Βιομηχανική Παραγωγή ετήσια μεταβολή %			Πληθωρισμός ετήσια ετήσια μεταβολή %			Ανεργία %			Εμπορικό Ισοζύγιο % ως προς ΑΕΠ		
'96	'97	'98	'94	'95	'96	'96	'97	'98	'95	'96	'97	'94	'95	'96
-10	-7,4	4,5	8,5	5,4	-1,0	311	578	12	11,1	12,5	14,3	-2,1	-2,3	2,0

(-) δεν υπάρχουν τελικά στοιχεία

οι δείκτες για το 1998 είναι προβλέψεις

Πηγή: Economic Survey of Europe

Χαρακτηριστικά, αναφέρουμε ότι οι παραγωγικές επενδύσεις το 1996 ανήλθαν σε 109 εκατ. δολάρια, ποσό που αντιστοιχεί σε 13 δολάρια για κάθε πολίτη ή με άλλα λόγια το 1996 κάθε Βούλγαρος επένδυσε 3.500 δραχμές μόνο. Η κινητοποίηση των επενδύσεων μπορεί να προέλθει από τις ιδιωτικοποιήσεις τις οποίες όμως η νέα επιχειρηματική τάξη πραγματοποιεί με αργούς ρυθμούς (Καραγεώργου Γ. 1997).

Στα σημαντικότερα οικονομικά προβλήματα της Βουλγαρίας για το 1998, αναφέρονται τα ακόλουθα:

- ◆ χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα της αγοράς
- ◆ έλλειψη ρευστότητας
- ◆ καθυστέρηση της έναρξης των ουσιαστικών μεταρρυθμίσεων
- ◆ επιχειρηματικός κίνδυνος
- ◆ χαμηλό επίπεδο διαβίωσης και υποκατανάλωση
- ◆ η εφαρμογή των μέτρων του ΔΝΤ

Χαρακτηριστικό της Βουλγαρικής αγοράς για το 1998 είναι η υπερβάλλουσα ζήτηση σε τραπεζική χρηματοδότηση και η περιορισμένη δανειοδοτική προσφορά των τραπεζών (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση, Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια, 1997). Το γεγονός αυτό οφείλεται στη χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα της αγοράς, η οποία συνέρχεται από την τελευταία νομισματική κρίση με ταχείς ρυθμούς, ειδικά στα άμεσα

καταναλωτικά αγαθά και στις υπηρεσίες. Οι τράπεζες ακολουθούν την παραπάνω πολιτική λόγω της ταλαιπωρίας τους, από απώλειες από επισφαλής δάνεια. Η κατάσταση είναι δύσκολη τόσο για τις τράπεζες οι οποίες δεν διαθέτουν τους απαραίτητους ασφαλιστικούς μηχανισμούς όσο και για τους επιχειρηματίες για τους οποίους δεν υπάρχουν άλλες πηγές χρηματοδότησης. Επόμενο είναι λοιπόν, να μιλάμε για έλλειψη ρευστότητας στην αγορά, η οποία εντοπίζεται στις ζημιολύγες κρατικές επιχειρήσεις και στις μικρομεσαίες, κυρίως αυτές που προμηθεύουν την εγχώρια αγορά (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 57, ΕΚΕΜ 1998).

Η υποκατανάλωση οφείλεται σε αρκετές αιτίες, εκ των οποίων κυριότερη είναι η υπαρπαγή των αποταμιεύσεων των καταθετών κατά τη διάρκεια της τελευταίας νομισματικής κρίσης. Όμως και η ανέχεια που μαστίζει κυριολεκτικά τους συνταξιούχους, αποτελεί σημαντική αιτία της υποκατανάλωσης, μιας και τα τελευταία δύο χρόνια έχουν περιορίσει στο ελάχιστο την διατροφή τους (Βαλκάνια, Τεύχος 10, ΕΚΕΜ 1997).

Το ΔΝΤ, πιέζει για δραστικές κινήσεις στα νομισματικά, λόγω της υπερτίμησης του λεβ, έως και 20-25% έναντι της πραγματικής του αξίας, η οποία προκάλεσε αύξηση της σχετικής φτώχειας. Και εδώ η λύση βρίσκεται στις ιδιωτικοποιήσεις.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες ο επιχειρηματικός κίνδυνος είναι έντονος ενώ η εγκληματικότητα πλήττει τις επιχειρήσεις που προσπαθούν να κερδοφορούν εκτός της κείμενης νομοθεσίας.

4.4. Ρουμανία

Οι χειρότερες επιδόσεις της ρουμανικής οικονομίας σημειώθηκαν στο διάστημα 1988-1993, ενώ η παραγωγή άγγιξε οριακά σημεία ύφεσης το διάστημα 1990-1992. Η κατάσταση αυτή εκφράζεται μέσα από την πτώση του ΑΕΠ κατά 75% το διάστημα 1990-92 ως προς το 1989. Η πτώση των ρυθμών ανάπτυξης στο ίδιο διάστημα αντανakλάται στη βιομηχανία με μείωση του προϊόντος της κατά 37,7% ως προς το 1989, στις κατασκευές με 22,5% και στο εμπόριο με 26,8%. Στο ίδιο διάστημα, παρά την γενική κρίση, αυξήθηκε το προϊόν των υπηρεσιών και πλέον συγκεκριμένα των τηλεπικοινωνιών κατά 21,5%, του τραπεζικού και ασφαλιστικού κλάδου κατά 63,3%,

της εκπαίδευσης κατά 21,8% και της υγείας κατά 18,5% (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Επιχειρηματικός Οδηγός Ρουμανίας 1995).

Η κρίση στην ρουμανική οικονομία προήλθε σαν αποτέλεσμα της συνολικής δόμησης της οικονομίας και του κοινωνικού ιστού που δεν άντεξε την καθίζηση του σοσιαλιστικού μπλοκ και την αναπροσαρμογή της παγκόσμιας αγοράς. Ειδικότερα η κρίση, όπως άλλωστε, στις περισσότερες χώρες, αναφέρεται στις πρώτες ύλες και στη διάθεση των τελικών προϊόντων (Κοκορές Τ. 1995). Έτσι, αναπόφευκτα η κρίση οδήγησε και συνεχίζει να οδηγεί σε γρήγορη αναδιάρθρωση της δομής της παραγωγής των υπηρεσιών.

Από το 1993 αρχίζουν να φαίνονται τα πρώτα σημεία ανάσχεσης της πτώσης των δεικτών με κυρίαρχο σημείο την αύξηση του ΑΕΠ κατά 1,3% έναντι του 1992 και την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας κατά 5,3%.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η σχετική αύξηση του ΑΕΠ οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στη γεωργία στην οποία η ιδιωτικοποίηση είχε προχωρήσει αποτελεσματικά. Έτσι η γεωργία αύξησε το ποσοστό του προϊόντος της κατά 2,1% έναντι του 1992 και κατά 7% έναντι του 1989.

Την τριετία 1994-1996 πέτυχε μεγάλη αύξηση του ΑΕΠ και της βιομηχανικής της παραγωγής κατά 16% και 24% αντίστοιχα. Στο πλαίσιο αυτής της τριετίας η ανεργία μειώθηκε αισθητά, εφόσον το 1996 έφτασε το 7,8% από 10,9% που ήταν το 1994 (Βαλκάνια, Τεύχος 8, ΕΚΕΜ 1996).

Το πρόβλημα της Ρουμανίας είναι το “τέρας” του πληθωρισμού. Ενώ το 1995 μειώθηκε στο 27,7% το 1996 αυξήθηκε πάλι σε 56,8% και το 1997 εκφράσθηκε ως τριψήφιος αριθμός (151%) (Βαλκάνια, Τεύχος 11, ΕΚΕΜ 1998).

Σε συνδυασμό με τα 968 εκατομμύρια δολάρια που επένδυσαν οι ξένοι επενδυτές στον παραγωγικό ιστό της χώρας (210 το 1996) καθιστούν την Ρουμανία ως την πιο δυναμικά αναπτυσσόμενη χώρα των Βαλκανίων. Ωστόσο, η καθυστέρηση των μεταρρυθμίσεων και διαρθρωτικών αλλαγών και η πολιτική κρίση που ακολούθησε οδήγησε σε αποτελέσματα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα. Η οικονομία επανήλθε το 1997 σε αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης με συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 6,6% (Καραγεώργου Γ. 1997).

Το έλλειμμα του ισοζυγίου συναλλαγών βρίσκεται στο ελεγχόμενο ποσοστό του 6,5% ως προς το ΑΕΠ, μέγεθος που προκύπτει από το 21,6% που κατέχουν οι εξαγωγές και το 28,1% των εισαγωγών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη Ρουμανίας

ΑΕΠ ετήσια μεταβολή %			Βιομηχανική Παραγωγή ετήσια μεταβολή %			Πληθωρισμός ετήσια ετήσια μεταβολή %			Ανεργία %			Εμπορικό Ισοζύγιο % ως προς ΑΕΠ		
'95	'96	'97	'94	'95	'96	'95	'96	'97	'95	'96	'97	'94	'95	'96
7,1	4,1	-6,6	3,3	9,4	9,8	27,7	56,8	151	9,5	7,8	6,7	-3,2	-6,6	-6,5

Πηγή: Economic Survey of Europe

Το 1998 οι ξένες επενδύσεις κινούνται υποτονικά και ο στόχος της Κυβέρνησης είναι να σταματήσει η καθοδική πορεία, ώστε ο δείκτης του ΑΕΠ να μην είναι αρνητικός, η δε άνοδος του πληθωρισμού να περιορισθεί σε λιγότερο από το ένα τρίτο εκείνου του 1997.

Οι προβλέψεις αυτές βασίζονται, σε σημαντικό βαθμό, και στα πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης, που αναμένεται να αποφέρουν έσοδα 2 δις δολάρια και πλέον με την πώληση, μεταξύ άλλων της πλειοψηφίας των μετοχών των δύο τραπεζών (Τράπεζα Ανάπτυξης και Μπανκ Ποστ) καθώς και σημαντικού ποσοστού μετοχών των τηλεπικοινωνιών (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

4.5. Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

Η οικονομία της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας (ΟΔΓ) πέρασε τη μεγαλύτερη κρίση σε σύγκριση με όλες τις άλλες χώρες της Βαλκανικής, κυρίως λόγω του επιβληθέντος embargo που εκμηδένισε τις εξωτερικές εμπορικές συναλλαγές της χώρας (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση, Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια, 1997). Αποτέλεσμα της διάλυσης της άλλοτε ενιαίας αγοράς της Γιουγκοσλαβίας, ήταν η εντυπωσιακή συρρίκνωση των εργασιών των επιχειρήσεων που παρέμειναν λειτουργούσες στην Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Τόσο ο αγροτικός όσο και ο βιομηχανικός τομέας έπρεπε να παράγουν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα αποκλειστικά για την εγχώρια αγορά η

οποία χαρακτηριζόταν από συνεχή μείωση της αγοραστικής της δύναμης (Μανιάης Α. 1995).

Παράλληλα με τον “πολυτεμαχισμό” της ενιαίας αγοράς υπήρξαν σοβαρότατα προβλήματα από τον υπερπληθωρισμό. Σε θετική πορεία άρχισε να βαίνει από το 1996 όπου έφτασε στο 59,9% ενώ το 1997 περιορίστηκε στο 21,6%. Τα αμέσως προηγούμενα χρόνια έτρεχε με αρκετά δισεκατομμύρια επί τοις εκατό σε ετήσια βάση (βλέπε πίνακα 5).

Εν τω μεταξύ το εξωτερικό χρέος της ΟΔΓ ορίστηκε στα 5,5 δις δολάρια το 1992 και έφτασε τα 6 δις δολάρια στο τέλος του 1994. Οικονομικοί σχολιαστές στο εσωτερικό και εξωτερικό της χώρας εκφράζουν φόβους για την δυνατότητα της ΟΔΓ να εξυπηρετήσει ομαλά το χρέος, και πιέζουν για μια όσο το δυνατόν μεγαλύτερη φιλελευθεροποίηση του εξωτερικού τομέα που θα εξασφάλιζε αρκετά συναλλαγματικά έσοδα για το σκοπό αυτό (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση, Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια, 1997).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

ΑΕΠ ετήσια μεταβολή %			Βιομηχανική Παραγωγή ετήσια μεταβολή %			Πληθωρισμός ετήσια ετήσια μεταβολή %			Ανεργία %			Εμπορικό Ισοζύγιο % ως προς ΑΕΠ		
'94	'95	'96	'94	'95	'96	'94	'95	'96	'94	'95	'96	'94	'95	'96
2,5	6,0	4,3	1,2	3,8	6,8	8E+09	110,7	59,9	23,7	24,7	26,1	-	-8,0	-15,3

(-) δεν υπάρχουν τελικά στοιχεία

Πηγή: Economic Survey of Europe

Η όξυνση του κοινωνικού χάσματος αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό της γιουγκοσλαβικής οικονομίας. Με άλλα λόγια το ΑΕΠ αυξάνεται, αλλά ταυτόχρονα βαίνει αυξανόμενη και η ανεργία, άρα μειώνεται ο αριθμός αυτών που μοιράζονται τον πλούτο. Μεταξύ των ετών 1993 και 1996 το εισόδημα της χώρας ενισχύθηκε κατά 13,4%, όμως η ανεργία από το 23,7% έφτασε στο 26,1% δηλαδή το 1/4 του συνολικού εργατικού δυναμικού. Αυτό που είναι ακόμα πιο αποκαρδιωτικό είναι το γεγονός ότι το ποσοστό των ανθρώπων που ψάχνουν για δουλειά πάνω από ένα χρόνο, μεγαλώνει, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να φτάνουν στο όριο της φτώχειας (Καραγεώργου Γ. 1997).

Οι οικονομικοί δείκτες για το 1997 ήταν θετικοί. Ο όγκος της βιομηχανικής παραγωγής αυξήθηκε κατά 9,6% σε σχέση με το 1996, προεξεχούσης της παραγωγής ενδιάμεσων προϊόντων (13,6%). Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 28,6% και έφτασαν τα 2,4 δις δολάρια ενώ οι εισαγωγές κατά 17% και απαίτησαν εκροή 4,8 δις δολάρια. Ο μέσος μισθός, παρ' όλες τις εποχιακές διακυμάνσεις, αυξήθηκε κατά 47,3% (Βαλκάνια, Τεύχος 12, EKEM 1998).

Ωστόσο, τα μεγάλα εμπόδια στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας εξακολουθούν να υφίστανται: το δημόσιο χρέος διευρύνεται και η διατήρηση της ισοτιμίας του δηναρίου καθίσταται αδύνατη.

Κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών προωθήθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της ιδιοκτησίας με κύριο χαρακτηριστικό τη συνεχή διεύρυνση του μεριδίου του ιδιωτικού τομέα στο εθνικό προϊόν (Εξπρές, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997). Ο τομέας των υπηρεσιών εμφάνισε τους ικανοποιητικότερους ρυθμούς μεταβολής, αν και ήταν σαφώς επηρεασμένος από την πολύ αρνητική πορεία της μεταποιητικής οικονομίας.

Η αγροτική οικονομία της χώρας, έπαιξε σημαντικό ρόλο στα χρόνια του πλήρους εμπορικού αποκλεισμού, αφού αυτή κατάφερε να εξασφαλίσει τον ομαλό εφοδιασμό της αγοράς με είδη διατροφής και αγροτικές πρώτες ύλες. Με άλλα λόγια έχει παίξει βασικό ρόλο στην τροφοδοσία της οικονομίας, στη συγκράτηση των τιμών και στη διατήρηση ενός ανεκτού βιοτικού επιπέδου για τον πληθυσμό.

Όσον αφορά τις ιδιωτικοποιήσεις, σήμερα στην ΟΔΓ η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα είναι σημαντικότερη στην αγροτική οικονομία, όπου τα νοικοκυριά κατέχουν το 93% της γης. Το 22,21% όλων των επιχειρήσεων ελέγχεται από τον ιδιωτικό τομέα, το 40,6% από τις κοινωνικοποιημένες επιχειρήσεις και το υπόλοιπο 37,19% από το κράτος. Η συμβολή των κοινωνικοποιημένων επιχειρήσεων στα δημοσιονομικά έσοδα τείνει στο 60%, ενώ του ιδιωτικού τομέα στο 13,5%. Επίσης το 70% των εργαζομένων απασχολείται στις κοινωνικοποιημένες επιχειρήσεις. Η διάρθρωση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των επιχειρήσεων υποδηλώνει ότι έχει καθυστερήσει σημαντικά η ιδιωτικοποίηση σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Βαλκανικής και κυρίως της Κεντρικής Ευρώπης (Βαλκάνια, Τεύχος 12, EKEM 1998).

Συμπερασματικά, αν και η ΟΔΓ βρίσκεται αντιμέτωπη με τα οξύτατα προβλήματα που προήλθαν κατά κύριο λόγο από τον πόλεμο και από την απότομη

μετάβασή της στην Οικονομία της ελεύθερης αγοράς, σημειώνονται σταθερά βήματα τόσο στην εξέλιξη της μετάβασης όσο και στην μείωση του πληθωρισμού, και στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων με ευνοϊκά κίνητρα για τους επιχειρηματίες, μέσω των οποίων θα αυξηθούν οι θέσεις εργασίας, θέμα ζωτικής σημασίας για τη γείτονα χώρα.

4.6. Π.Γ.Δ.Μ.

Στα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση του κράτους, η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης της ΠΓΔΜ ήταν αυστηρά προσηλωμένη στη σταθερότητα των τιμών και στη διατήρηση σταθερής ισοτιμίας του δηναρίου έναντι του γερμανικού μάρκου (Οικονομική Ενημέρωση, Τεύχος 10-11, Ιονική Τράπεζα 1998). Η πολιτική αυτή σημείωσε επιτυχία, ο πληθωρισμός μειώθηκε στο 3% το τέλος του 1996, και το δηνάριο ανατιμήθηκε έναντι του γερμανικού μάρκου. Η μέχρι τότε οικονομική στασιμότητα έχει καταδικάσει το 1996, το 40% του ενεργού πληθυσμού στην ανεργία.

Το 1994 η ανεργία ήταν στο 33,2% και το 1995 έφτανε στο 37,2%. Το ΑΕΠ σημειώνει ραγδαία μείωση μέχρι το 1996, όπου αυξήθηκε κατά 1,6%. Όμως το επίπεδο απασχόλησης και διαβίωσης των κατοίκων της χώρας παρέμειναν χαμηλά (Καραγεώργου Γ. 1997).

Το 1996, ένα κλίμα σταθερότητας φαίνεται να αποκαθίσταται στη FYROM, αφού ο πληθωρισμός έκλεισε το έτος αυτό με ρυθμό μόλις 0,2% έναντι 11,2% το Δεκέμβριο του 1995 και 55,1% το Δεκέμβριο του 1994.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη ΠΓΔΜ

ΑΕΠ ετήσια μεταβολή %			Βιομηχανική Παραγωγή ετήσια μεταβολή %			Πληθωρισμός ετήσια ετήσια μεταβολή %			Ανεργία %			Εμπορικό Ισοζύγιο % ως προς ΑΕΠ		
'94	'95	'96	'94	'95	'96	'94	'95	'96	'94	'95	'96	'94	'95	'96
-7,2	-2,9	1,6	-10,6	-9,8	3,2	55,1	11,2	0,2	33,2	37,2	39,8	-14,4	-14,4	-22,6

Πηγή: Economic Survey of Europe

Στις αρχές του 1996 η κυβέρνηση της χώρας αναπροσδιόρισε το οικονομικό της πρόγραμμα εστιάζοντας την πολιτική της, στην ιδιωτικοποίηση της οικονομίας, στην ενίσχυση των θεσμών της οικονομίας της αγοράς και στη εξάλειψη των εμποδίων που παρακώλυαν τις διαρθρωτικές αλλαγές (Οικονομική Ενημέρωση, Τεύχος 10-11, Ιονική Τράπεζα 1998). Παρά τις αλλαγές αυτές, η οικονομία της χώρας κατά τη διετία 1996-1997 παρέμεινε αδύναμη, εφόσον η διατήρηση της αυστηρής νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής σε συνδυασμό με τη δύσκολη πολιτική κατάσταση και την

οικονομική αναδιάρθρωση των χωρών της ευρύτερης περιοχής των Βαλκανίων εξακολούθησαν να επηρεάζουν δυσμενώς το εξωτερικό εμπόριο της χώρας. Παράλληλα, η αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και η ανάπτυξη του τραπεζικού τομέα κρίθηκαν μη ικανοποιητικές, αποθαρρύνοντας έτσι τις ξένες επενδύσεις. Στα μέσα του 1997 το δηνάριο υποτιμήθηκε κατά 14%, δεν επηρέασε όμως το επίπεδο τιμών (ο πληθωρισμός παρέμεινε χαμηλός) λόγω της θετικής αντίδρασης των οικονομικών παραγόντων της χώρας.

Η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης πρέπει να μεριμνήσει για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και τη μείωση των υψηλών ποσοστών ανεργίας. Με άλλα λόγια,

στήριξη του καθεστώτος ιδιωτικών περιουσιών (Denationalization act), αύξηση των δημόσιων δαπανών για εκπαίδευση και υγεία και ενίσχυση των οικονομικά αδύναμων τάξεων, για παράδειγμα, μέσω της χορήγησης επιδομάτων ανεργίας αλλαγές (Οικονομική Ενημέρωση, Τεύχος 10-11, Ιονική Τράπεζα 1998). Παράλληλα προβλέπεται περαιτέρω εκσυγχρονισμός του τραπεζικού συστήματος της χώρας, δημιουργία ολοκληρωμένης χρηματαγοράς και ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα μέσω εξομάλυνσης της συμπεριφοράς των επισφαλειών των χρηματοδοτήσεων που είναι υπεύθυνες για τα υψηλά χορηγητικά επιτόκια (Καραφωτάκης Ε. 1997). Επιπλέον, εκτιμάται ότι οι επιχειρήσεις θα πετύχουν μεγαλύτερο βαθμό προσαρμογής στο νέο καθεστώς εάν προσελκύσουν το επενδυτικό ενδιαφέρον των ξένων (Βελλίου - Σεϊμανίδη Α. 1997).

✱ Η ομαλοποίηση των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων με την Ελλάδα αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τον ομαλό εφοδιασμό της αγοράς και ανάπτυξη αμοιβαίων εμπορικών και οικονομικών σχέσεων. Το ενδιαφέρον των ελληνικών επιχειρήσεων για τη γειτονική αυτή αγορά αυξάνει συνεχώς, μιας και αυτή την περίοδο προωθεί μια σειρά από μέτρα για εκσυγχρονισμό της οικονομίας της (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Απρίλιος 1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τα προβλήματα των μειονοτήτων δεν αποτέλεσαν αντικείμενο συζητήσεων της διεθνούς κοινότητας. Οι θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές ανακατατάξεις που σημειώθηκαν στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ανήγαγαν τα μειονοτικά προβλήματα σε θέμα του κεντρικού ενδιαφέροντος. Τα προβλήματα αυτά γνώρισαν την πιο έντονη διάστασή τους, στην περίπτωση των Βαλκανικών Χωρών, που συντίθεται από ένα μωσαϊκό λαών και εθνοτήτων (Αλεξανδρής Α.- Παρεσόγλου Α. 1995).

Την περίοδο του ψυχρού πολέμου, της ειρηνικής συνύπαρξης και της ύφεσης διαδέχθηκε εκείνη της αφύπνισης των διεκδικήσεων των λαών, των εθνοτήτων και των μειονοτήτων. Αυτή η ασταθής και ρευστή κατάσταση που διαμορφώθηκε, κατέδειξε όλους του υπαρκτούς κινδύνους αλλά και την ανάγκη οικοδόμησης ενός συστήματος επαρκούς προστασίας των δικαιωμάτων των μειονοτήτων (Βαλκάνια, Τεύχος 9, ΕΚΕΜ 1997).

Τα προβλήματα των μειονοτήτων προσεγγίζονται συνήθως κάτω από το πρίσμα της ασφάλειας, αφού η ύπαρξη μειονοτήτων λειτουργεί ως παράγοντας απειλών και αναταράξεων τόσο για τη δημόσια ασφάλεια όσο και για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης. Η προσέγγιση όμως, αυτών των προβλημάτων καθίσταται δυνατή και στο πλαίσιο της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αφού υπάρχει διάχυτη και μια ανθρώπινη διάσταση (Ροζάκης Χ. 1994). Η διεύρυνση του θεσμικού πλαισίου της ευρωπαϊκής συνεργασίας οδήγησε τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης να αναπροσαρμόσουν τη θεσμική και νομική στάση τους, απέναντι στους πολίτες της υιοθετώντας σειρά εγγυητικών μέτρων για την προστασία των δικαιωμάτων τους. Στο πλαίσιο αυτό υπάγονται οι διάφορες διεθνείς νομικές πράξεις που επιχειρούν να εγγυηθούν την προστασία των δικαιωμάτων εθνικών και εθνοτικών μειονοτήτων.

5.1. Αλβανία

Η Αλβανία είναι η μικρότερη σε έκταση χώρα της Βαλκανικής με πληθυσμό που υπολογίζεται σε 3.225.891 περίπου (απογραφή 1993). Από αυτούς, η πλειοψηφία είναι Αλβανοί ενώ ταυτόχρονα υπάρχουν και δύο επίσημα αναγνωρισμένες εθνικές μειονότητες, η ελληνική και η σλαβική, (ή Σλαβομακεδόνες).

Η ελληνική μειονότητα, που αριθμεί 58.758 άτομα, αποτελεί την μεγαλύτερη στην Αλβανία και είναι εγκατεστημένη κυρίως στις νότιες περιφέρειες της χώρας. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80, απαγορευόταν να μιλούν δημόσια την ελληνική γλώσσα ή ακόμα να έχουν ελληνικά χριστιανικά ονόματα (Longman International Reference 1998).

Στη χώρα ζουν και μερικές χιλιάδες Αθίγγανοι χωρίς να αναγνωρίζονται ως εθνική μειονότητα. Η έλλειψη επίσημων στατιστικών στοιχείων καθιστά αδύνατο τον ακριβή υπολογισμό των εθνικών μειονοτήτων της χώρας, ενώ ανεπίσημες εκτιμήσεις διαφέρουν θεαματικά μεταξύ τους, ανάλογα με την προέλευσή τους (Αλεξανδρή Α.-Παρέσoglou Α. 1995).

5.2. Ο.Α. Γιουγκοσλαβίας και Π.Γ.Α.Μ.

Στο έδαφος της σημερινής Νέας Γιουγκοσλαβίας και των Σκοπίων συγκεντρώνεται περίπου το 40-45% του αλβανικού πληθυσμού που βρίσκεται εγκατεστημένο στη νότια Βαλκανική. Αυτό σημαίνει ότι περίπου 2,5 εκατομμύρια Αλβανοί, ζουν έξω από τα σύνορα της πατρίδας τους, αλλά σε περιοχές που συνορεύουν με αυτήν.

Όσον αφορά το Κοσσυφοπέδιο, όπου συγκεντρώνεται το 75% του αλβανικού στοιχείου της γεωγραφικής ενότητας Σερβία-Μαυροβούνιο-Σκόπια, η πληθυσμιακή έκρηξη τις τρεις τελευταίες δεκαετίες υπήρξε πρωτοφανής. Σήμερα, οι αλβανοί της αυτόνομης υπολογίζονται από πρόσφατες γιουγκοσλαβικές (σερβικές) εκτιμήσεις σε 1.500.000 (Longman International Reference, 1998).

Αντίθετα, η σερβική κοινότητα του Κοσσυφοπεδίου όλο και συρρικνώνεται, και σήμερα είναι λιγότεροι από 180.000. Αντιπροσωπεύουν, δηλαδή, κάτι λιγότερο από το 10% του συνολικού πληθυσμού του Κοσσυφοπεδίου. Η μείωση αυτή, σε ποσοστά και απόλυτους αριθμούς, οφείλεται όχι μόνο στον συγκριτικά μικρότερο ρυθμό

γεννητικότητας των Σλάβων, αλλά και στη μαζική έξοδο των Σέρβων προς το Βελιγράδι και τη Δημοκρατία της Σερβίας, ιδίως μετά τα γεγονότα του 1981 (Αλεξανδρή Α.-Παρέσολου Α. 1995).

Οι Αλβανοί που βρίσκονται στην Δημοκρατία των Σκοπίων είναι περίπου 500.000 και συγκεντρωμένοι στο Τέτοβο και σε ορεινές περιοχές που περιβάλλουν τις λίμνες Αχρίδα και Πρέσπα. Στην Δημοκρατία του Μαυροβουνίου είναι συγκεντρωμένοι περίπου 40-50.000. Εντυπωσιακό είναι ότι οι Αλβανοί αποτελούν πλέον τη δεύτερη σε μέγεθος εθνότητα μετά τους Σέρβους, στο έδαφος της Νέας Γιουγκοσλαβίας (Perry D. M. 1995).

5.3. Βουλγαρία

Η μεταπολεμική ιστορία της Βουλγαρίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το ζήτημα των μειονοτήτων. Η τουρκική μειονότητα είναι η ισχυρότερη στη Βουλγαρία. Αν και, η εκάστοτε κυβέρνηση εφάρμοσε ειδικά για τους Τούρκους μια συντονισμένη πολιτική, που αποσκοπούσε στη συρρίκνωση και τη βαθμιαία ενσωμάτωσή τους στο βουλγαρικό έθνος (Κεντριώτης Κ. 1995), οι Τούρκοι εξακολουθούν να αποτελούν το 10% του πληθυσμού. Η πλειονότητα της μειονότητας ασχολείται με τη γεωργία (56,1%) και κατά δεύτερο λόγο με τη βιομηχανία (20,9%).

Στις 5 Μαρτίου 1990, άρχισε να εφαρμόζεται νέα μειονοτική πολιτική, που κινείται προς την κατεύθυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από θρησκεία και γλώσσα (Βαλκάνια, Τεύχος 9, ΕΚΕΜ 1997).

Οι Πομάκοι, αποτελούν θρησκευτική μειονότητα που ποτέ δεν αναγνωρίστηκε από το βουλγαρικό κράτος, αφού πάντοτε τα μέλη της συνυπολογίζονταν στους Βούλγαρους. Πρόκειται για Σλάβους, Βούλγαρους που μιλούν τη βουλγαρική γλώσσα, αλλά η θρησκεία τους και οι παραδόσεις τους κινούνται στα πλαίσια του Ισλάμ. Οι επίσημες απογραφές της Βουλγαρίας αγνοούν εντελώς τους Πομάκους, με συνέπεια να μην υπάρχουν επίσημα διαθέσιμα στοιχεία για αυτή τη μειονοτική ομάδα που από πολλούς αιώνες ζει απομονωμένη σε οικισμούς, στις ορεινές περιοχές της Ροδόπης, στη νοτιοδυτική και νότια Βουλγαρία, καθώς και στην πεδιάδα του Νέστου στην περιοχή του Πιρίν. Το βουλγαρικό κράτος προσπαθούσε να επιβάλλει την αλλαγή των ονομάτων των Πομάκων. Με τις διατάξεις της Εθνοσυνέλευσης στις 5-3-1990 και 6-11-

1990 οι Πομάκοι μπορούσαν να αποκαταστήσουν τα ονόματά τους (Αλεξανδρής Α.-Παρέσογλου Α. 1995).

Η μειονότητα των Αθίγγανων (Ρόμα), στην Βουλγαρία με βάση πηγές του εξωτερικού αριθμεί 500.000 άτομα. Ως τόποι διαμονής τους αναφέρονται οι περιοχές της Φίλιππούπολης, του Χάσκοβο, του Τεργκόβιστε, και το Σλίβεν. Όσον αφορά το μορφωτικό τους επίπεδο οι αναλφάβητοι φτάνουν το 60%. Η θέση των Ρόμα βελτιώθηκε με την νέα κατάσταση και ήδη στις εκλογές του 1990 εξελέγη Ρόμα βουλευτής (Perry D. M. 1995).

Ο ελληνισμός της Βουλγαρίας παρουσιάζει αξιοθαύμαστη διαχρονικότητα ήδη από την περίοδο της αρχαιότητας. Σήμερα οι ελληνικοί και ελληνογενείς πληθυσμοί της Βουλγαρίας βρίσκονται εγκατεστημένοι κυρίως στα παραδοσιακά αστικά κέντρα της Μαύρης Θάλασσας, στην ευρύτερη περιοχή της Βάρνας, στην περιοχή Φίλιππούπολης, στις περιοχές του Βέλικο Τύρνοβο και της Στάρα Ζαγκόρα καθώς και σε τμήματα της Μακεδονίας του Πιρίν (Longman International Reference 1998).

Τέλος, το 3,7% του πληθυσμού της Βουλγαρίας είναι Τσιγγάνοι ενώ υπάρχουν και Ρώσοι και Εβραίοι.

5.4. Ρουμανία

Σύμφωνα με την απογραφή του 1992 η Ρουμανία έχει πληθυσμό περίπου 20.408.542 εκ των οποίων το 89,4% είναι Ρουμάνοι και το υπόλοιπο 10,6% αποτελούν οι μειονότητες που υπάρχουν. Με άλλα λόγια υπάρχουν, Ούγγροι (7,9%), Αθίγγανοι (1,9%), Γερμανοί (0,5%), Ουκρανοί (0,3%) και Εβραίοι (0,04%). Μεταξύ των λοιπών μειονοτήτων συμπεριλαμβάνονται Αρμένιοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Τούρκοι, Σλοβάκοι, Έλληνες και Πολωνοί (Ροζάκης Χ. 1994).

Όσον αφορά τη γερμανική μειονότητα, επειδή δεν θεωρούνται ότι αποτελούν απειλή της ρουμανικής εδαφικής ακεραιότητας, δεν υπάρχει ένταση μεταξύ αυτών και της ρουμανικής πλειοψηφίας.

Η Ρουμανία είναι η μόνη Βαλκανική χώρα η οποία παραδέχεται την ύπαρξη μειονοτήτων και τους παρέχει όλα τα δικαιώματα που είναι θεσπισμένα από το διεθνές δίκαιο. Το νέο Σύνταγμα της Ρουμανίας, που τέθηκε σε ισχύ το Δεκέμβριο του 1991, προβλέπει ότι η Ρουμανία είναι ένα “ενιαίο κράτος”, που εξασφαλίζει ισότητα για

όλους τους πολίτες. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε, ότι το Σεπτέμβριο του 1996, στη Τιμισοάρα της Ρουμανίας, η Ουγγαρία και η Ρουμανία υπέγραψαν συνθήκη συνεννόησης, συνεργασίας και καλής γειτονιάς. Έτσι, συμπεριλήφθηκε στη συνθήκη η Σύσταση 1201 του Συμβουλίου της Ευρώπης γύρω από το δίκαιο των μειονοτήτων (Βαλκάνια, Τεύχος 9, EKEM 1997).

5.5. Η Αντιμετώπιση του Μειονοτικού Προβλήματος

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να συμβάλει στην εδραίωση της ειρήνης, της σταθερότητας και στην οικονομική ανασυγκρότηση των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έχει διαμορφώσει μια συνεκτική στρατηγική που περιλαμβάνει την ανάπτυξη διμερών σχέσεων όχι μόνο με τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, οι οποίες έχουν υπογράψει συμφωνία σύνδεσης, αλλά και όλες τις Βαλκανικές χώρες που δεν εντάσσονται σε αυτό το συμβατικό πλαίσιο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1996). Με άλλα λόγια, εκτός από τη μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου και της οικονομίας, πρέπει να πληρούνται όλες οι διατάξεις σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και την προστασία των μειονοτήτων και συγκεκριμένα (Βαλκάνια, Τεύχος 9, EKEM 1997):

- ♦ την κατοχύρωση του δικαιώματος των μειονοτήτων να διατηρούν τους δικούς τους εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς και θρησκευτικούς θεσμούς και παραδόσεις,
- ♦ την εξασφάλιση της δυνατότητας να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους ενώπιον των δικαστηρίων και των κρατικών αρχών και
- ♦ την επαρκή προστασία των προσφύγων και των εκτοπισμένων που επιστρέφουν στις περιοχές τους.

Πράγματι η Βουλγαρία και η Ρουμανία έχουν καταβάλει προσπάθειες μέσα από συστάσεις και συμβάσεις (‘‘Σύμβαση-πλαίσιο για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων’’ του 1994 και η σύσταση αριθμού 1201, που υιοθέτησε το 1993 η Κοινοβουλευτική Επιτροπή) όπου κατοχυρώνονται τα ατομικά δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες.

Αντίθετα, στην ΠΓΔΜ, το μειονοτικό πρόβλημα έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις. Το συμπολιτευόμενο αλβανικό κόμμα ‘‘Δημοκρατική Ευημερία’’ κάνει

έκκληση στη διεθνή κοινότητα, να πάρει τα αναγκαία μέτρα για αποτροπή της κλιμάκωσης της έντασης στο Κοσσυφοπέδιο, καταδικάζοντας τη βία “που άσκησαν οι σερβικές αρχές κατά του αλβανικού στοιχείου”. Εν τω μεταξύ, το παράρτημα της Επιτροπής του Ελσίνκι για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα Σκόπια, με ανακοίνωσή του χαρακτήρισε τη στάση των αλβανόφωνων πολιτικών κομμάτων ως καλλιέργεια εθνικισμού. Ωστόσο, η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ, για να προλάβει τυχόν δυσμενείς επιπτώσεις, προέβη στις 8 Ιουλίου 1997 στην ψήφιση σχετικά με τη ρύθμιση της χρήσης σημαιών των μειονοτήτων. Παρ’ όλα αυτά οι αλβανοί της ΠΓΔΜ όλο και περισσότερο οργανώνονται “ως οντότητα μέσα στο Κράτος”. Οι τριβές ανάμεσα στις

διάφορες μειονότητες που διαβιούν στην ΠΓΔΜ, έπειτα από μία σύντομη ανάπαυλα, λόγω της αλβανικής κρίσης, δείχνουν και πάλι να κλιμακώνονται. Όσον αφορά στη διεθνή προσέγγιση των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, η ΠΓΔΜ θεωρεί ότι θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ορισμός θεματικού εισηγητή στην Επιτροπή για εθνικές, θρησκευτικές και γλωσσικές μειονότητες. Ο βασικός ρόλος του θα είναι η αντικειμενική και αμερόληπτη εκτίμηση τη θέσης των μειονοτήτων στα διάφορα κράτη μέλη του ΟΗΕ και η πρόταση πιθανών λύσεων προς αντιμετώπιση των δυσκολιών που αυτές αντιμετωπίζουν (Βαλκάνια, Τεύχος 9, ΕΚΕΜ 1997). Εξάλλου, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι:

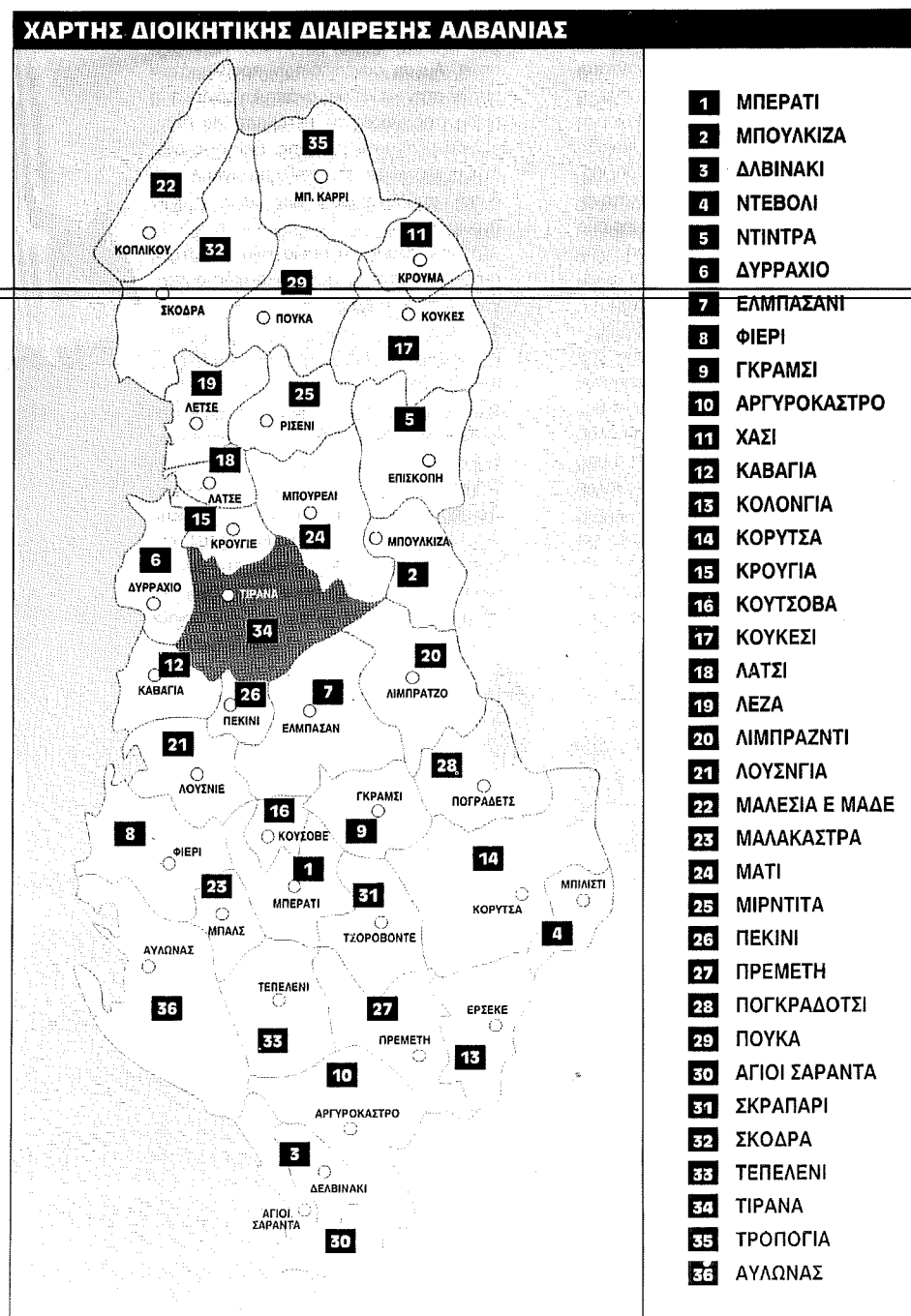
“Όπου υπάρχουν μία ή περισσότερες ομάδες μέσα σε ένα κράτος, που συνιστούν, μία ή περισσότερες εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές κοινότητες, αυτές έχουν το δικαίωμα της αναγνώρισης, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο” (Γνωμοδότηση Επιτροπής Διαιτησίας για τις μειονότητες)(Ροζάκης Χ. 1994).

Τέλος, η κατάσταση που επικρατεί στην Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας χαρακτηρίζεται από θετικές ενδείξεις, εφόσον σημειώνεται ιδιαίτερη πρόοδος στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των μειονοτήτων. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχει προχωρήσει στη διαδικασία εφαρμογής των αρχών του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την ολοκλήρωση της οποίας απαιτούνται, ωστόσο, περαιτέρω προσπάθειες (Βαλκάνια, Τεύχος 9, ΕΚΕΜ 1997):

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι εφόσον σε όλες τις Βαλκανικές χώρες διαβιούν συμπαγείς μειονοτικοί πληθυσμοί, αυτή η πλούσια μειονοτική παρουσία συγκεντρώνει

όλες τις προϋποθέσεις και είναι ικανή να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις διαβαλκανικές σχέσεις: ρόλο γέφυρας και στενότερης προσέγγισης σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό πεδίο και ευρύτερης συναίνεσης σε διφορούμενα θέματα, ώστε να πάψει να αποτελεί αφορμή για διμερείς εντάσεις ή για απόπειρες εθνολογικής αλλοίωσης.

ΧΑΡΤΗΣ 1

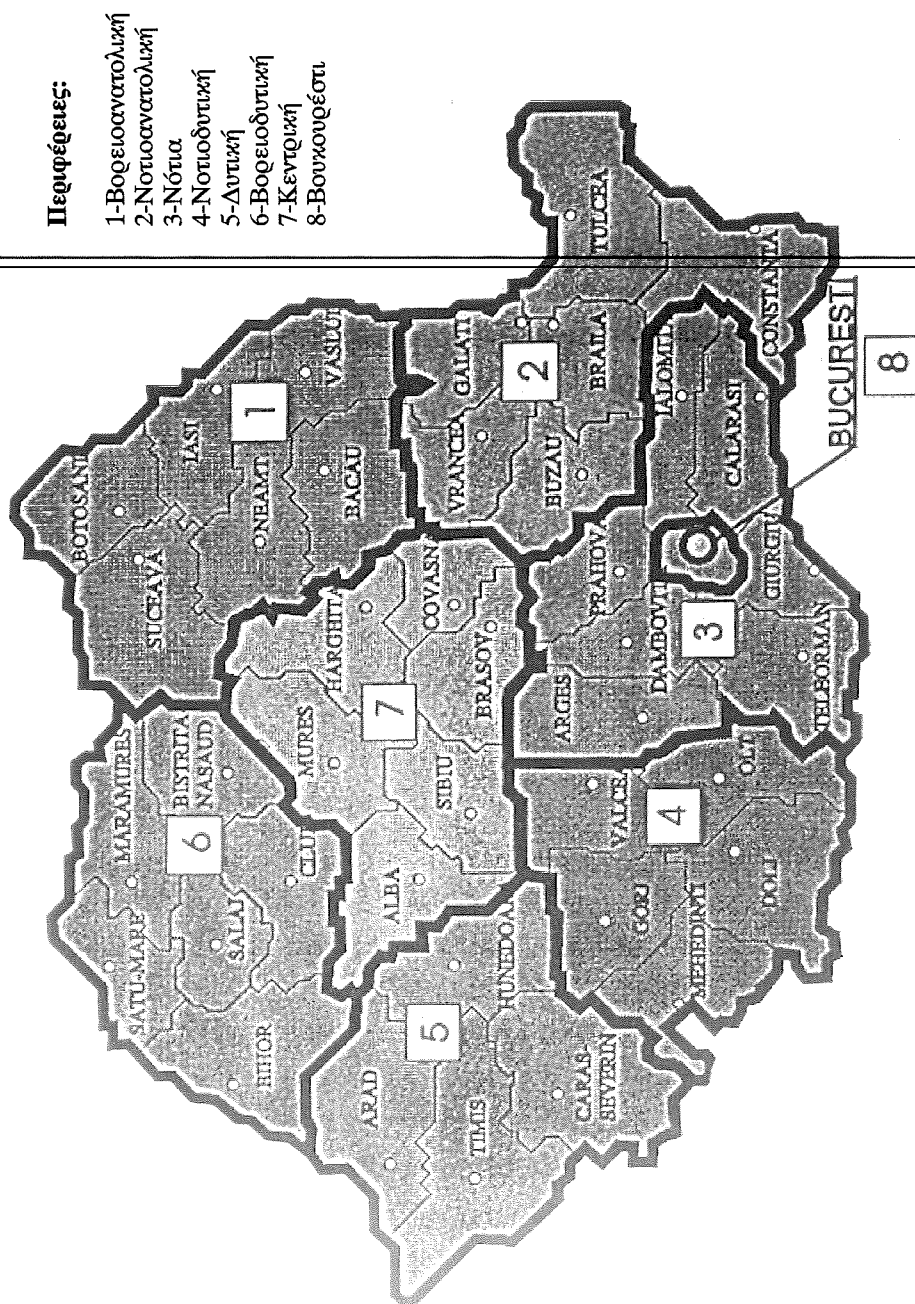
Πολιτικός Χάρτης Αλβανίας

ΧΑΡΤΗΣ 2

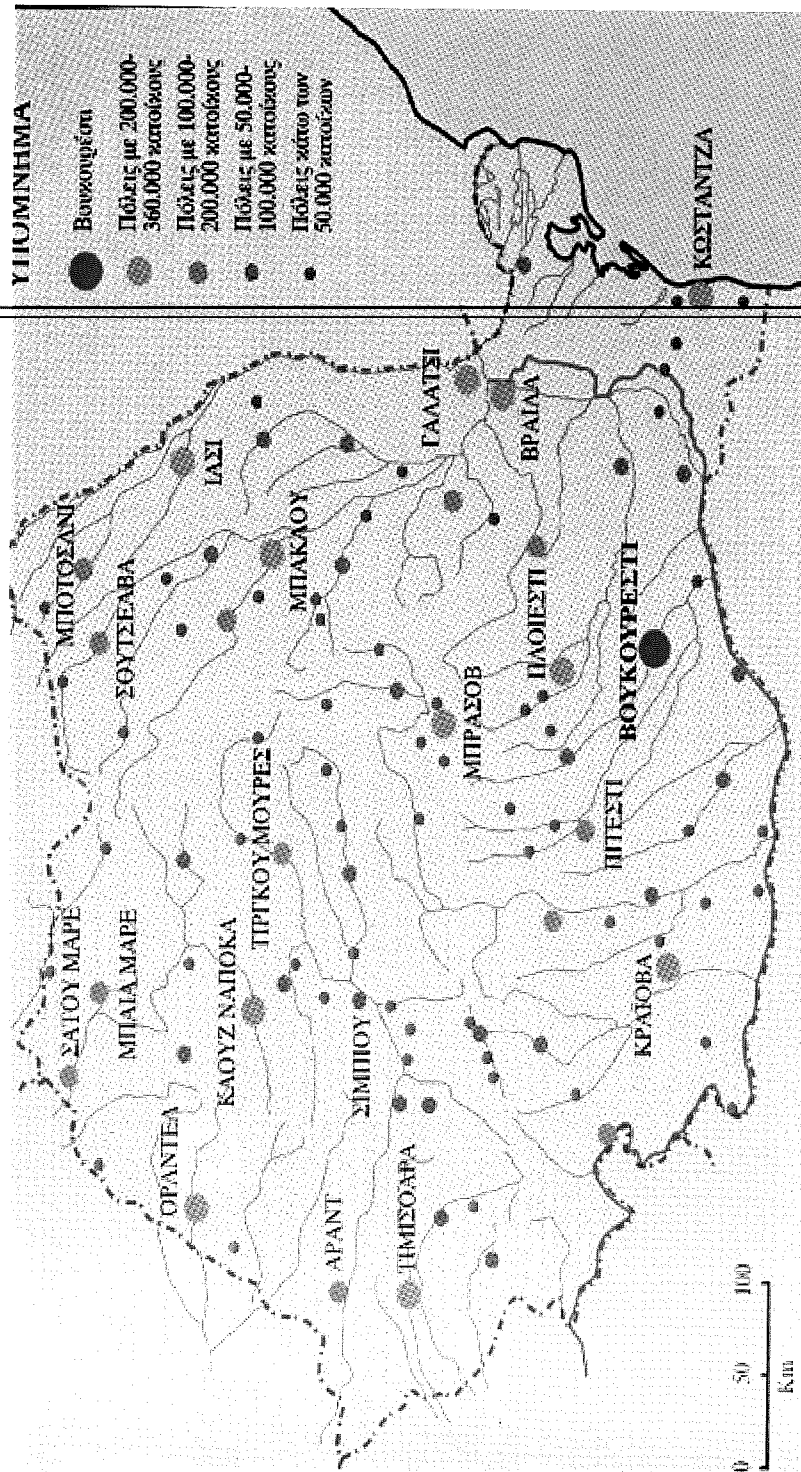
Πολιτικός Χάρτης Βουλγαρίας

ΧΑΡΤΗΣ 3α

Πρόταση Αναπτυξιακών Περιφερειών στη Ρουμανία

ΧΑΡΤΗΣ 3

Πολιτικός Χάρτης Ρουμανίας

ΜΕΡΟΣ ***Δ***ΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

6.1. ΑΛΒΑΝΙΑ

6.1.1. Βιομηχανικές Συγκεντρώσεις στην Αλβανία

Η Αλβανία, είναι μια χώρα με πλούσιο υπέδαφος, που μπορεί να στηρίξει την ανάπτυξη των υφιστάμενων μονάδων εξόρυξης και να δώσει τη δυνατότητα επέκτασης της εγχώριας επεξεργασίας των ορυκτών με σκοπό την αύξηση της προστιθέμενης αξίας, η οποία για την ώρα είναι περιορισμένη.

Πιο συγκεκριμένα, η Αλβανία διαθέτει κοιτάσματα χρωμίου και χαλκού τα οποία, ναι μεν βρίσκονται σε μεγάλο βάθος στο έδαφος και άρα η αξιοποίησή τους, απαιτεί μεγάλο κόστος εξόρυξης, συγχρόνως όμως, είναι δυνατόν να συντηρήσουν την παραγωγή μονάδων εξόρυξης στα επόμενα τριάντα χρόνια. Επίσης, διαθέτει κοιτάσματα νικελίου τα οποία φέρνουν την Αλβανία στην τρίτη θέση παγκοσμίως μετά τη Νέα Καληδονία και τη Δομινικανή Δημοκρατία. Η Αλβανία διαθέτει μεταξύ των άλλων, άνθρακα, πετρέλαιο στο υπόγειο και στο υποθαλάσσιο κοντά στις ακτές της, φυσικό αέριο, ανθρακίτη υπό τη μορφή λιγνίτη, βωξίτη, καολίνη, ορυκτό άλας και γύψο (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Αλβανία '96»).

Η χημική βιομηχανία της Αλβανίας αποτελείται από επτά μεγάλες μονάδες οι οποίες παράγουν λιπάσματα, πλαστικά, αλάτι, απολυμαντικά, εντομοκτόνα και χρώματα. Η μεταλλουργική βιομηχανία της χώρας παράγει ανταλλακτικά μέρη μηχανών 20%, μηχανές και μηχανήματα 20%, διαρκή καταναλωτικά αγαθά 35%, εργαλεία και λιπάσματα 25%. Σημαντική ανάπτυξη, είχε η ελαφρά βιομηχανία της Αλβανίας, κυρίως στην κλωστοϋφαντουργία και στο ένδυμα. Τέλος, η βιομηχανία τροφίμων και ποτών έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, λόγω των δυνατοτήτων της αγροτικής παραγωγής, ενώ η βιομηχανία καπνού βασίζεται σε τρία εργοστάσια παραγωγής τσιγάρων (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998).

Η περιφερειακή κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην Αλβανία, είναι ανισομερής και εμφανίζει τάσεις συγκέντρωσης. Η περιφέρεια των Τιράνων και η παραλιακή ζώνη κατά μήκος της Αδριατικής μέχρι τα Ελληνοαλβανικά σύνορα συγκεντρώνουν τον κύριο όγκο των οικονομικών δραστηριοτήτων (Πετράκος Γ. 1995).

Συγκεκριμένα, οι μεγαλύτερες βιομηχανικές συγκεντρώσεις εμφανίζονται στα Τίρανα και στο Δυρράχιο. Εδώ υπάρχουν ορυχεία, βωξίτη, γύψου και ορυκτού άλας. Επίσης, μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, χημικές και μηχανουργικές μονάδες, μονάδες παραγωγής υφασμάτων, ενδυμάτων και υποδημάτων. Τέλος, υπάρχει μεγάλο εργοστάσιο ζυθοποιίας, το οποίο έχει περάσει σε Ιταλούς επενδυτές, οι οποίοι στοχεύουν στη παραγωγή πρώτης ύλης για τη ζυθοποιία. Βιομηχανικά κέντρα μεσαίου μεγέθους, όπου παρουσιάζονται βιομηχανικές συγκεντρώσεις, υπάρχουν στο Ελμπασάν, στη Σκόδρα και στην Αυλώνα.

6.1.2. Τα Λιμενικά Συγκροτήματα της Αλβανίας

Τα σημαντικότερα λιμάνια της Αλβανίας είναι το λιμάνι του Δυρραχίου, το λιμάνι του Αυλώνα, το λιμάνι των Αγίων Σαράντα και το λιμάνι του Σέντζιν.

Το λιμάνι του Δυρραχίου είναι το μεγαλύτερο της Αλβανίας. Απορροφά το 85% των μεταφορών από το οποίο το 70% αφορά γενικά φορτία, όπως χρώμιο, νικέλιο, σίδηρος, κάρβουνο και λιπάσματα, το υπόλοιπο 15% καλύπτει μεταφορές επιβατών από ιταλικά και κροατικά πλοία. Οι εγκαταστάσεις του, χρειάζονται εκσυγχρονισμό, ενώ ήδη βρίσκεται σε εκτέλεση το σχέδιο αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών, με στόχο την εξυπηρέτηση σε ετήσια βάση φορτίων συνολικού όγκου 3 εκατ. τόνων.

Το λιμάνι του Αυλώνα χρησιμοποιείται για μεταφορές καυσίμων, ενώ είναι ο κύριος σταθμός για τον αλιευτικό στόλο της χώρας. Το λιμάνι των Αγίων Σαράντα, δέχεται κυρίως μικρά πλοία μεταφοράς επιβατών, ενώ είναι βασικό σημείο συγκέντρωσης του αλιευτικού στόλου. Τέλος, το λιμάνι του Σέντζιν βρίσκεται βόρεια του Δυρραχίου και χρησιμοποιείται μόνο για αλιευτικά πλοία (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Αλβανία '96»).

6.2. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

6.2.2. Τα Βιομηχανικά Συγκροτήματα της Βουλγαρίας

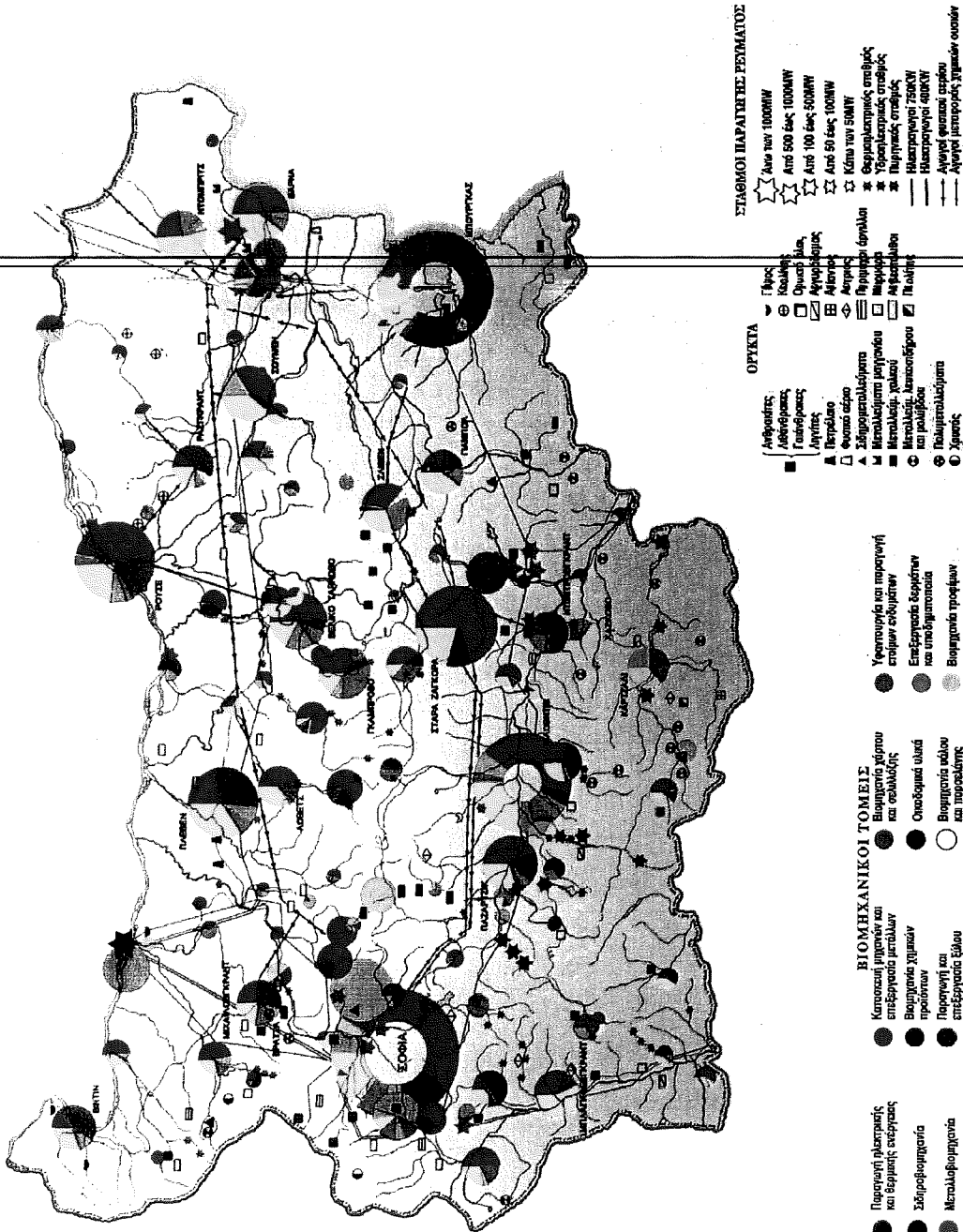
Η βιομηχανική παραγωγή της Βουλγαρίας παρουσιάζει αύξηση μετά το 1994 στους κλάδους της χημικής βιομηχανίας, στη μαύρη μεταλλουργία, στην έγχρωμη μεταλλουργία, στην παραγωγή ύαλου, στην παραγωγή χάρτου, στη βιομηχανία ξύλου και στην τυποεκδοτική παραγωγή (Ministry of Regional Development and Construction 1996). Αντίθετα πτώση παρουσιάζεται στη βιομηχανία τροφίμων, ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών και στις μηχανοκατασκευές, με αποτέλεσμα τη σταδιακή αναδιάρθρωση της παραγωγικής δομής. Η γενική τάση της βιομηχανικής παραγωγής της Βουλγαρίας, είναι η αύξησή της στους κλάδους της χημικής βιομηχανίας και της τυποεκδοτικής παραγωγής.

Η περιφερειακή κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων, στη Βουλγαρία, είναι ανισομερής και εμφανίζει τάσεις συγκέντρωσης, εφόσον φαίνεται να υφίστανται ένας οριζόντιος άξονας ανάπτυξης ο οποίος εκτείνεται σε παράλληλη διάταξη με το Δούναβη από τη Σόφια έως τη Βάρνα και τα παράλια της Μαύρης Θάλασσας (Πετράκος Γ. 1995).

Τα μεγαλύτερα βιομηχανικά συγκροτήματα στη Βουλγαρία, παρουσιάζονται στη Σόφια και στο Μπουργκάς. Στη Σόφια, συγκεντρώνονται βιομηχανίες κατασκευής μηχανών και επεξεργασίας μετάλλων οι οποίες αποτελούν και την πλειοψηφία, υφαντουργίας και παραγωγής ετοιμών ενδυμάτων, τροφίμων, σιδηροβιομηχανίας, βιομηχανίας χάρτου, οικοδομικών υλικών, ύαλου και πορσελάνης. Υπάρχουν, επίσης, θερμοηλεκτρικός και πυρηνικός σταθμός καθώς και ορυχεία ορυκτών, μεταξύ των οποίων και σιδηρομεταλλεύματα, ανθρακίτη, λιθάνθρακα, γαιάνθρακα και λιγνίτη. Όσον αφορά το Μπουργκάς, υπάρχουν πολλές μονάδες παραγωγής χημικών προϊόντων, κατασκευής μηχανών και επεξεργασίας μετάλλων, βιομηχανίες τροφίμων, χάρτου, ορυχεία μεταλλευμάτων χαλκού, όπως και θερμοηλεκτρικός σταθμός.

Βιομηχανικά κέντρα μικρότερου μεγέθους, αποτελεί το Πλόβντιβ στο οποίο επί το πλείστον υπάρχουν μονάδες κατασκευής μηχανών και επεξεργασίας μετάλλων, τροφίμων, οικοδομικών υλικών, υφαντουργίας και παραγωγής ετοιμών ενδυμάτων, μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας, μεταλλοβιομηχανίας, ορυχεία

ΧΑΡΤΗΣ 4'

Βιομηχανικές Συγκεντρώσεις στη Βουλγαρία

αργυράδαμου, μάρμαρου, και ασβεστόλιθου. Βιομηχανική συγκέντρωση μικρού μεγέθους έχουμε , τέλος, στη Βάρνα, όπου οι μισές σχεδόν βιομηχανίες είναι μονάδες κατασκευής μηχανών και επεξεργασίας μετάλλων. Υπάρχουν μεταξύ των άλλων πολλές μονάδες τροφίμων, χημικών προϊόντων και οικοδομικών υλικών ενώ λιγότερες είναι η βιομηχανικές μονάδες υφαντουργίας και παραγωγής ετοιμών ενδυμάτων, καθώς και χάρτου και σελλιλλόζης. Όσον αφορά τα ορυκτά, το υπέδαφος είναι πλούσιο σε μεταλλεύματα μαγγανίου.

6.2.3. Βουλγαρικά Λιμάνια στη Μαύρη Θάλασσα και στο Δούναβη

Το Μπουργκάς αποτελεί το μεγαλύτερο βουλγαρικό λιμάνι της Μαύρης Θάλασσας, ενώ υπάρχει και το λιμάνι της Βάρνας. Τα λιμάνια της Βουλγαρίας στο Δούναβη είναι του Βίντιν και του Ρούσε.

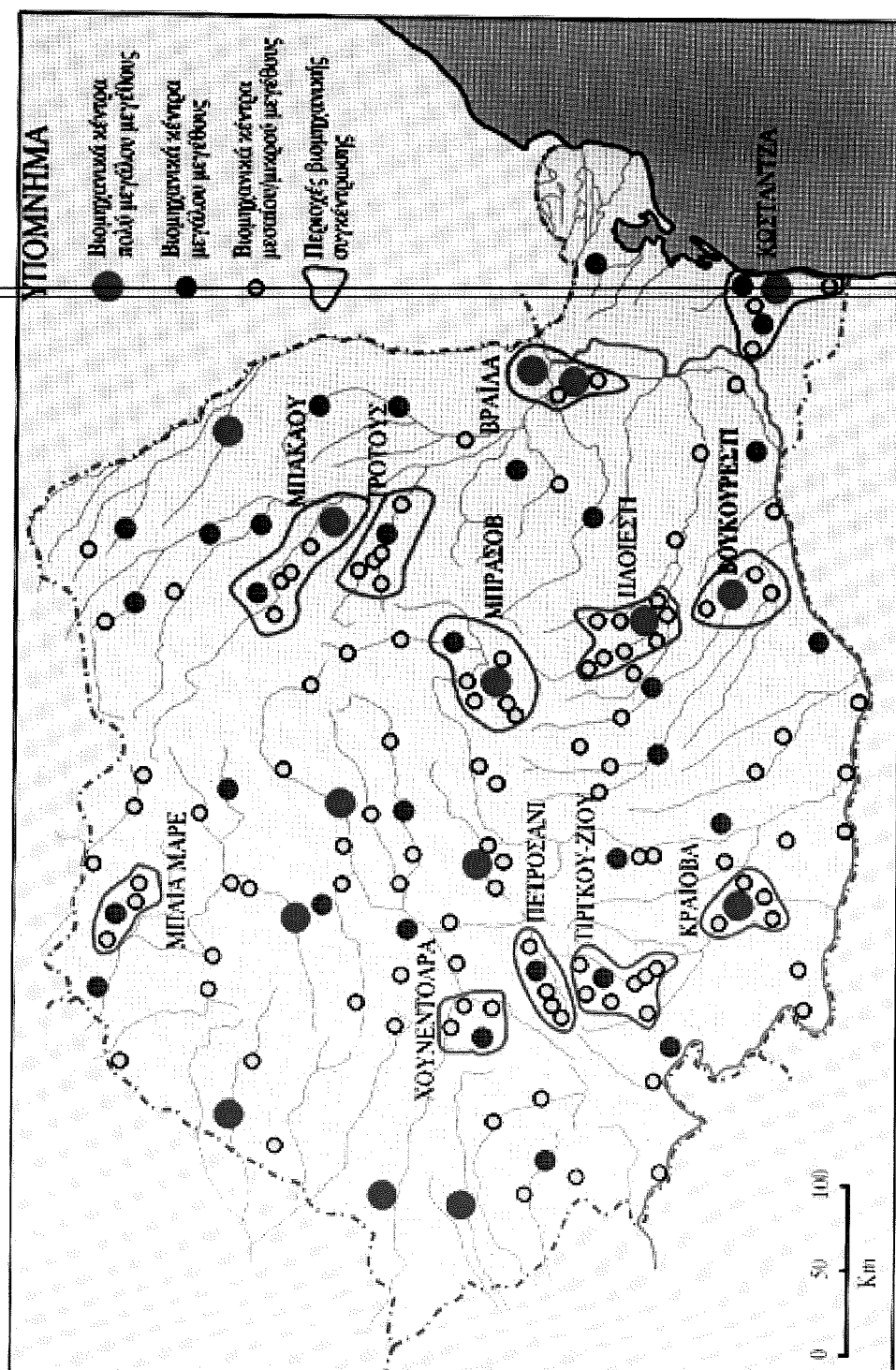
6.3. ROYMANIA

6.3.1. Τα Βιομηχανικά Συγκροτήματα της Ρουμανίας

Η βιομηχανία της Ρουμανίας, υπέστη εντατική εκμετάλλευση όλων των συντελεστών της κατά τη δεκαετία του '80, σε μια προσπάθεια του προηγούμενου καθεστώτος να αποπληρώσει το εξωτερικό χρέος της χώρας. Στη βάση αυτή εκτιμάται ότι απαξιώθηκε μεγάλο μέρος των παγίων κεφαλαίων με συνέπεια την αρνητική επίδραση στην παραγωγικότητα και την απόδοση κατά την τρέχουσα περίοδο. Επιπρόσθετα, η διάλυση της KOMEKON επέφερε στην παραγωγή ενδιάμεσων προϊόντων καίριο πλήγμα, εφ' όσον η διάθεσή τους αλλά και η προμήθεια των αναγκαίων πρώτων υλών και καυσίμων συνδεόταν άμεσα με αυτήν (Μούρτος, Τσαρδανίδης, Καραφωτάκης, Cristureanu, Popa, Παπαδάκος, Λάζου 1997).

Η απώλεια αγορών και κεφαλαίων, επέδρασε αρνητικά στη βιομηχανική παραγωγή της Ρουμανίας για τρία χρόνια, 1990-93, ενώ από το 1994 παρατηρείται σταδιακή ανάκαμψη των ρυθμών παραγωγής που συνοδεύεται από διαρθρωτικές αλλαγές, κυρίως στο μέγεθος των μονάδων. Ο αριθμός των βιομηχανικών μονάδων

ΧΑΡΤΗΣ 4

Βιομηχανικές Συγκεντρώσεις στη Ρουμανία

αυξήθηκε από 2.241 το 1990 σε 23.853 το 1993 και εξακολουθούν να αυξάνονται μέχρι και σήμερα. Η ανάκαμψη της βιομηχανίας στηρίχτηκε στη διεύρυνση των εξαγωγών και οφείλεται στους κλάδους των επίπλων, της ένδυσης και υπόδησης, των αυτοκινήτων και ηλεκτρονικών πλοία (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Ρουμανία '95»).

Η βιομηχανική παραγωγή της Ρουμανίας δείχνει διαχρονική κάμψη στους κλάδους της παραγωγής ενέργειας, τροφίμων, ενδιάμεσων αγαθών και μεταποίησης η οποία έχει μεγάλο βάρος εφόσον παράγει το 85% του συνολικού Ακαθάριστου Βιομηχανικού Προϊόντος (Μούρτος, Τσαρδανίδης, Καραφωτάκης, Cristureanu, Pora, Παπαδάκος, Λάζου 1997).

Αντίθετα, καλές προοπτικές παρουσιάζουν οι κλάδοι των διαρκών καταναλωτικών προϊόντων, της ελαφριάς βιομηχανίας (ένδυση, υπόδηση) και των καταναλωτικών προϊόντων.

Από τον χάρτη 4 προκύπτει ότι βιομηχανικά κέντρα πολύ μεγάλου μεγέθους υπάρχουν στο Βουκουρέστι, στη Κωσταντζα, στη Βραΐλα, στο Πλοιέστι, στο Μπράσοβ, στο Μπακάου, στο Τίργκου Μούρες, στην Κλουζ Ναπόκα, στην Οραντέλ, στο Άραντ, στη Τιμισοάρα και στη Κραϊόβα.

Περιοχές βιομηχανικής συγκέντρωσης, υπάρχουν στην πρωτεύουσα το Βουκουρέστι, στο λιμάνι της Κωσταντζας, στα ανατολικά της Ρουμανίας, στη Βραΐλα, στο Πλοιέστι, στο Μπακάου, στο Τρότους, στα κεντρικά της χώρας στο Μπράσοβ και τέλος στα δυτικά στο Μπαία Μαρέ, στη Χουνεντοάρα, στο Πετροσάνι στο Τίργκου Ζιου και στη Κραϊόβα.

6.3.2. Ρουμανικά Λιμάνια στη Μαύρη Θάλασσα και στο Δούναβη

Το κύριο λιμάνι της χώρας στη Μαύρη Θάλασσα είναι η Κωσταντζα. Το πρόγραμμα βελτίωσης των μεταφορών στη Ρουμανία, περιλαμβάνει ολοκλήρωση της κατασκευής του λιμανιού της Κωσταντζα καθώς επίσης και κατασκευή τερματικού σταθμού containers στο λιμάνι.

Στο Δούναβη υπάρχουν τα λιμάνια της Ορσόβα, του Τούρνου-Μαγκουρέλε, του Τζούρτζου, της Ολτενίτσα, του Καλαράσι, της Τσερναβόντα, της Βραΐλα, της Οραντέα και του Μπακάου. Όσον αφορά το Δούναβη, το πρόγραμμα βελτίωσης των μεταφορών στη Ρουμανία, περιλαμβάνει αναβάθμιση των μεθοριακών σημείων με τη Βουλγαρία,

και ολοκλήρωση των έργων για την προσέγγιση των πλοίων στο δίαυλο, Δούναβη και Μαύρης Θάλασσας.

6.4. Ο.Δ. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑΣ

6.4.1. Το Λιμάνι της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

Το λιμάνι της Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας, βρίσκεται στο Μαυροβούνιο, στην Αδριατική θάλασσα. Πρόκειται για το λιμάνι Μπαρ το οποίο θα αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία σαν έξοδο στη θάλασσα όλης της Ανατολικής Γιουγκοσλαβίας με τη λειτουργία της νέας σιδηροδρομικής γραμμής Βελιγράδι-Μπαρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

7. ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις υποδομές που υπάρχουν σήμερα στην κάθε Βαλκανική χώρα, αλλά και τις προτάσεις και τα σχέδια που υπάρχουν για το άμεσο μέλλον. Η υποδομή είναι ένα σύμπλεγμα επενδυτικών έργων και εγκαταστάσεων εκφρασμένων σε φυσικό κεφάλαιο, που παρέχουν βασικές και απαραίτητες υπηρεσίες στη διευκόλυνση της λειτουργίας των οικονομικών δραστηριοτήτων και την κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας (Δελής Κ. 1996). Με άλλα λόγια, υποδομές είναι τα αεροπορικά, οδικά και σιδηροδρομικά δίκτυα και αποτελούν της μεταφορές, τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, αερίου και ύδατος. Επίσης, υποδομές αποτελούν οι ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις.

7.1. Αλβανία

Όσον αφορά τις μεταφορές, μέχρι το 1990, στην Αλβανία απαγορευόταν η ατομική ιδιοκτησία αυτοκινήτων. Από το 1990, όπου και δια νόμου επετράπη η κατοχή ιδιωτικής χρήσης αυτοκινήτων, άρχιζαν να παρουσιάζονται τα προβλήματα των περιορισμών. Χαρακτηριστικά, αναφέρουμε ότι αποτέλεσμα αυτών, ήταν η έλλειψη κινήτρων για τη δημιουργία οδικών αξόνων (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Αλβανία '96»).

Σήμερα η Αλβανία διαθέτει οδικό δίκτυο συνολικού μήκους 15.000 χλμ., εκ των οποίων μόνο τα 1.800 χλμ. ανήκουν στο διεθνές δίκτυο, τα 2.900 χλμ. είναι σε κακή κατάσταση, ενώ τα υπόλοιπα είναι επαρχιακοί και αγροτικοί δρόμοι. Η ιδιοκτησία των 8.000 χλμ. ανήκει στο υπουργείο Μεταφορών, ενώ οι υπόλοιποι δρόμοι ανήκουν στις τοπικές αρχές.

Στις προτεραιότητες των μελλοντικών σχεδίων, περιλαμβάνονται η κατασκευή δύο κύριων οδικών αξόνων, Βορρά-Νότου και Ανατολής-Δύσης. Επίσης, έχουν ήδη ξεκινήσει έργα στο δρόμο Τίρανα-Δυρράχιο μήκους 39 χλμ.

Τα σχέδια για την κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου της Αλβανίας, ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '30 κατά τη διάρκεια της ιταλικής κατοχής, με τη σύνδεση Τιράνων-Δυρραχίου. Η έλλειψη πόρων και το δύσβατο της Αλβανίας, ανάγκασε το μεταπολεμικό καθεστώς να αξιοποιήσει μόνο την παραθαλάσσια ζώνη με μικρές παρεκκλίσεις προς τη Σκόδρα, το Ελμπασάν και τα Τίρανα. Στα μέσα της δεκαετίας του '80 έγινε δυνατή η σύνδεση της Αλβανίας με το Τιτοβγκράντ, όπως ονομαζόταν τότε η πρωτεύουσα του Μαυροβουνίου, η σημερινή Ποντγκορίτσα. Μετά από αυτή τη σύνδεση, κατασκευάστηκε η γραμμή που συνδέει το Πόγραδετς με την Π.Γ.Δ.Μ. Χαρακτηριστικά, αναφέρουμε ότι η μέγιστη αναπτυσσόμενη ταχύτητα φτάνει τα 60 χλμ/ώρα. Το δυναμικό των αμαξοστοιχιών, μηχανών και βαγονιών, είναι κινεζικής και τσέχικης προελεύσεως, υπάρχουν όμως και γερμανικές μηχανές, και γαλλικά βαγόνια (Γαβρινιώτη Φ. 1997).

Στο άμεσο μέλλον δεν υπάρχουν ιδιαίτερες προτάσεις και σχέδια, εκτός από το ενδιαφέρον των Ιταλών, προκειμένου να αξιοποιηθεί το σιδηροδρομικό δίκτυο της Αλβανίας.

Ο τουρισμός στην Αλβανία είναι ακόμα σε πρώιμο στάδιο. Η τουριστική κίνηση ξεκίνησε το 1993, κυρίως στις νότιες ακτές της Αδριατικής, οι οποίες είναι παρθένες ακόμα από τη μόλυνση που πλήττει άλλες ακτές στην περιοχή. Στα σχέδια ανάπτυξης των ακτών με στόχο την ανάπτυξη του τουρισμού προβλέπεται η διατήρηση του περιβάλλοντος και η δόμηση με συγκεκριμένους όρους (Σακκάς Δ. 1995).

Η ξενοδοχειακή υποδομή, χαρακτηρίζεται ως ανύπαρκτη. Στα Τίρανα λειτουργούν δύο μονάδες ιταλικών και αυστριακών συμφερόντων, οι οποίες εξυπηρετούν σχεδόν αποκλειστικά τους ξένους επισκέπτες, ενώ οι κρατικές μονάδες παρουσιάζουν σαφή δείγματα εγκατάλειψης εν όψει της επικείμενης ιδιωτικοποίησής τους (Βαλκάνια, Τεύχος 10, ΕΚΕΜ 1997).

Το τραπεζικό σύστημα βρίσκεται στη φάση της πλήρους αναμόρφωσής του, με προβλήματα που κληρονομήθηκαν από την πλήρη υπαγωγή της πιστωτικής οικονομίας στις ανάγκες μιας κεντρικά σχεδιασμένης και ταυτόχρονα κλειστής οικονομίας. Σήμερα στην Αλβανία υπάρχει η Κεντρική Τράπεζα της Αλβανίας, λίγες εμπορικές και ξένες τράπεζες. Το μικρό μέγεθος της ντόπιας αγοράς και τα έντονα οικονομικά προβλήματα κρίνεται καλύτερο, για μια μεταβατική περίοδο να εξακολουθήσουν να είναι λίγες οι τράπεζες και τα πιστωτικά ιδρύματα, με την προϋπόθεση ότι αυτές θα

καταφέρουν να εκσυγχρονισθούν και να συμβάλλουν γενικά στην οικονομική και πιστωτική πρόοδο. Εκείνο που προέχει είναι να αποκτήσουν έστω και οι λίγες τράπεζες, όλη τη τεχνογνωσία που θα τους επιτρέψει να απορροφήσουν τη διαθέσιμη αποταμίευση και να εκτελούν σύγχρονες τραπεζικές λειτουργίες σε ένα σταθερό νομισματικό και οικονομικό περιβάλλον (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια» 1997).

Στην Αλβανία, τέλος έχουν παρουσία η Εθνική Τράπεζα από το Δεκέμβριο του 1996, η Alpha Πίστεως από το 1998, ενώ είχε προηγηθεί η Τράπεζα Πειραιώς με την ίδρυση της Tirana Bank (Μαλλιαρά Ν. 1999).

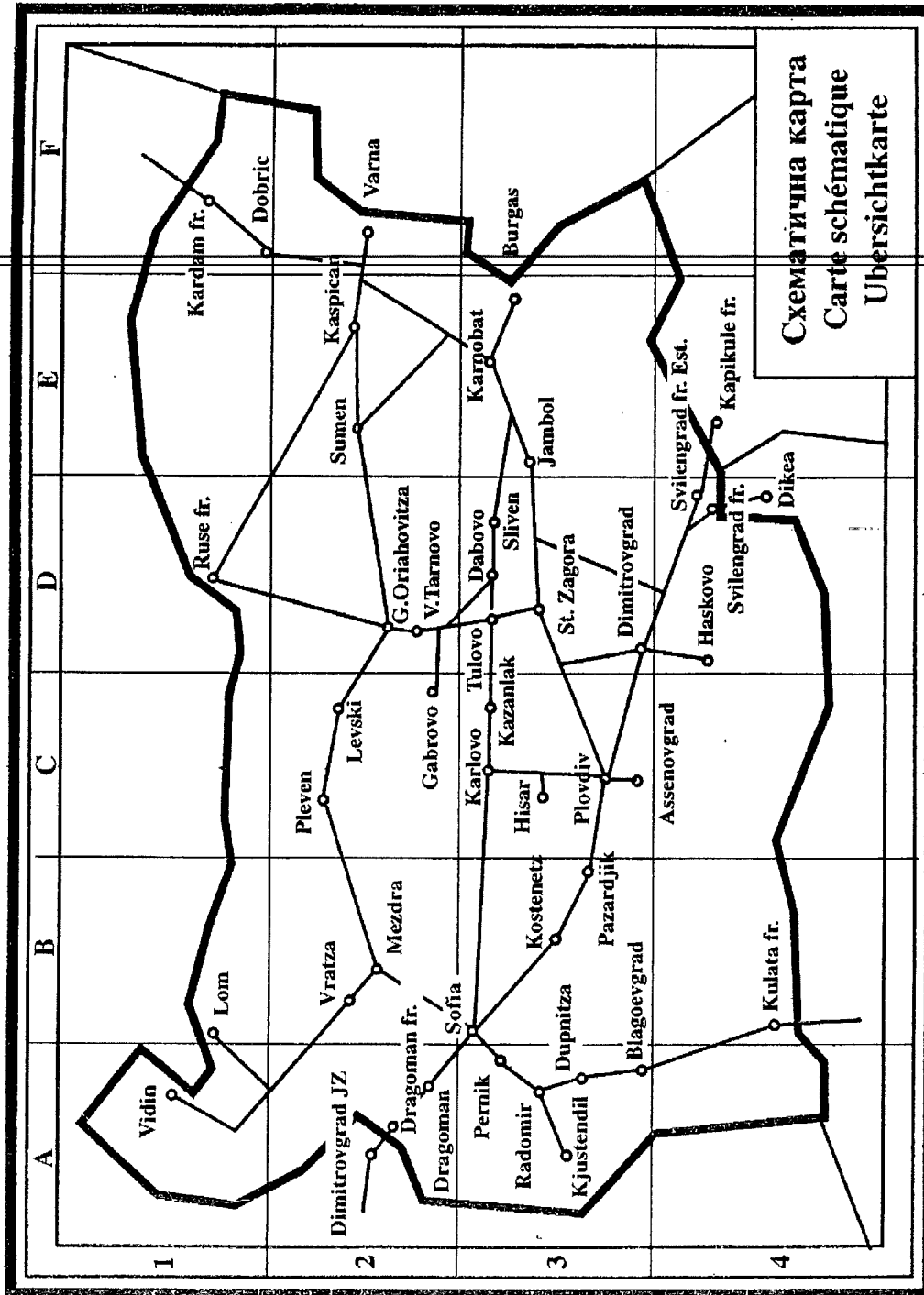
7.2. Βουλγαρία

Ο κλάδος των μεταφορών χαρακτηρίζεται από διαρθρωτικές κινήσεις οι οποίες οφείλονται στην ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, στη μεταβολή κατεύθυνσης του εξωτερικού εμπορίου, καθώς και στην επίδραση από τις κυρώσεις κατά της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας. Ειδικά, οι τελευταίες ασκούν θετική επίδραση στην ανάπτυξη των βουλγαρικών μεταφορών, συμβάλλοντας στη γρήγορη μετεξέλιξη των Βαλκανικών δικτύων μεταφορών (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Βουλγαρία '95»).

Οι μεταφορές επιβατών περνούν σταδιακά από τον κρατικό τομέα στον ιδιωτικό κυρίως στις οδικές. Οι τελευταίες, του ιδιωτικού τομέα, αύξησαν τη συμμετοχή τους στις συνολικές μεταφορές επιβατών το 1995 σε 57%. Αύξηση έχουμε, και στις αερομεταφορές, ενώ μείωση σημειώνεται στις θαλάσσιες και ποτάμιες μεταφορές (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 58, ΕΚΕΜ, 1998). Οι οδικές μεταφορές φορτίων, μετατοπίζεται σταδιακά προς τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος εξελίσσεται αρκετά γρήγορα με μικρές εταιρίες, οι οποίες είναι εξαιρετικά αποδοτικές και συνεπείς, στοιχεία που ελλείπουν από τον αντίστοιχο κρατικό τομέα. Ο κρατικός τομέας εστιάζεται στη μεταφορά φορτίων, αυξητικά, στις σιδηροδρομικές μεταφορές και στις θαλάσσιες, ενώ οι ποτάμιες, λόγω των προβλημάτων του Δούναβη, παρουσιάζουν συνεχή πτώση (Γιαννόπουλος Γ. 1996).

Η γενικότερη τάση στις βουλγαρικές μεταφορές, είναι η βελτίωση των προοπτικών του κλάδου εν όψει της μετεξέλιξης των μεταφορών στα Βαλκάνια και στην Παρευξείνια αγορά. Τα σχέδια διαμόρφωσης του Δούναβη σε κύριο μεταφορικό

ΧΑΡΤΗΣ 5

Το Σιδηροδρομικό Δίκτυο της Βουλγαρίας

δρόμο από τη Μαύρη Θάλασσα στην Ευρώπη και η διαφοροποίηση του εμπορίου με τη ρωσική και ουκρανική αγορά δίνουν τη δυνατότητα στη Βουλγαρία να μετατραπεί σε κύριο κομβικό σημείο των μεταφορών στη ευρύτερη περιοχή. Η εξέλιξη αυτή προϋποθέτει τη βελτίωση όχι μόνο των μεταφορικών μέσων αλλά και των μεταφορικών οδών, ενώ ήδη παρατηρείται επενδυτική κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση (Γιαννόπουλος Γ. 1996).

Η τουριστική κίνηση στην Βουλγαρία, βασίζεται στον αριθμό των διερχομένων (transit) και όχι στον αριθμό των τουριστών που έρχονται διακοπές. Οι υποδομές στον ξενοδοχειακό τομέα παρουσιάζει πτωτικές τάσεις, οι οποίες οφείλονται κυρίως στην ασάφεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και στην έλλειψη πρωτοβουλίας για νέες επενδύσεις (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Βουλγαρία '95»). Οι ξενοδοχειακές μονάδες όλων των ειδών, που λειτουργούν στην Βουλγαρία είναι περίπου 950, με 150.000 διαθέσιμες κλίνες. Αξιολόγηση ανάπτυξη παρουσιάζει ο ιδιωτικός τομέας ο οποίος τα τελευταία χρόνια εκμεταλλεύεται περίπου το 80% των ξενοδοχειακών μονάδων κυρίως των μικρών. Τα πλεονεκτήματα των μικρών αυτών μονάδων είναι οι χαμηλές τιμές, η εξυπηρέτηση και η τοποθεσία. Απέναντι, σε αυτά τα πλεονεκτήματα υστερούν οι μεγάλες κρατικές μονάδες οι οποίες εκτός εξαιρέσεων παρουσιάζουν προβλήματα στην εξυπηρέτηση και στην ανανέωση των μονάδων.

Εξαίρεση αποτελούν από την παραπάνω αξιολόγηση, οι μεγάλες ιδιωτικές μονάδες που ανήκουν σε διεθνείς ξενοδοχειακές αλυσίδες και οι οποίες προσφέρουν όλες τις δυνατότητες εξυπηρέτησης στους τουρίστες και στους επιχειρηματίες.

Άνοδος του τομέα και βελτίωση των μονάδων που υπάρχουν, αναμένεται να αρχίσει μετά την ιδιωτικοποίηση και την ενίσχυση του ανταγωνισμού, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα και στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας.

Συνολικά, υπάρχουν 45 εμπορικές τράπεζες. Από την έναρξη των οικονομικών μεταρρυθμίσεων οι κεντρικές αρχές ευνόησαν την είσοδο ντόπιων επενδυτών και ομίλων επιχειρήσεων στην τραπεζική αγορά (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση, Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια, 1997). Οι ξένες τράπεζες που λειτουργούν στη χώρα είναι περιορισμένες σε αριθμό, και αυτό γιατί η οικονομία της Βουλγαρίας είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένη, τα ρίσκα για επενδύσεις είναι πολύ υψηλά, το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας επιχειρήσεων είναι ασαφές και γιατί από την αρχή υπήρχε επιφυλακτικότητα στη χορήγηση αδειών λειτουργίας στις ξένες τράπεζες.

Στη Βουλγαρία δραστηριοποιείται από το 1994 η Xios Bank, ακολούθησε η Ιονική Τράπεζα το Σεπτέμβριο του 1995, την ίδια χρονιά η Εμπορική απέκτησε συμμετοχή από κοινού με την EBRD στην Bulgarian Investment Bank, ακολούθησε η Εθνική τον Αύγουστο του 1996 και το Δεκέμβριο του 1998 εισήλθε η Euro Bank με την εξαγορά της Post Bank (Μαλλιαρά Ν. 1999).

7.3. Ρουμανία

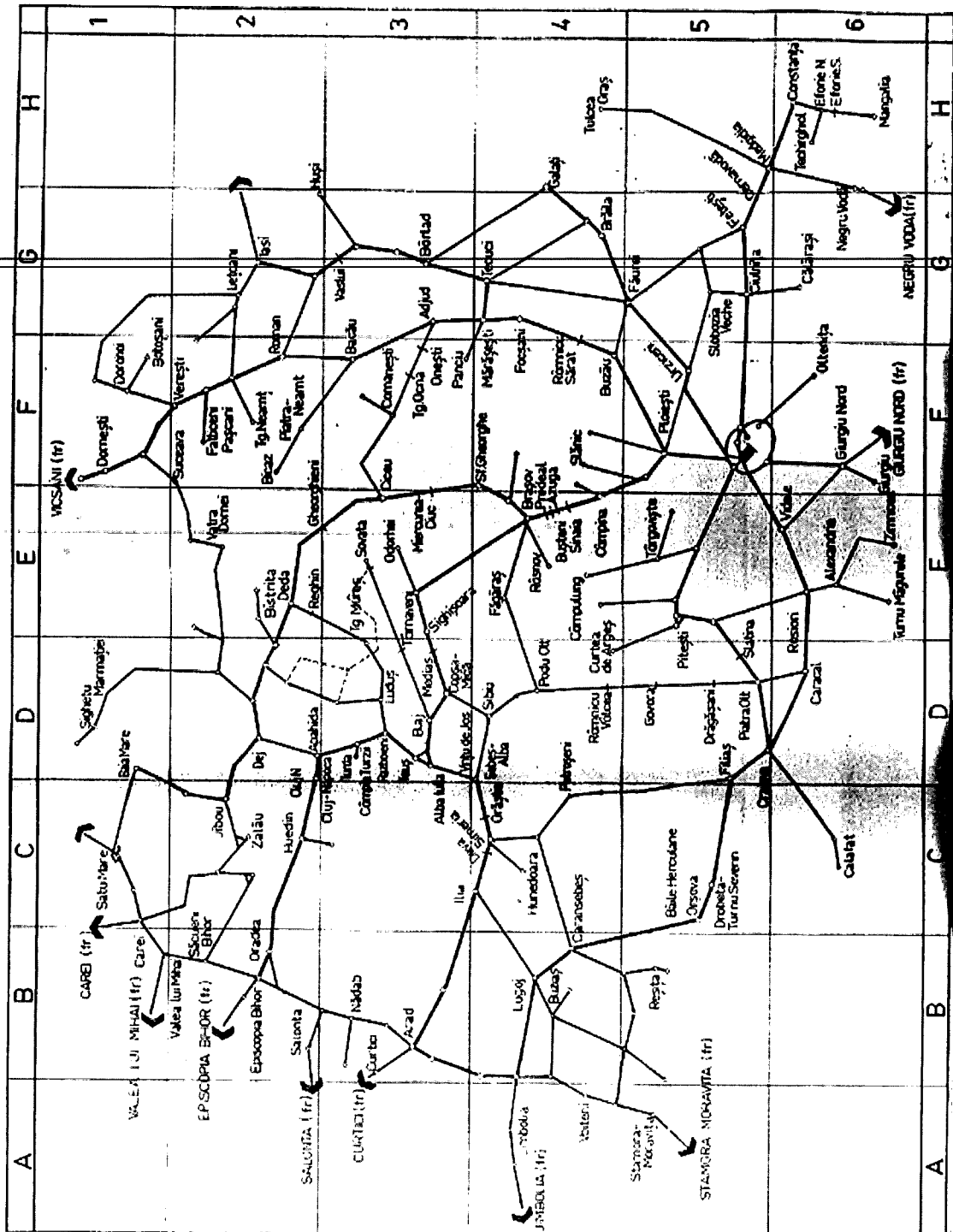
Η δυναμική των μεταφορών στην Ρουμανία αναπτύσσεται πάνω στις ~~δυνατότητες που προσφέρει αυτή η βαλκανική χώρα για τη σύνδεση της Ευρωπαϊκής~~ αγοράς με την Παρευξείνια και τη Ρωσική, υπερβαίνοντας τα εμπόδια που τίθενται στον ένα ή στον άλλο βαθμό στα κεντρικά Βαλκάνια. Στη κατεύθυνση αυτή η βελτίωση των υπαρχόντων δικτύων μεταφορών θεωρείται κύρια προτεραιότητα στην συνολική ανάπτυξη της χώρας (Γιαννόπουλος Γ. 1996).

Στο οδικό δίκτυο επιδιώκεται η αναβάθμιση όλου του εθνικού δικτύου μήκους 8.200 χλμ. καθώς και η βελτίωση όλου του επαρχιακού οδικού δικτύου συνολικού μήκους 25.000 χλμ. Επίσης επιδιώκεται βελτίωση της οδικής σήμανσης σε μήκος 5.000 χλμ. και η κατασκευή δύο γεφυρών στον Δούναβη στα σημεία Calafat-Vidin και Bechet-Oriahova.

Στο σιδηροδρομικό δίκτυο επιδιώκεται βελτίωση του δικτύου για την ανάπτυξη ταχυτήτων στους συρμούς 140-160 χλμ/ώρα. Επίσης, αναβάθμιση της ταχύτητας στα 200 χλμ/ώρα με στόχο τη σύνδεση των ρουμανικών σιδηρόδρομων με το Eurocity και την εφαρμογή του Inter-City, για την καλύτερη διασύνδεση με τα διεθνή δίκτυα, καθώς και την βελτίωση των συνθηκών μεταφοράς στην ενδοχώρα.

Όσον αφορά τις ξενοδοχειακές υποδομές οι περισσότερες βρίσκονται υπό ριζική ανακατασκευή, ενώ προστίθενται σταδιακά νέα ξενοδοχεία (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Ρουμανία '95»). Το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ρουμανίας στον τομέα του τουρισμού είναι οι ξενοδοχειακές μονάδες που βρίσκονται στην περιφέρεια και σε τοπία εξαιρετικής ομορφιάς. Οι μονάδες της μαύρης Θάλασσας προσελκύουν τουρίστες αλλά δεν προσφέρουν τοπίο ή ποιότητα θάλασσας.

ΧΑΡΤΗΣ 6

Το Σιδηροδρομικό Δίκτυο της Ρουμανίας

7.4. Ο. Δ. Γιουγκοσλαβίας

Η Γιουγκοσλαβία έχει δώσει ιδιαίτερη σημασία στη ανάπτυξη των συγκοινωνιακών υποδομών και των τηλεπικοινωνιών, μέχρι το τέλος του '98. Το μεγαλύτερο τμήμα των εθνικών οδικών αρτηριών έχει κατασκευασθεί, εκτός από ένα τμήμα νοτίως της πόλης Νις έως τα σύνορα με την ΠΓΔΜ. Το τμήμα αυτό κατασκευάζεται στο παρόν, ενώ η κυβέρνηση της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας έχει εκφράσει την επιθυμία να συμμετάσχουν και ξένοι επενδυτές, συμπεριλαμβανομένων και των Ελλήνων (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998). Επίσης, μια από τις πιο σύγχρονες οδικές αρτηρίες έχει κατασκευασθεί από το Βελιγράδι μέχρι τα σύνορα της Ουγγαρίας (Commission of European Communities 1993).

Η Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον εκσυγχρονισμό του σιδηροδρομικού δικτύου. Έχει ήδη αρχίσει η υλοποίηση του σχεδίου για την κατασκευή βασικών σιδηροδρομικών γραμμών μεγάλων ταχυτήτων (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998).

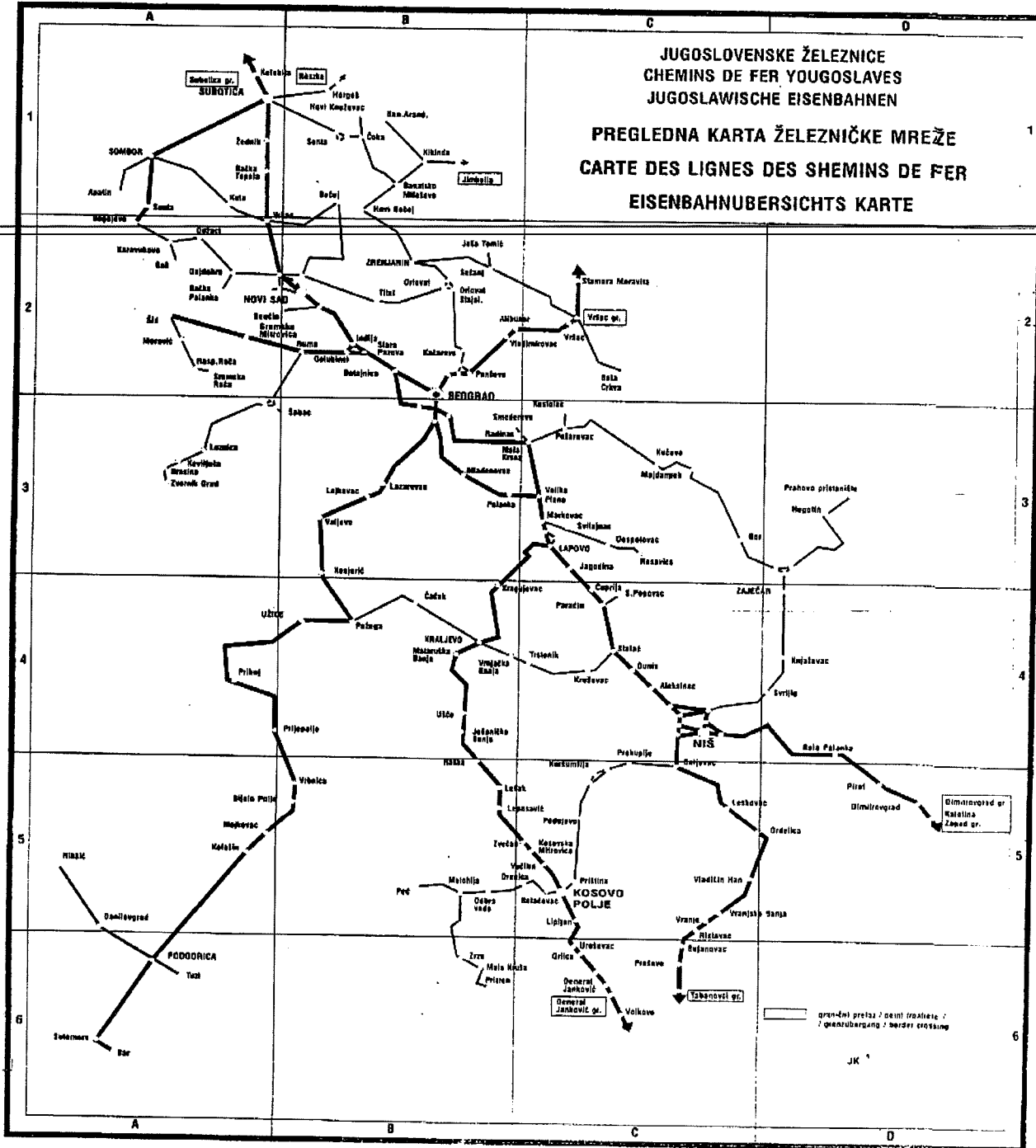
Το τραπεζικό σύστημα της χώρας, βρίσκεται σε φάση εκσυγχρονισμού με σκοπό την προσαρμογή του στους σύγχρονους διεθνείς οικονομικούς και χρηματοδοτικούς ρυθμούς. Στο Βελιγράδι παρουσία είχε η Εμπορική Τράπεζα η οποία όμως έχει ατονήσει (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια 1997»).

7.5. Π.Γ.Δ.Μ

Ο στόχος της Π.Γ.Δ.Μ. είναι να ολοκληρωθεί η σύνδεση Δυρράχιο-Σόφια-Μπουργκάς, όπως προβλέπει η Ε.Ε., μετατρέποντας έτσι το υπάρχον οδικό δίκτυο σε αυτοκινητόδρομο όπως προβλέπουν οι ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Επίσης επιδιώκεται η ολοκλήρωση της σιδηροδρομικής σύνδεσης με τη Βουλγαρία (Γαβρινιώτη Φ. 1997).

Σε δεύτερη φάση προβλέπεται η σύνδεση με την Αλβανία, έτσι ώστε η χώρα μαζί με την υπάρχουσα σιδηροδρομική σύνδεση Βορρά-Νότου να συνδεθεί και στον άξονα Ανατολή-Δύση. Προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην Αδριατική μέσω της Δυτικής Ελλάδας έχει προηγηθεί συμφωνία ανάμεσα στη Π.Γ.Δ.Μ. και στην Ελλάδα για την κατασκευή του οδικού δικτύου Βέλες-Πρίλεπ-Βιτόλα-Ιωάννινα-Ηγουμενίτσα (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998).

XAPTHΣ 7

Το Σιδηροδρομικό Δίκτυο στην Πρώην Γιουγκοσλαβία

Όσον αφορά τις τηλεπικοινωνίες η σημαντικότερη εξέλιξη είναι η έναρξη ιδιωτικοποίησής του όλου συστήματος. Έτσι επιδιώκετε ο εκσυγχρονισμός των τηλεπικοινωνιών μέσα από την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων στον κλάδο.

Το τραπεζικό σύστημα, εξελίσσεται όπως ορίζουν οι σύγχρονες νομοθετικές ρυθμίσεις έτσι ώστε να επέλθει η άμεση και ανεμπόδιστη ανάπτυξη του οικονομικού συστήματος. Στην Π.Γ.Δ.Μ. η Εθνική τράπεζα ενδιαφέρεται για την είσοδό της στην αγορά να εξαγοράσει την Stopanska Banca (Μαλλιαρά Ν. 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

8.1. ΕΜΠΟΡΙΟ

8.1.1. Το Εμπόριο της Ελλάδας με τις Βαλκανικές Χώρες

Οι οικονομίες των βαλκανικών χωρών, λόγω του ότι λειτουργούσαν σε ένα σύστημα κεντρικά διευθυνόμενο, μέχρι την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, είναι με διάφορες διαβαθμίσεις αδύνατες, με αισθητά χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης και παραγωγική διάρθρωση που δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των σύγχρονων οικονομιών και των καταναλωτών, γεγονός που δημιουργεί σημαντικές ευκαιρίες για τις πιο έμπειρες και περισσότερο προσαρμοσμένες στο διεθνές περιβάλλον Ελληνικές επιχειρήσεις. Με στόχο μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης και άρα και ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της βαλκανικής περιοχής, επιτακτική ανάγκη αποτελεί η προσέλκυση κεφαλαίων και η μεταφορά τεχνογνωσίας, έτσι ώστε να δημιουργηθούν καινούργιες και να ενισχυθούν οι υπάρχουσες επιχειρηματικές δραστηριότητες της περιοχής (Βλαχογιάννης Ε. 1995)

Η ανάλυση των εμπορικών συναλλαγών της Ελλάδας με τις βαλκανικές χώρες, δείχνουν ότι το εμπόριο με κάθε μία χώρα χωριστά, είναι θετικό. Εξαίρεση αποτελεί μόνο η Βουλγαρία όπου τα τρία τελευταία χρόνια 1995-97 καθώς και η Ρουμανία το ισοζύγιο ήταν αρνητικό (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Το 1996 και το 1997 το μεγαλύτερο πλεόνασμα είχε η Ελλάδα κατά σειρά με την Αλβανία, την ΠΓΔΜ την Τουρκία και τη Γιουγκοσλαβία. Με την Βουλγαρία είχε έλλειμμα ενώ με την Ρουμανία πλεόνασμα και έλλειμμα (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998). Αναλυτικά στο πίνακα 7.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Το Ισοζύγιο Της Ελλάδας με τις Βαλκανικές Χώρες

Χώρες	Πλεόνασμα (σε εκατ δολάρια)		Έλλειμμα (σε εκατ δολάρια)	
	1996	1997	1996	1997
Αλβανία	287	251		
ΠΓΔΜ	193	113		
Τουρκία	123	142		
Γιουγκοσλαβία	91	68		
Βουλγαρία			44	101
Ρουμανία	30			22

Πηγή: ΕΣΥΕ

Όσον αφορά τις εξαγωγές, η Ελλάδα πραγματοποιεί τις μεγαλύτερες με την Τουρκία και την Βουλγαρία, 435 και 314 εκατ. δολάρια αντίστοιχα για το 1997, ενώ τις μεγαλύτερες εισαγωγές αντίστροφα από την Βουλγαρία και την Τουρκία, 415 και 293 εκατ. δολάρια αντίστοιχα (Εξπρές, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997).

Τις μικρότερες εμπορικές συναλλαγές, τόσο στις εξαγωγές όσο και στις εισαγωγές, έχει η Ελλάδα με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Η συμμετοχή των βαλκανικών χωρών στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας είναι σημαντική στις εξαγωγές περιορισμένη όμως στις εισαγωγές της έλλειμμα (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998). Συγκεκριμένα το 1997 οι ελληνικές εξαγωγές προς τις βαλκανικές χώρες κάλυψαν το 15,3% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις εισαγωγές ήταν μόνο 4,5%. Αυτό γιατί, οι εισαγωγές τις Ελλάδας είναι πολύ μεγαλύτερες από τις εξαγωγές της.

8.1.2. Το Εμπόριο της Αλβανίας

Το εμπόριο που διεξάγει η Αλβανία στηρίζεται στα συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Διατηρεί σταθερό ή αυξανόμενο συγκριτικό πλεονέκτημα στις πρώτες ύλες και στους βιομηχανικούς κλάδους χάρτου και εκτυπώσεων, μεταλλικών και μη μεταλλικών ορυκτών και χημικών, ενώ φαίνεται να χάνει σταδιακά το συγκριτικό πλεονέκτημα που είχε στους κλάδους μεταλλικών προϊόντων, αγροτικών μηχανημάτων και ηλεκτρικών προϊόντων. Όσον αφορά την παραγωγή των μεταλλικών ορυκτών, και πιο συγκεκριμένα το χρώμιο, η Αλβανία κατατάσσεται δεύτερη παγκοσμίως. Αναλυτικά

εκτός από χρώμιο, εξάγει άσφαλτο, σίδηρο, χαλκό, σύμπλοκα μαγγανίου και τσιμέντου, καπνό, ψάρια θαλάσσιων και λιμναίων εκτροφών, φρουτολαχανικά, ελαιόλαδο, ακατέργαστα δέρματα, και αλάτι.

Οι κύριοι οικονομικοί εταίροι της Αλβανίας όσον αφορά τις εξαγωγές είναι η Ιταλία (51,5%), η Ελλάδα (9,9%), η Γερμανία (6,3%), η Τουρκία (6,2%) και η ΠΓΔΜ (2,7%) (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1998).

Στα βασικά προϊόντα εισαγωγής συμπεριλαμβάνονται το κρέας αιγοπροβάτων και το βοδινό, τα πουλερικά, το τυρί, το αλεύρι, η ζάχαρη, τα φασόλια, οι πατάτες, οι μπανάνες, το γάλα σε σκόνη, οι μπανάνες, η μπύρα, τα αυγά, τα φρούτα και το βούτυρο. Επίσης, η βενζίνη, η κεροζίνη, το πετρέλαιο κίνησης, το νιτρικό αμμώνιο, το σαπούνι, απολυμαντικά και διάφορα μέταλλα όπως το αλουμίνιο, ο σίδηρος και ο ψευδάργυρος, και τέλος τα αγαθά διαρκούς χρήσης.

Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι όσον αφορά τις εισαγωγές, είναι η Ιταλία (37,9%), η Ελλάδα (26,8%), η Γερμανία (4,6%), η Τουρκία (4,1%) και η Βουλγαρία (4,1%) (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1998).

Όσον αφορά τις οικονομικές σχέσεις της Αλβανίας με τις χώρες της Ν.Α. Ευρώπης, είναι παραδοσιακά περιορισμένες κυρίως για πολιτικούς λόγους όπως για παράδειγμα το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου στην ΟΔΓ. Βλέπουμε όμως, ότι οι πιο σημαντικοί εταίροι στην περιφέρεια της Ν.Α. Ευρώπης, είναι η Βουλγαρία, η Τουρκία και η ΠΓΔΜ. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτό είναι αποτέλεσμα των κυρώσεων που επέβαλε η Ελλάδα στην ΠΓΔΜ οπότε η Αλβανία αύξησε τις συναλλαγές της με την Βουλγαρία και την ΠΓΔΜ (Κράλογλου Γ. 1997).

Η Αλβανία έχει υπογράψει Συμφωνίες Εμπορίου με την Κροατία, τη Σλοβενία, την Ουγγαρία και τη Ρουμανία. Παρ' όλα αυτά όμως, το ύψος των συναλλαγών είναι πολύ χαμηλό, σχεδόν ασήμαντο.

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση απορροφά μεγάλο ποσοστό των εξαγωγών της Αλβανίας, ποσοστό το οποίο συνεχώς αυξάνεται. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το 1991 απορροφούσε το 38%, ενώ το 1995 το 79,5% των αλβανικών εξαγωγών. Όσον αφορά τις εισαγωγές η Ευρωπαϊκή Ένωση το 1995 προμήθευσε το 76,8% των εισαγωγών της βαλκανικής χώρας ενώ το 1991 είχε προμηθεύσει σχεδόν το ήμισυ των συνολικών εισαγωγών περίπου 48,3% (Βαλκάνια, Τεύχος 8, ΕΚΕΜ 1996).

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι η σύνδεση της αλβανικής αγοράς με την ευρωπαϊκή είναι δεδομένη, αλλά σημαντική είναι και οι δεσμοί με την βαλκανική αγορά.

8.1.3. Το Εμπόριο της Βουλγαρίας

Στη διαμόρφωση και στη διάρθρωση του εξωτερικού εμπορίου της Βουλγαρίας παρατηρείται μια συνεχώς αυξανόμενη διαφοροποίηση τόσο ως προς τη γεωγραφική κατανομή όσο και ως προς τη δομή που αποτελούν τα εμπορεύσιμα προϊόντα.

Παρατηρείται ένας συνεχώς αυξανόμενος αναπροσανατολισμός του εξωτερικού εμπορίου της χώρας λόγω των αλλαγών που προέκυψαν στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Αυτό σήμαινε για την Βουλγαρία μείωση των εξαγωγών της περισσότερο από 76% την περίοδο 1989-1994 και των εισαγωγών της μείωση κατά 70% (Καραφωτάκης Ε. 1995).

Το 1997 οι εμπορικές συναλλαγές της Βουλγαρίας μειώθηκαν κατά 26% με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Επίσης μειώθηκαν οι εξαγωγές προς τη Ρωσία κατά 18%, προς την Ουκρανία κατά 12% και προς την ΠΓΔΜ κατά 34%. Αύξηση σημείωσαν οι βουλγαρικές εξαγωγές προς την Ελλάδα και την Ιταλία κατά 17%, προς τη Τουρκία κατά 15% και προς της ΗΠΑ κατά 14% (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 59, ΕΚΕΜ 1998).

Το πρώτο εξάμηνο του 1998 η Βουλγαρία παρουσιάζει μεγάλο πλεόνασμα το οποίο ανήλθε σε 211 εκατομμύρια δολάρια. Αντίθετα στις εμπορικές της σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσιάζει έλλειμμα που στο αντίστοιχο διάστημα έφθασε τα 44 εκατομμύρια δολάρια.

Την πρώτη θέση μεταξύ των βαλκανικών κρατών κατέχει η Ελλάδα τόσο στις εισαγωγές (38%) όσο και στις εξαγωγές(51,8%). Ακολουθεί η Τουρκία με εισαγωγές κατά 28% και εξαγωγές κατά 20,3%. Όσον αφορά, το εμπορικό έλλειμμα με την Βουλγαρία η Τουρκία κατέχει την πρώτη θέση (83,4 εκατ. δολάρια), ακολουθούμενη από την Ελλάδα (40,6 εκατ. δολάρια). Την τρίτη και τέταρτη θέση μεταξύ των σημαντικότερων οικονομικών εταίρων της Βουλγαρίας κατέχουν η Γιουγκοσλαβία και η ΠΓΔΜ, ενώ έλλειμμα με τη Βουλγαρία παρουσιάζουν η Γιουγκοσλαβία 36,5 εκατ. δολάρια και η ΠΓΔΜ 29,1 εκατ. δολάρια (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Η Αλβανία είναι η μόνη χώρα που το πρώτο εξάμηνο του 1998 δεν πραγματοποίησε καμία εξαγωγή προς τη Βουλγαρία με αποτέλεσμα να παρουσιάσει έλλειμμα ύψους 11,4 εκατ. δολάρια όσο δηλαδή και οι εισαγωγές της από τη Βουλγαρία.

Τα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα της Βουλγαρίας είναι καύσιμα, λιπαντικά, αυτοκίνητα, μοτοσυκλέτες, τρακτέρ, σίδηρος, χάλυβας, προϊόντα σιδήρου, πλαστικά είδη και πρώτες ύλες πλαστικών, χαλκός και προϊόντα χαλκού, ξυλεία και προϊόντα ξύλου, προϊόντα αλουμινίου, χαρτί, μεταλλεύματα, ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές, λιπάσματα, αλάτι, γύψος, πλοία, διαφόρων ειδών, σιτάρι, βαμβάκι, λαχανικά, γαλακτοκομικά, φρούτα και καρποί, έλαια και φυτικά λίπη.

Τα κυριότερα εξαγόμενα προϊόντα της Βουλγαρίας είναι, καπνός, φαρμακευτικά προϊόντα, αλκοολούχα και μη αλκοολούχα ποτά, αρώματα, προϊόντα κρέατος, ιχθυρά, υποδήματα, οικοδομικά υλικά, δερμάτινα είδη και ενδύματα (Αρβανιτάκης Κ. 1995).

8.1.4. Το Εμπόριο της Ρουμανίας

Το εξαγωγικό εμπόριο της Ρουμανίας υπέστη τα γνωστά προβλήματα των λοιπών πρώην σοσιαλιστικών κρατών με ιδιαίτερη, όμως οξύτητα, διότι επιπρόσθετα υπέστη και τις συνέπειες της συνολικότερης πτώσης της ζήτησης της διεθνούς αγοράς, εφόσον μέρος των προϊόντων της κατευθύνονταν και προς αυτήν εκτός από την KOMEKON (Romania Economic Newsletter 1997) .

Στο διάστημα 1990-1994 οι εξαγωγές μειώθηκαν σημαντικά και η ανάκαμψή τους γύρω στο 1993 δεν στάθηκε ικανή για να καλύψει τη διαφορά που δημιουργήθηκε από τα επίπεδα του 1989. Το 1994 οι εξαγωγές υπολείπονταν κατά 38% από το 1989. Η διαφοροποίηση στα εξαγόμενα είδη επίσης, απέβη σε βάρος του εμπορικού ισοζυγίου, αφού επικράτησε τάση εξαγωγής αμεταποίητων προϊόντων με αποτέλεσμα τη διαφυγή όχι μόνο συναλλάγματος αλλά και προστιθέμενης αξίας. Η κατάσταση αυτή παρατηρήθηκε κυρίως στα μέταλλα, τα χημικά, τα πλαστικά και γενικότερα στα ενεργοβόρα προϊόντα. Αντίθετα, θετική συμβολή στη διαμόρφωση του εμπορικού ισοζυγίου είχαν τα προϊόντα της ελαφριάς βιομηχανίας, με αυξανόμενες τις εξαγωγές στα ενδύματα και τα υποδήματα (Καραφωτάκης Ε. 1995).

Ο κύριος όγκος των εισαγωγών αποτελείται από πρώτες ύλες και χημικά προϊόντα. Επίσης συνεχή αύξηση σημειώνουν τα καταναλωτικά προϊόντα, τα οποία κυρίως εστιάζονται στην ένδυση, υπόδηση και στα ηλεκτρονικά μηχανήματα οικιακής χρήσης. Θα λέγαμε ότι, συνεχίζει ένας καταναλωτισμός του πληθυσμού σχετιζόμενος με τη βελτίωση του επιπέδου ζωής, παρά τις αντιξοότητες του οικονομικού περιβάλλοντος. Η βελτίωση της αγροτικής παραγωγής τα τελευταία χρόνια μείωσε την ανάγκη εισαγωγής τροφίμων και ποτών.

Το 1996 οι εξαγωγές κατέχουν το 21,6% ως προς το ΑΕΠ ενώ οι εισαγωγές το 28,1%. Αυτός είναι εξάλλου και ο λόγος για τον οποίο το εμπορικό ισοζύγιο παρουσιάζει έλλειμμα κατά 6,5% (Μούρτος, Τσαρδανίδης, Καραφωτάκης, Cristureanu, Pora, Παπαδάκος, Λάζου 1997).

Η Δυτική Ευρώπη απορροφά περίπου το 56% των εξαγωγών της Ρουμανίας και οι Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης περίπου το 13,9%. Οι κύριες χώρες προέλευσης των εισαγόμενων προϊόντων είναι οι Χώρες της Δυτικής Ευρώπης (44%), οι Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (48%) και οι Χώρες της Μέσης Ανατολής (8%).

Οι ελληνορουμανικές σχέσεις βρίσκονται σε διαρκή ανάπτυξη, προς όφελος και των δύο χωρών. Απόδειξη αποτελεί η δομή του εξωτερικού εμπορίου για το 1997 όπου οι εξαγωγές της Ελλάδας προς τη Ρουμανία ανήλθαν σε 175 εκατομμύρια δολάρια έναντι 174 το 1996 και οι εισαγωγές από την Ρουμανία στα 197 εκατομμύρια δολάρια έναντι 144 το προηγούμενο έτος. Βλέπουμε, δηλαδή, ότι παρουσιάζεται ένα έλλειμμα της τάξεως των 22 εκατομμυρίων δολαρίων (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1998).

Στη σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών σημαντική θέση εξακολουθούν να κατέχουν τα παραδοσιακά εξαγόμενα προϊόντα, όπως φρούτα και λαχανικά (κυρίως εσπεριδοειδή) τυποποιημένα τρόφιμα, πετρελαιοειδή, ενδιάμεσα προϊόντα ελαφριάς βιομηχανίας (υφαντικές ίνες), βαμβάκι, έτοιμα ενδύματα, βωξίτης και καπνός.

Οι Ρουμανικές εξαγωγές περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο πλαστικές πρώτες ύλες, σίδηρο και χάλυβα, είδη από μη μεταλλικά ορυκτά, μη σιδηρούχα μέταλλα, ξυλεία και χημικά προϊόντα αυτού.

Παρ' όλο την πορεία που έχει σημειώσει το διμερές εμπόριο Ελλάδας Ρουμανίας, θεωρείται ότι υπάρχουν ανεξερεύνητες δυνατότητες και τομείς που θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στο πεδίο ενδιαφέροντος των επιχειρηματιών των δύο

χωρών (Ευθυμιάδης Ν. 1995). Αξιοποιώντας όλες τις υπάρχουσες δυνατότητες είναι δυνατός ο διπλασιασμός των εμπορικών συναλλαγών.

8.1.5. Το Εμπόριο της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

Το μερίδιο των περιφερειακών εξαγωγών της Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας είναι αρκετά σημαντικό εφόσον ανέρχεται στο 45% του συνόλου των εξαγωγών, λόγω κυρίως των εξαγωγών προς τη Σερβική Δημοκρατία (Βοσνία-Ερζεγοβίνη), με την οποία έχει συστήσει και ζώνες ελευθέρων συναλλαγών, παρ' όλο που μετά το 1996 η χώρα έχει αναπτύξει εμπορικές σχέσεις με όλες σχεδόν τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Βαλκάνια, Τεύχος 8, ΕΚΕΜ 1996).

Οι εμπορικές σχέσεις με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, εξαρτώνται από την υπογραφή συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών, που βρίσκονται στο στάδιο των διαπραγματεύσεων.

Το εξωτερικό εμπόριο με την Ουγγαρία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία βρίσκεται κάτω από το επίπεδο των σχέσεων που είχαν οι χώρες πριν από τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Το εμπόριο με την Ουγγαρία, ειδικότερα, παρουσίασε κάμψη μετά το 1995, λόγω των οικονομικών κυρώσεων, αλλά και των αυστηρότερων κανονισμών για τις εισαγωγές που επέβαλε η Ο.Δ.Γ. (Ευθυμιάδης Ν. 1995).

Σήμερα οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι της Ο.Δ.Γ. είναι η Ιταλία, η Γερμανία, η Σερβική Δημοκρατία και η ΠΓΔΜ (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1998).

8.1.6. Το εμπόριο της Π.Γ.Δ.Μ.

Το εξωτερικό εμπόριο της ΠΓΔΜ αν και σταθερά προσανατολισμένο στην περιφέρεια της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, στρέφεται σταδιακά και προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι οικονομικές επαφές της ΠΓΔΜ περιοριζόταν αρχικά στην Σλοβενία, τη Κροατία, τη Βουλγαρία και την Αλβανία, ενώ στην Ε.Ε. στη Γερμανία και την Ιταλία. Το γεγονός αυτό οφείλονταν στις κυρώσεις κατά της ΟΔΓ αλλά και στη διαφορά με την Ελλάδα (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1998).

Μετά την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας με την Ελλάδα, το εμπόριο της ΠΓΔΜ προς την Ε.Ε. έχει αυξηθεί και ανέρχεται στο 40% του συνολικού εμπορίου.

Ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της χώρας μετά το 1996 είναι η ΟΔΓ και ακολουθεί η Σλοβενία και η Βουλγαρία. Το μερίδιο του περιφερειακού εμπορίου που ανέρχεται στο 35% του συνολικού εξωτερικού εμπορίου και ιδιαίτερα του περιφερειακού εξαγωγικού εμπορίου (45% του συνόλου των εξαγωγών) είναι αρκετά σημαντικό.

Η ΠΓΔΜ έχει υπογράψει συμφωνίες εμπορίου με την Σλοβενία που αφορούν τις ελεύθερες εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων και τη σταδιακή κατάργηση των δασμών για τα υπόλοιπα προϊόντα ως το 2000. Επίσης, έχει υπογράψει συμφωνία εμπορίου με την ΟΔΓ παρ' όλο που παραμένουν περιορισμοί σε ορισμένα προϊόντα, όπως γεωργικά προϊόντα, τσιγάρα και σίδηρο. Τέλος, έχει προτείνει σύσταση Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών με την ΟΔΓ και με την Αλβανία. Με την Βουλγαρία έχει μειωθεί σημαντικά το εμπόριο μετά την ομαλοποίηση των σχέσεών της με την ΟΔΓ (Βαλκάνια, Τεύχος 8, ΕΚΕΜ 1996).

8.2. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Οι κυβερνήσεις των βαλκανικών χωρών δείχνουν μεγάλη διάθεση προσέλκυσης ξένων επενδύσεων και προσπαθούν να εναρμονίσουν τη νομοθεσία τους με αυτή της υπόλοιπης Ευρώπης προκειμένου να ελκύσουν τους επενδυτές. (Ο χώρος των Βαλκανίων παρουσιάζει ενδιαφέρουσες επιχειρηματικές ευκαιρίες που πηγάζουν από το ότι, έχουν πληθυσμό και αγοραστική δύναμη που τις καθιστά ήδη αξιόλογη αγορά (Ευθυμιάδης Ν. 1994).) Επίσης, πολλές από τις εν λόγω χώρες έχουν σημαντικές πλουτοπαραγωγικές πηγές και εκτεταμένο παραγωγικό ιστό, έστω και αν αυτός βρίσκεται σε μέτρια ή κακή κατάσταση, γεγονότα που δημιουργούν βάσιμες ελπίδες ότι το βιοτικό τους επίπεδο θα ανέβει αισθητά. Εν τω μεταξύ, υπάρχει και έλλειψη βασικών προϊόντων και υπηρεσιών, των οποίων οι αγορές είναι κορεσμένες τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες δυτικές χώρες. Από την άλλη πλευρά, ο διεθνής ανταγωνισμός είναι περιορισμένος. Συγκεκριμένα οι ξένες επενδύσεις στην περιοχή κυμαίνονται στα 16,5 δις. δολάρια από την εποχή της πτώσης των κομμουνιστικών καθεστώτων, έναντι σχεδόν 12 δις. δολάρια μόνο στην Ουγγαρία. Αυτή η έλλειψη ανταγωνισμού μεταφράζεται σε υψηλά περιθώρια κέρδους στην πλειονότητα των τομέων δραστηριότητας. Τέλος το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού σε

συνδυασμό με τις χαμηλές αμοιβές ευνοεί τόσο την τοπική παραγωγή αλλά και τις εξαγωγές (Κιακίδης Θ. 1998).

8.2.1. Η Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα

Όσον αφορά τις ελληνικές επιχειρήσεις, δημιουργήθηκε πρόσφορο έδαφος για να αναπτύξουν επενδυτικές δραστηριότητες, μετά τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις που σημειώθηκαν στα βαλκανικά κράτη (Οικονομικός Ταχυδρόμος, 23/11/95). Τα κράτη αυτά παρά τους εσωτερικούς κλυδωνισμούς που προκαλεί η μετάβασή τους στην ελεύθερη αγορά, καταβάλουν σημαντικές προσπάθειες έτσι ώστε να απαλλαγούν από τα παρηκμασμένα οικονομικά συστήματα του παρελθόντος και να εκσυγχρονίσουν τις οικονομίες τους (Οικονομικός Ταχυδρόμος, 7/12/95). Η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου, η αναμόρφωση των φορολογικών συστημάτων και η δημιουργία πλαισίου για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων αποτέλεσαν τα πρώτα αποφασιστικά βήματα των βαλκανικών κρατών (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998).

Η γειτνίαση με την Ελλάδα έχει καταστήσει τη Βουλγαρία πρώτη βάσει επενδυμένου κεφαλαίου στις προτιμήσεις των Ελλήνων επενδυτών, αφού οι 450 ενεργοί ελληνικές επιχειρήσεις έχουν επενδύσει 32 τρις. δραχμές. Τη δεύτερη θέση κατέχει η Ρουμανία με 18 τρις. δραχμές και 1643 επιχειρήσεις, η Γιουγκοσλαβία με 32,7 τρις. δραχμές και 160 ελληνικές επιχειρήσεις, η FYROM με 83 εταιρίες, η Τουρκία με 32 επιχειρήσεις συνολικού επενδυμένου κεφαλαίου 226 δις. λιρών Τουρκίας, η Αλβανία με επενδύσεις ύψους 14 δις. δραχμές (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1998).

Στα αμέσως επόμενα παρουσιάζουμε το ύψος των ξένων επενδύσεων στις βαλκανικές χώρες χωριστά, αλλά και την συμμετοχή των ελληνικών επιχειρήσεων στην οικονομία αυτών των χωρών.

8.2.2. Ξένες Επενδύσεις στην Αλβανία

Πριν από το 1990 οι ξένες επενδύσεις στην Αλβανία απαγορεύονταν από το τότε κομμουνιστικό Σύνταγμα. Μετά τη δημοκρατική μεταρρύθμιση στις αρχές της δεκαετίας του '90, άρχισε η εφαρμογή κάποιων οικονομικών αλλαγών,

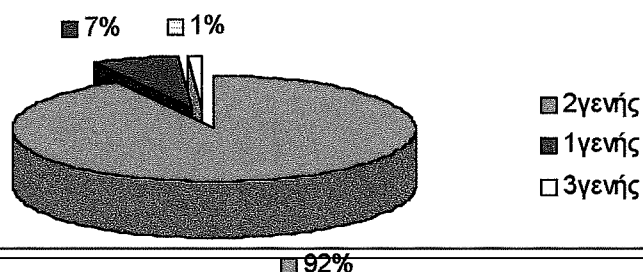
προσανατολίζοντας την αλβανική οικονομία προς την οικονομία της ελεύθερης αγοράς. Η Αλβανία βγήκε εντελώς κατεστραμμένη από την εξέγερση των “πυραμίδων” στις αρχές του 1996, η χώρα δεν λειτούργησε για περισσότερους από έξι μήνες και οι επενδυτές που είχαν σπεύσει, καταστράφηκαν ολοσχερώς. Μετά τα τραγικά γεγονότα και του 1997, η αλβανική κυβέρνηση έθεσε σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα οικονομικής ανάκαμψης, όπου η προώθηση των ξένων επενδύσεων αποτελεί σημαντική επιδίωξη (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998).

Οι ελληνικές επενδύσεις στην Αλβανία είναι πολύ σημαντικές. Η Ελλάδα είναι ο δεύτερος οικονομικός εταίρος της Αλβανίας μετά την Ιταλία. Ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται είναι 133 και το συνολικό ύψος των επενδύσεών τους, ανέρχεται γύρω στα 50 εκατ. δολάρια (14 δις δραχμές) (Γαβρινιώτη Φ.-Λεωτσάκος Π. 1997). Οι πιο πάνω επιχειρήσεις είναι εγκατεστημένες κυρίως στις περιοχές της Πρωτεύουσας και της Νότιας Αλβανίας (Τίρανα, Δυρράχιο, Αυλώνα, Κορυτσά, Αργυρόκαστρο) και αναπτύσσουν επιχειρηματική δραστηριότητα. Η κατανομή τους κατά τομείς παρουσιάζεται στο παρακάτω σχήμα (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Εν τω μεταξύ με σχετική υπουργική απόφαση του ΥΠΕΘΟ (η οποία εκδόθηκε το 1992) όσες μεμονωμένες επενδύσεις πραγματοποιούνται στην Αλβανία υπάγονται στο νόμο 1892/90, με τον οποίο η ελληνική κυβέρνηση τις επιδοτεί, κάτι που αποτελεί μια πολύ ουσιαστική ενίσχυση για τους επενδυτές και στηρίζει την ελληνική επιχειρηματική δραστηριότητα προς την Αλβανία. Η επιχορήγηση παρέχεται σε επενδύσεις από 15-100 εκατ. δραχμές και δεν μπορεί να υπερβεί το 30%. Πάντως, για τα επόμενα χρόνια οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας διαγράφονται θετικές και ιδιαίτερα στους τομείς του τουρισμού, του αγροτικού τομέα, της ελαφριάς και της βιομηχανίας τροφίμων, των ορυχείων και της ηλεκτρικής ενέργειας.

ΣΧΗΜΑ 2

Κατανομή ξένων επενδύσεων στην Αλβανία κατά κλάδο

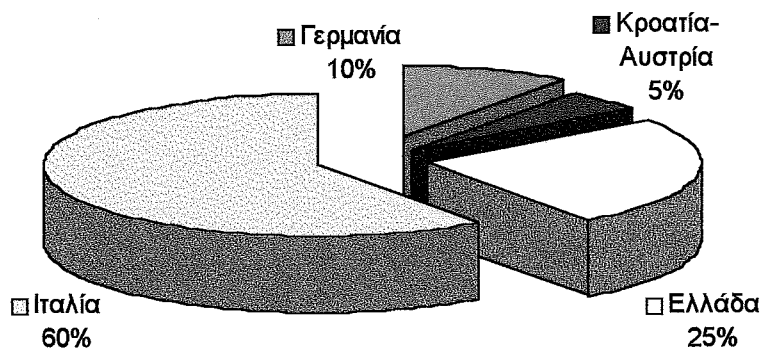

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Αλβανίας, Κέντρο Προώθησης Ξένων Επενδύσεων

Σύμφωνα με τις Αλβανικές πηγές οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην Αλβανία ανέρχονται σε 210 εκατ. δολάρια και κατανέμονται κατά χώρα ως εξής:

ΣΧΗΜΑ 3

Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Αλβανία

Πηγές: Κεντρική Τράπεζα Αλβανίας, Κέντρο Προώθησης Ξένων Επενδύσεων

8.2.3. Ξένες Επενδύσεις στη Βουλγαρία

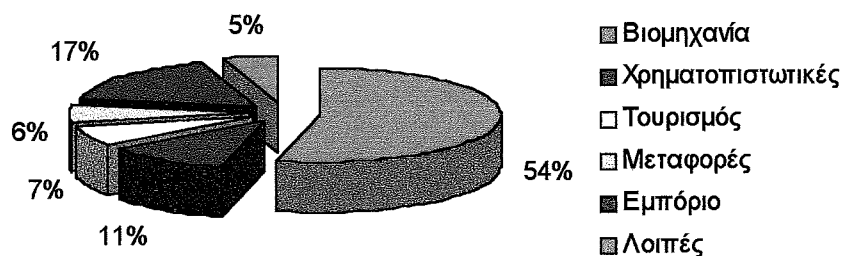
Από την άνοιξη του 1997, όταν η Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων ανέλαβε τη Διακυβέρνηση της χώρας, παρατηρείται αυξημένο ενδιαφέρον προς τη Βουλγαρία από πλευράς των ξένων επενδυτών και των μεγάλων πολυεθνικών εταιριών, γεγονός το

οποίο άμεσα συνδέεται με τη σταθεροποίηση της οικονομικής κατάστασης στη χώρα και τη θεσμοθέτηση νέου νομικού πλαισίου για τη δημιουργία κινήτρων ως προς τις ξένες επενδύσεις (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998). Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι, το νέο νομικό πλαίσιο για τις ξένες επενδύσεις, το οποίο ψηφίσθηκε στο τέλος του 1997, αντιμετωπίζει ως ισότιμους τους εγχώριους και τους ξένους επενδυτές. Ταυτόχρονα, προβλέπει φορολογικές διευκολύνσεις για τις ξένες εταιρίες, οι οποίες συμμετέχουν στην επενδυτική διαδικασία της χώρας, όταν ξεπερνά ένα συγκεκριμένο χρηματικό ύψος, όταν δημιουργεί πάνω από 100 νέες θέσεις εργασίας και όταν η νέα ξένη επένδυση δημιουργείται σε περιοχή της Βουλγαρίας όπου το ποσοστό ανεργίας είναι άνω του μέσου όρου της χώρας (Κυριαζή Δ. 1997).

Στη δεκαετία του '90 και μέχρι το τέλος του 1997 οι άμεσες επενδύσεις στη Βουλγαρία αφορούν κυρίως εκείνες στη βιομηχανία καλύπτοντας το 54% των συνολικών άμεσων επενδύσεων. Οι περισσότερες επενδύσεις στη βιομηχανία είναι Βελγικές, με δεύτερες τις γερμανικές, ενώ ακολουθούν οι ολλανδικές και οι βρετανικές. Ο δεύτερος κατά σειρά τομέας μετά τη βιομηχανία είναι το εμπόριο με συνολικές άμεσες επενδύσεις που καλύπτουν το 17% των συνολικών άμεσων επενδύσεων και με πρώτες τις γερμανικές ακολουθούμενες από τις ολλανδικές. Ακολουθεί ο χρηματοπιστωτικός τομέας με 11%, ο τουρισμός με 7% και οι μεταφορές με 6% (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

ΣΧΗΜΑ 4

Κατανομή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία

Πηγή: Πρακτορείο Ξένων Επενδύσεων Βουλγαρίας

Οι Έλληνες επιχειρηματίες εκμεταλλευόμενοι τις καλές γειτονικές σχέσεις των δύο χωρών προέβησαν σε σημαντικές επενδύσεις. Ήδη δραστηριοποιούνται στη χώρα 450 επιχειρήσεις ενώ το επενδυμένο κεφάλαιο υπερβαίνει τα 110 εκατ. δολάρια ή με άλλα λόγια το 10% του συνόλου των επενδυμένων στη Βουλγαρία ξένων κεφαλαίων (Γαβρινιώτη Φ.- Λεωτσάκος Π. 1997). Οι περισσότερο δυναμικοί τομείς για τους Έλληνες επενδυτές είναι η βιομηχανία τροφίμων, ο τουρισμός, οι μεταφορές και ο τομέας που αφορά τα υλικά κατασκευών.

Επτά είναι οι λόγοι για τους οποίους η Βουλγαρία απορροφά ξένα κεφάλαια:

- ♦ έλλειψη ικανοποίησης της ζήτησης 8,5 εκατομμυρίων ανθρώπων που κατοικούν στη χώρα
- ♦ ταχεία ανάπτυξη των εξαγωγών στις αγορές της Δύσης, με σημαντικότερες αυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- ♦ δυναμική εξαγωγική δραστηριότητα στις αγορές των χωρών της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης
- ♦ υψηλή ποιότητα και συνθήκες χαμηλού κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων
- ♦ αξιόλογες και εύκολης πρόσβασης φυσικές πηγές
- ♦ κεφάλαια και εξειδίκευση στρατηγικής σημασίας σε τομείς που κυριαρχεί η βιομηχανική παραγωγή
- ♦ ελκυστικό νομικό πλαίσιο.

8.2.4. Ξένες Επενδύσεις στη Ρουμανία

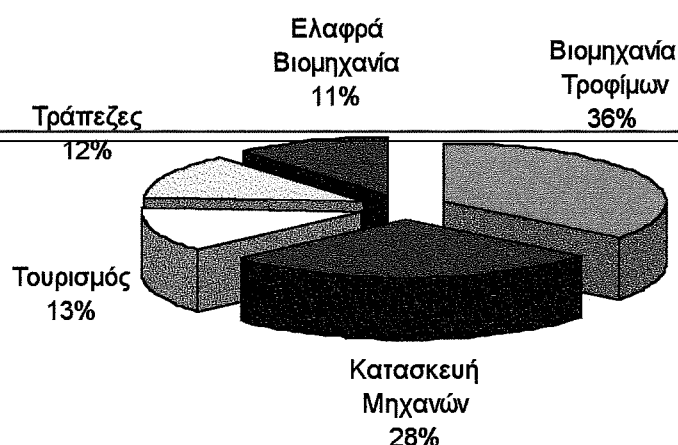
Η Ρουμανία τα τελευταία χρόνια έχει καταστεί ο πιο ελκυστικός πόλος των ξένων επενδυτών, αφού παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό επενδυμένου κεφαλαίου μεταξύ των υπόλοιπων Βαλκανικών χωρών. Το ελκυστικό καθεστώς επενδύσεων σε συνδυασμό με τις προσπάθειες που γίνονται για ριζικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις, έχουν επιτρέψει σημαντικές εισροές ξένων κεφαλαίων (Κιακίδης Θ. 1998).

Μέχρι τις αρχές του 1998 ο αριθμός των ξένων επενδυτών ανήλθε σχεδόν σε 56 χιλιάδες ενώ το ύψος των επενδύσεών τους έφθασε τα 3,4 δισεκατομμύρια δολάρια. Ως προς το μέγεθος του επενδυμένου κεφαλαίου τη πρώτη θέση καταλαμβάνει η Γαλλία με

427 εκ. δολάρια ακολουθούμενη από την Κορέα (368 εκ. δολάρια), την Ολλανδία (295 εκ. δολάρια), τη Γερμανία (290 εκ. δολάρια) και τις ΗΠΑ (255 εκ. δολάρια).

ΣΧΗΜΑ 5

Οι Τομείς Επενδύσεων στη Ρουμανία

Πηγή: Ρουμανική Υπηρεσία Ανάπτυξης.

Η βιομηχανία τροφίμων καταλαμβάνει την πρώτη θέση στις προτιμήσεις των ξένων επενδυτών με ποσοστό 15,5%. Αντίθετα, οι μηχανοκατασκευές, που επί δεκαετίες καταλάμβαναν κυρίαρχη θέση στην κατανομή των επενδύσεων, παίζουν δευτερεύοντα ρόλο και υπολείπονται των τροφίμων (12%). Εν τω μεταξύ, η υλική παραγωγή η οποία την δεκαετία του '80 είχε προσλάβει διαστάσεις θεοποίησης, κατέχει τώρα μόνο το 5% των επενδύσεων. Τέλος, τόσο ο τραπεζικός τομέας όσο και ο τουρισμός έχουν συμμετοχή 5,4% και 5,6% αντίστοιχα (Βαλκανική Ενημέρωση, Τεύχος 57, ΕΚΕΜ 1998).

Η Ελλάδα, καταλαμβάνει την δωδέκατη θέση ως προς το μέγεθος του επενδυμένου κεφαλαίου στην Ρουμανία. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι υπάρχουν 58,765 εκατομμύρια δολάρια επενδυμένα κεφάλαια και 1.624 επιχειρήσεις. Το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών επενδύσεων είναι προσανατολισμένο στο γενικό εμπόριο, στην παροχή υπηρεσιών, και στον τραπεζικό τομέα (Βαλκάνια, Τεύχος 10, ΕΚΕΜ 1997).

8.2.5. Ξένες Επενδύσεις στην Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις και ιδιαίτερα ο νόμος περί ξένων επενδύσεων, ο οποίος ψηφίσθηκε στην Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας το 1994, προσφέρουν μεγάλες δυνατότητες στους ξένους επενδυτές και εξασφαλίζουν ευνοϊκή αντιμετώπιση και πλήρεις εγγυήσεις.

Η Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας κατοικείται από 11 εκατομμύρια άτομα, αλλά μαστίζεται από υψηλό δείκτη ανεργίας. Το 1996 τα επίπεδα της ανεργίας έφταναν το 26,1% του συνόλου του εργατικού δυναμικού, με άλλα λόγια περίπου το 1/4. Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας είναι θέμα ζωτικής σημασίας για τη γειτονική χώρα.

Μέχρι τις αρχές του 1998, έχουν γίνει επενδύσεις ύψους 3 δισεκατομμυρίων γερμανικών μάρκων, ιδρύθηκαν 1.745 μικτές εταιρίες, 906 εταιρίες ξένης ιδιοκτησίας και υπεγράφησαν 156 συμφωνίες για κοινές επενδύσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι επενδύσεις, ως επί το πλείστον, είναι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ τις μεγαλύτερες επενδύσεις έχουν κάνει η Ιταλία, η Ελλάδα και η Γερμανία (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998).

Οι πιο ελκυστικοί τομείς για τους ξένους επενδυτές είναι, ο τομέας της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών, των συγκοινωνιακών υποδομών, της μεταλλουργικής βιομηχανίας, της γεωργίας, του τουρισμού και της βιομηχανίας ξυλείας.

Στη Γιουγκοσλαβία δραστηριοποιούνται 140 επιχειρήσεις, ενώ άλλες 500 έχουν επιδείξει ενδιαφέρον. Οι περισσότερες από αυτές τις επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στον εμπορικό τομέα, ενώ ελάχιστες από αυτές αναπτύσσουν παραγωγή (Γαβρινιώτη Φ.- Λεωτσάκος Π. 1997).

Τα κίνητρα που παρέχονται στους επενδυτές στη Νέα Γιουγκοσλαβία, είναι τα εξής (Η Γιουγκοσλαβία Επιστρέφει στη Διεθνή Οικονομία, ΕΞΠΡΕΣ 1997):

- ◆ απαλλαγή του εταιρικού εισοδήματος από φόρους για 5 χρόνια
- ◆ ελεύθερη μεταφορά κερδών μετά από παρακράτηση φόρου
- ◆ εξαίρεση του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού από δασμούς
- ◆ ελεύθερη εισαγωγή παγίων και υλικών για κατασκευή παραγωγικής μονάδας
- ◆ δυνατότητα ιδιοκτησίας γης και ακινήτων

- ♦ απλοποίηση της διαδικασίας απόκτησης στέγης και άδειας εργασίας για το ξένο εξειδικευμένο προσωπικό
- ♦ ειδικά κίνητρα για επενδύσεις στις ελεύθερες ζώνες

8.2.6. Ξένες Επενδύσεις στην ΠΓΔΜ

Μετά την ανεξαρτησία της χώρας και με την έναρξη της προόδου της μεταβατικής περιόδου και ειδικότερα με την ανάληψη της αναμόρφωσης ολόκληρου του νομοθετικού συστήματος στον οικονομικό τομέα υιοθετήθηκαν οι κανόνες της οικονομίας της αγοράς. Ως εκ τούτου, στον τομέα των ξένων επενδύσεων έχει υιοθετηθεί νομοθεσία τέτοια, η οποία προσφέρει στους ξένους επενδυτές ασφάλεια στις δραστηριότητές τους και τη δυνατότητα κέρδους. Με άλλα λόγια οι ξένοι επενδυτές μπορούν να ιδρύουν τις δικές τους εταιρίες με εγγυημένη την επιστροφή των επενδύσεων και των κερδών, έχοντας και πολλές απαλλαγές, όπως για παράδειγμα, στα τέλη εισαγωγής, αν πρόκειται για εξοπλισμό της επιχείρησης, διευκολύνσεις στη φορολόγηση και στις συνολικές εισφορές (Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση 1998). Από πρακτικής πλευράς πάντως, οι όροι που δημιουργήθηκαν για την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, είναι ίδιοι με αυτούς που ισχύουν και αναπτύσσονται σε όλες τις χώρες της Δύσης.

Οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι της ΠΓΔΜ, είναι η Γερμανία, η Αυστρία, η Ελλάδα και η Ιταλία. Είναι φανερό ότι μετά την συμφωνία συμφιλίωσης που υπεγράφη στη Νέα Υόρκη το Σεπτέμβριο του 1995 μεταξύ της Δημοκρατίας της Μακεδονίας, αναγνωρισμένη από την Ελλάδα ως Former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM), και της Ελλάδας επέτρεψε την ομαλοποίηση των σχέσεων και την ανάπτυξη συνεργασίας σε όλους τους τομείς κοινού ενδιαφέροντος για τις δύο χώρες. Έτσι σήμερα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην τρίτη θέση των συνολικών συναλλαγών της Δημοκρατίας της Μακεδονίας με τις λοιπές χώρες του κόσμου (Ιονική Τράπεζα 1998).

Το 1996, 24 επιχειρήσεις μέσω της κοινής εισφοράς κεφαλαίων ιδρύθηκαν στη χώρα και επένδυσαν το ποσό των 20 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ. Επίσης, 24 ελληνικές επιχειρήσεις ιδρύθηκαν με ελληνικά κεφάλαια και 28 μικτές με συνολικό ύψος επενδύσεων 2,6 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ. Στο τέλος του 1997 στην ΠΓΔΜ δραστηριοποιούνταν 70 εταιρίες (Βαλκάνια, Τεύχος 9, ΕΚΕΜ 1997).

Η συνεργασία ανάμεσα στις δύο χώρες παρουσιάζει ενδιαφέρον στους τομείς της βιομηχανίας μη μεταλλικών προϊόντων, τομέας ο οποίος ενδιαφέρει επειδή είναι πιο προσιτός και αξιοποιήσιμος, ως αποτέλεσμα της δυναμικότητας που υπάρχει σε αυτόν. Επιπροσθέτως, το ενδιαφέρον συνεργασίας αποδεικνύεται στον τομέα των μεταφορών και ειδικότερα στην προώθηση μοντέρνων συνθηκών για την ελεύθερη διακίνηση προϊόντων, ανθρώπων, κεφαλαίων, με ενδιαφέρον εξεύρεσης οδών για περισσότερη ελευθερία στη διέλευση των συνόρων και από τις δύο πλευρές (Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1998).

Το Μάρτιο του 1997, υπεγράφη η συμφωνία Ενθάρρυνσης και Προστασίας των Επενδύσεων μεταξύ των δύο χωρών, η οποία αποτελεί μια ακόμη εγγύηση για τους επιχειρηματίες που έχουν την πρόθεση να επενδύσουν.

Τέλος με απώτερο σκοπό την διείσδυση από κοινού Ελλήνων και Γερμανών επιχειρηματιών στην αγορά της ΠΓΔΜ, έχει δημιουργηθεί ελληνογερμανική πρωτοβουλία, η οποία έχει συνέλθει πολλές φορές σε συνεδρίαση. Εκτός αυτού αναμένεται να δημιουργηθεί και γραφείο, μέσω του προγράμματος PHARE, στα Σκόπια, ενισχύοντας ακόμη περισσότερο τις τριγωνικές συνεργασίες. Σκοπός των συνεδριάσεων που διοργανώνονται από το Ελληνογερμανικό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο και στο οποίο συμμετέχουν Έλληνες και Γερμανοί επιχειρηματίες, είναι η εξέταση σχεδίων για κοινή δράση στην αγορά της ΠΓΔΜ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

9. ΚΛΑΔΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Η οικονομική ανάπτυξη των Βαλκανικών Χωρών αποτελεί την βασική προϋπόθεση για την κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση και ξεκινά πάντα από έργα υποδομής (Εμφαντζόγλου Π. 1995). Απαιτεί την αναγκαιότητα συνεργασίας και καθορισμού μιας ευρύτερης στρατηγικής σε πολλούς τομείς της οικονομίας, ένα βαλκανικό σχεδιασμό ώστε να πολλαπλασιαστούν οι θετικές και να μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις επιλογών, που γίνονται μόνο με εθνικά κριτήρια.

Μεταξύ των τομέων της οικονομίας που απαιτούν έναν ενιαίο κατά το δυνατόν σχεδιασμό είναι η συνεργασία για την ενέργεια, για τις μεταφορές και για τις τηλεπικοινωνίες.

9.1. Ενέργεια

Το ζήτημα της συνεργασίας για την ενέργεια είναι δύσκολο και πολύπλοκο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στηρίζει την κατασκευή 30 ενεργειακών δικτύων στα Βαλκάνια στους τομείς του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και του ηλεκτρισμού. Αυτά αναφέρονται στο μνημόνιο του Βουκουρεστίου το οποίο υπογράφηκε στις 28 Νοεμβρίου 1997 από όλες τις εμπλεκόμενες χώρες (13 υπουργούς Ενέργειας της Μαύρης Θάλασσας μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) και τον αρμόδιο για την Ενέργεια Επίτροπο της Ε.Ε.

Ως ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται επίσης και η διακήρυξη της 27 Απριλίου 1998 του CAG (Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων- Υπουργοί Εξωτερικών των 15 χωρών της Ε.Ε.), με την οποία εκφράζεται η βούληση για την ενίσχυση της κατασκευής όσο το δυνατόν περισσότερων αγωγών αερίου και πετρελαίου της Κασπίας. Ο στόχος της προσπάθειας αυτής είναι να καταστούν τα Βαλκάνια η ενεργειακή γέφυρα μεταξύ των παραγωγών χωρών, που βρίσκονται στην Ανατολή, με άλλα λόγια Υπερκαυκασία, Κεντρική Ασία, Ρωσία, Ιράν, και των καταναλωτριών χωρών, της βαλκανικής

χερσονήσου, και να προωθηθεί η συνεργασία και η ειρηνική διαβίωση μεταξύ όλων των λαών της περιοχής. Τα οφέλη για την Ελλάδα, τη μόνη κοινοτική χώρα της περιοχής, θα είναι σημαντικά τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, καθώς πέρα αυτών που προσδιορίζει η χάραξη των δικτύων παρέχεται η δυνατότητα στις ελληνικές κατασκευαστικές και μελετητικές εταιρίες για διείσδυση στο βαλκανικό χώρο και στις Παρευζήνιες χώρες.

9.1.1. Οι Αγωγοί Πετρελαίου

Η γεωστρατηγική σημασία της περιοχής, ανεβαίνει κατακόρυφα λόγω των αποθεμάτων πετρελαίου που περιέχει η Κασπία, και τα οποία είναι τα σημαντικότερα που υπάρχουν μετά από εκείνα του Περσικού Κόλπου. Αν λάβει κανείς υπόψη ότι, στα επόμενα χρόνια αναμένεται μείωση των αποθεμάτων στην περιοχή της Βόρειας Θάλασσας, κατανοεί αμέσως την κατακόρυφη άνοδο της γεωστρατηγικής της σημασίας (Δημόπουλος Α. 1996).

Στις 4 και 5 Δεκεμβρίου 1997 συναντήθηκε η Επιτροπή Εμπειρογνομόνων μεταξύ Ελλάδας, Ρωσίας και Βουλγαρίας. Το γεγονός αυτό, σηματοδότησε την προώθηση της κατασκευής του πετρελαιοαγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη. Τελικά υπεγράφη συμφωνία ανάμεσα στις τρεις χώρες, για την κατασκευή του αγωγού που θα παρακάμπτει τη Τουρκία και θα συνδέει το λιμάνι Μπουρκάς, το οποίο έχει χωρητικότητα 600.000 τόνων πετρελαίου, με το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης, το οποίο έχει χωρητικότητα 1.2 εκατ. τόνους. Το σύστημα φόρτωσης που θα πραγματοποιείται στο Αιγαίο είναι πολύ εξελιγμένο και ασφαλές, που θα ελαχιστοποιεί τους περιβαλλοντικούς κινδύνους. Ο πετρελαιοαγωγός αποτελεί έργο πρώτης προτεραιότητας για τις ενεργειακές διασυνδέσεις των χωρών Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μαύρης Θάλασσας (Χιωτάκης Σ. 1998).

Εν τω μεταξύ, η Τουρκία θέλει να κατασκευάσει, για τα πετρέλαια της Κασπίας, αγωγό που θα ξεκινά από το Μπάκρυ της Βουλγαρίας και θα καταλήγει στο Τσεϊχάν στα νότια της Τουρκίας. Για να αποφασισθεί, όμως, αγωγός αυτής της διαδρομής, θα πρέπει η παραγωγή στην Κασπία να ανέβει τόσο πολύ ώστε να χρειάζεται και άλλος αγωγός. Σύμφωνα, όμως, με τους νέους κανόνες των G8, τις εξελίξεις στην παγκόσμια ενεργειακή πολιτική, που οφείλουν να ακολουθούν και οι ασθενέστερες χώρες, θα καθορίζουν οικονομικοί παράγοντες και όχι πολιτικοί (Χατζηθωμάς Θ. 1998).

Η ελληνική πλευρά έχει κάθε λόγο να είναι αισιόδοξη για ένα ζήτημα στο οποίο οι εκπρόσωποι της Ρωσίας και των ΗΠΑ έχουν τοποθετηθεί υπέρ και όπου τα κοιτάσματα “μαύρου χρυσού” στην Κασπία, τα οποία ανέρχονται σε 20 δισεκατομμύρια βαρέλια, μελλοντικά θα είναι ίσως τα πλέον σημαντικά κοιτάσματα του πλανήτη (Δημόπουλος Α. 1996).

9.1.2. Το Φυσικό Αέριο

Το φυσικό αέριο αποτελεί ένα καύσιμο, το οποίο προκαλεί τις μικρότερες περιβαλλοντικές επιβάρυνσης συγκρινόμενο με τα συμβατικά καύσιμα και δημιουργεί μεγάλες προοπτικές στον ενεργειακό τομέα. Σήμερα ο βασικός εξαγωγέας φυσικού αερίου είναι η Ρωσία η οποία προμηθεύει πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Μεγάλα αποθέματα φυσικού αερίου υπάρχουν και στο Τουρκμενιστάν, το οποίο κρύβει σύμφωνα με εκτιμήσεις 7 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (Βαλκάνια, Τεύχος 12, ΕΚΕΜ 1998).

Στις 28 Νοεμβρίου 1997 επήλθε Ρωσο-Βουλγαρική συμφωνία, για την αύξηση των μεταφερομένων, από το βουλγαρικό δίκτυο, ποσοτήτων ρωσικού φυσικού αερίου, μέρος του οποίου προορίζεται να καλύψει τις ελληνικές ανάγκες (Χιωτάκης Σ. 1998). Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή επιτροπή δέχθηκε το αίτημα της βουλγαρικής κυβέρνησης να δημιουργηθεί νέο παρακαμπτήριο τμήμα αγωγού στη Βουλγαρία (μπαϊπας) για την καλύτερη διοχέτευση φυσικού αερίου στην Ελλάδα, και ανέλαβε την υποχρέωση να το συγχρηματοδοτήσει μέσα από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Phare (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1996).

Όσον αφορά τις διαπραγματεύσεις για την αγορά ρωσικού φυσικού αερίου από την αλβανική πλευρά θα λέγαμε ότι βρίσκονται σε εξέλιξη, ενώ πρέπει μέχρι να υπογραφεί η συμφωνία να έχει βρεθεί λύση στο πρόβλημα της μεταφοράς του προϊόντος, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η ομαλή διέλευση του φυσικού αερίου προς την Αλβανία. Οι υποψήφιες μεταφορές είναι δύο:

- ♦ η πρώτη πρόταση αφορά την επέκταση του ελληνικού αγωγού προς τα αλβανικά σύνορα και
- ♦ η δεύτερη την κατασκευή ενός νέου αγωγού που θα διασχίζει την ΠΓΔΜ και θα καταλήγει στην Αλβανία.

Η ρωσική πλευρά κρίνει ως πιο συμφέρουσα και περισσότερο ασφαλή την πρώτη λύση ενώ δεν φαίνεται διατεθειμένη να ανεχθεί την καθυστέρηση της ελληνικής κυβέρνησης για τη δημιουργία του δυτικού κλάδου. Άρα είναι πιθανό να προκριθεί τελικά η λύση μέσω της ΠΓΔΜ, εξέλιξη η οποία θα αποδυναμώσει την πολιτική, διπλωματική και οικονομική παρουσία της Ελλάδας στην περιοχή. Για την αποφυγή ενός τέτοιου ενδεχομένου, ο Όμιλος Κοπελούζου ο οποίος ενδιαφέρεται να αναλάβει την κατασκευή του δυτικού κλάδου, έχει να παρουσιάσει μια ολοκληρωμένη πρόταση για την κατασκευή του αγωγού μεταφοράς αερίου προς την Αλβανία. Βάση της παραπάνω πρότασης, ο νέος αγωγός θα συνδέεται με τον κεντρικό αγωγό μεταφοράς φυσικού αερίου στην περιοχή της Νέας Μεσημβρίας, κοντά στη Θεσσαλονίκη και θα οδεύει δυτικά, βορείως του όρους Βέρμιου και θα καταλήγει στα σύνορα με τη Αλβανία, νοτίως των Πρεσπών. Το μήκος του δυτικού κλάδου στο τμήμα Τρίκαλα Ημαθίας-Πτολεμαΐδα θα είναι περίπου 98 χλμ. Ενώ στο τμήμα Πτολεμαΐδα-αλβανικά σύνορα θα είναι 72 χλμ. Μέσα στο αλβανικό έδαφος, το μήκος του αγωγού θα φτάνει τα 160 χλμ. περίπου και θα καταλήγει στην πόλη Elbasani (Εξπρές Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997). Το συνολικό κόστος του έργου για το ελληνικό τμήμα του αγωγού εκτιμάται στα 165 εκατομμύρια δολάρια δηλαδή περίπου 40 δισεκατομμύρια δραχμές.

Σύμφωνα με απόψεις υποστηρικτών της ιδέας του νέου αγωγού το έργο αναμένεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο, αλλά και σε διεθνές. Αναλυτικά, θα συμβάλλει στην βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας, ενώ ταυτόχρονα θα εξασφαλίσει φθηνή και καθαρή ενέργεια σε υποκατάσταση του πετρελαίου ντίζελ. Στην Αλβανία, θα εξασφαλίσει φθηνή ενεργειακή πρώτη ύλη και ενίσχυση των οικονομικών σχέσεων της με την Ελλάδα. Ταυτόχρονα θα δημιουργηθούν νέοι θερμικοί σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής και θα προκληθεί έντονο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη επενδύσεων εκσυγχρονισμού της χώρας. Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, το έργο του αγωγού θα συμβάλει στην προώθηση της ιδέας της διασυννοριακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών της Γηραιάς Ηπείρου Elbasani (Εξπρές Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Νοέμβριος 1997).

9.1.3. Ηλεκτρική Ενέργεια

Η μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής των Βαλκανίων, δεν ευνοείται από την σημερινή κατάσταση ηλεκτροπαραγωγής. Σύμφωνα με την καταγραφή της, η ηλεκτροπαραγωγή στις βαλκανικές χώρες αντιμετωπίζεται είτε με παλιές μονάδες, ορισμένες από τις οποίες δεν είναι σε πλήρη λειτουργία και χρειάζονται αντικαταστάσεις και βελτιώσεις, είτε με πυρηνικές μονάδες ξεπερασμένης τεχνολογίας που ενέχουν κινδύνους για την ευρύτερη περιοχή. Επιτακτική ανάγκη επομένως, είναι η ανακατασκευή κατ' αρχάς και βελτίωση υφιστάμενων συμβατικών μονάδων που θα έχει σαν αποτέλεσμα αφενός το σταμάτημα των επικίνδυνων πυρηνικών μονάδων και αφετέρου την αντιμετώπιση της αυξανόμενης ζήτησης με επαύξηση της ισχύος και βελτίωσης του βαθμού απόδοσης των υφιστάμενων μονάδων. Αλλά και με νέες μονάδες, οι οποίες με δεδομένη πλέον τη διασύνδεση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, θα μπορούσαν να προγραμματισθούν και σε διαβαλκανική βάση και όχι μόνο σε εθνική (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση «Ενέργεια», Απρίλιος 1997).

Το 1996 υπογράφηκε συμφωνία ανάμεσα στην Ελλάδα, την Βουλγαρία, τη Σερβία, τα Σκόπια και τη Ρουμανία η οποία οδήγησε στη σύγχρονη και παράλληλη λειτουργία των ηλεκτρικών συστημάτων τους, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Ucrpte, διαμορφώνοντας έτσι μια περιοχή ενιαίων τεχνικών προδιαγραφών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσον αφορά τη δημιουργία βαλκανικής αγοράς ηλεκτρισμού, προχώρησε σε μια πρώτη μελέτη που χρηματοδότησε μέσα από το πρόγραμμα Synergy. Μεταξύ των άλλων, πρόκειται να χρηματοδοτήσει πρόταση για τη δημιουργία ενός κοινού φορέα διαχείρισης του ηλεκτρικού συστήματος των βαλκανικών χωρών. Επίσης, προβλέπεται η σύνδεση των ηλεκτρικών συστημάτων όλων των βαλκανικών χωρών με το δίκτυο της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης, (Ucrpte-Centrel) μέχρι το 2001, γεγονός που θα ενοποιήσει τεχνικά όλη την ευρωπαϊκή ηλεκτρική αγορά. Η προοπτική της τεχνικής ομοιογενοποίησης των επιμέρους συστημάτων και η λειτουργία τους σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Ucrpte, παρέχει μεγάλα περιθώρια συνεργασίας μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων χωρών και φυσικά των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Χατζηθωμά Θ. 1998).

Από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι γνωστό ότι για την ασφάλεια του ανεφοδιασμού της, ευνοεί όσο το δυνατόν περισσότερους δρόμους. Η στάση της στο όλο γεωπολιτικό προβληματισμό και στα επιμέρους προβλήματα μεταφράζεται στη

πράξη στο ότι η ενέργεια, δεν είναι πρόβλημα αλλά λύση. Τέλος, είναι γνωστό ότι η Ε.Ε. έχει μια ολοκληρωμένη πολιτική συνεργασίας και ανάπτυξης των χωρών της Ν.Α. Ευρώπης.

Η ανάπτυξη των ηλεκτρικών δικτύων έχει ένα ιδιαίτερο περιφερειακό και τοπικό χαρακτήρα, ενώ η ενεργειακή συνεργασία μεταξύ των χωρών της Ν.Α. Ευρώπης, αποτελεί σημαντική συμβολή στην ειρήνη και την πολιτική σταθερότητα, συμβάλλοντας κατ' επέκταση καθοριστικά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των κρατών της περιοχής (Κυριαζή Δ. 1998).

9.1.3. Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΚΟΜΒΟΣ

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ανατολικά των Βαλκανίων υπάρχουν χώρες με σημαντικά ενεργειακά κοιτάσματα, ενώ δυτικά υπάρχουν χώρες με σημαντικοί εισαγωγείς ενέργειας. Προκύπτει, λοιπόν, ότι η ανάπτυξη των ενεργειακών δικτύων στα Βαλκάνια αποτελεί σημαντικό στοιχείο στη γεωπολιτική της διεθνούς αγοράς ενέργειας. Με βάση αυτά τα δεδομένα, η Ελλάδα, δημιουργώντας νέες υποδομές και εκσυγχρονίζοντας τις υπάρχουσες, αξιοποιώντας το γεγονός ότι είναι η μόνη Βαλκανική χώρα μέλος της Ε.Ε., μπορεί να εξελιχθεί σε βασικό ενεργειακό κόμβο, που θα συνδέει τις χώρες των πηγών ενέργειας με τις χώρες της ζήτησης, δηλαδή την Ανατολή με τη Δύση και το Βορρά με το Νότο (Παπανδρέου Β. 1997). Αυτό ο στόχος προωθείται με:

- ♦ την ολοκλήρωση του έργου του φυσικού αερίου και την επέκτασή του ανατολικά προς την Κομοτηνή και δυτικά προς την Αλβανία, με περαιτέρω προοπτική τη σύνδεση με το δίκτυο της Ιταλίας
- ♦ την ολοκλήρωση της κατασκευής της καλωδιακής σύνδεσης με το ηλεκτρικό δίκτυο της Ιταλίας
- ♦ την αναβάθμιση των ηλεκτρικών διασυνδέσεων που ήδη υπάρχουν με τους βόρειους γείτονες
- ♦ την προώθηση του αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη

Η επέκταση των ελληνικών εταιριών εμπορίας πετρελαιοειδών προς τις γειτονικές χώρες αναδεικνύει τη Βόρεια Ελλάδα ως “πύλη” για σημαντική αύξηση των

ενεργειακών συναλλαγών με τις γειτονικές χώρες. Ήδη, ελληνικές εταιρίες έχουν συνάψει και υλοποιούν μακροχρόνιες συμβάσεις εφοδιασμού διυλιστηρίων γειτονικών χωρών με αργό πετρέλαιο. Διενεργούνται εξαγωγές πετρελαιοειδών προς όλες τις γειτονικές βαλκανικές χώρες. Μεταξύ των άλλων, οι μεγάλοι ρυθμοί αύξησης της ζήτησης τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία καθιστούν τη χώρα μας ενεργειακό κόμβο.

9.2. Μεταφορές

“Οι μεταφορές δεν αποτελούν αυτοσκοπό, αλλά μέσο για την επίτευξη κάποιου σκοπού και επομένως είναι χρήσιμες και αναγκαίες στο βαθμό που εξυπηρετούν τους οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους που θέτει η πολιτεία, καθώς και την ανάγκη των πολιτών για μετακίνηση, ανάγκη ατομική, που είναι συγχρόνως συλλογική και κοινωνική” (Buckton R. 1991)

Οι βαθιές διαρθρωτικές αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία και οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων στο γεωπολιτικό σκηνικό του Ευρωπαϊκού χώρου, που μπορούν να συνοψισθούν στο τρίπτυχο, Διεθνοποίηση των οικονομιών - Ευρωπαϊκή Ένωση - Ανακατατάξεις στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και ιδιαίτερα στα Βαλκάνια, διαμορφώνουν νέους περιορισμούς και ανοίγουν νέους ορίζοντες οικονομικής ανάπτυξης και συνεργασίας (Κωστοπούλου Σ. 1995). Ειδικότερα στον τομέα των μεταφορών, οι τεχνολογικές εξελίξεις, σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες ανάγκες για μετακίνηση στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά και την διεύρυνση των σχέσεων με τις Ανατολικές χώρες, επαναπροσδιορίζουν τις αρχές του σχεδιασμού των μεταφορικών συστημάτων, με διεθνή μάλλον, παρά εσωτερική περιφερειακή προοπτική (Οικονομικός Ταχυδρόμος 23/11/1995). Η συγκοινωνιακή υποδομή έχει ανάγκη από έναν ενιαίο σχεδιασμό λόγω (Εμφαντζόγλου Π. 1995):

- ♦ της τεράστιας σημασίας των έργων αυτών στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών και του ευρύτερου περιβάλλοντος γεωγραφικού χώρου
- ♦ των πολύ μεγάλων δαπανών που συνεπάγονται τα συγκοινωνιακά έργα
- ♦ της έλλειψης εθνικών πόρων για να καλύψουν τις εν λόγω δαπάνες και

- ♦ λόγω των σημαντικών δυσχερειών εξασφάλισης πόρων από διεθνείς οργανισμούς χρηματοδότησης, δυσχέρειες οι οποίες προβλέπεται ότι θα αυξηθούν παρά θα μειωθούν στο μέλλον

9.2.1. Εκσυγχρονισμός του Οδικού Δικτύου

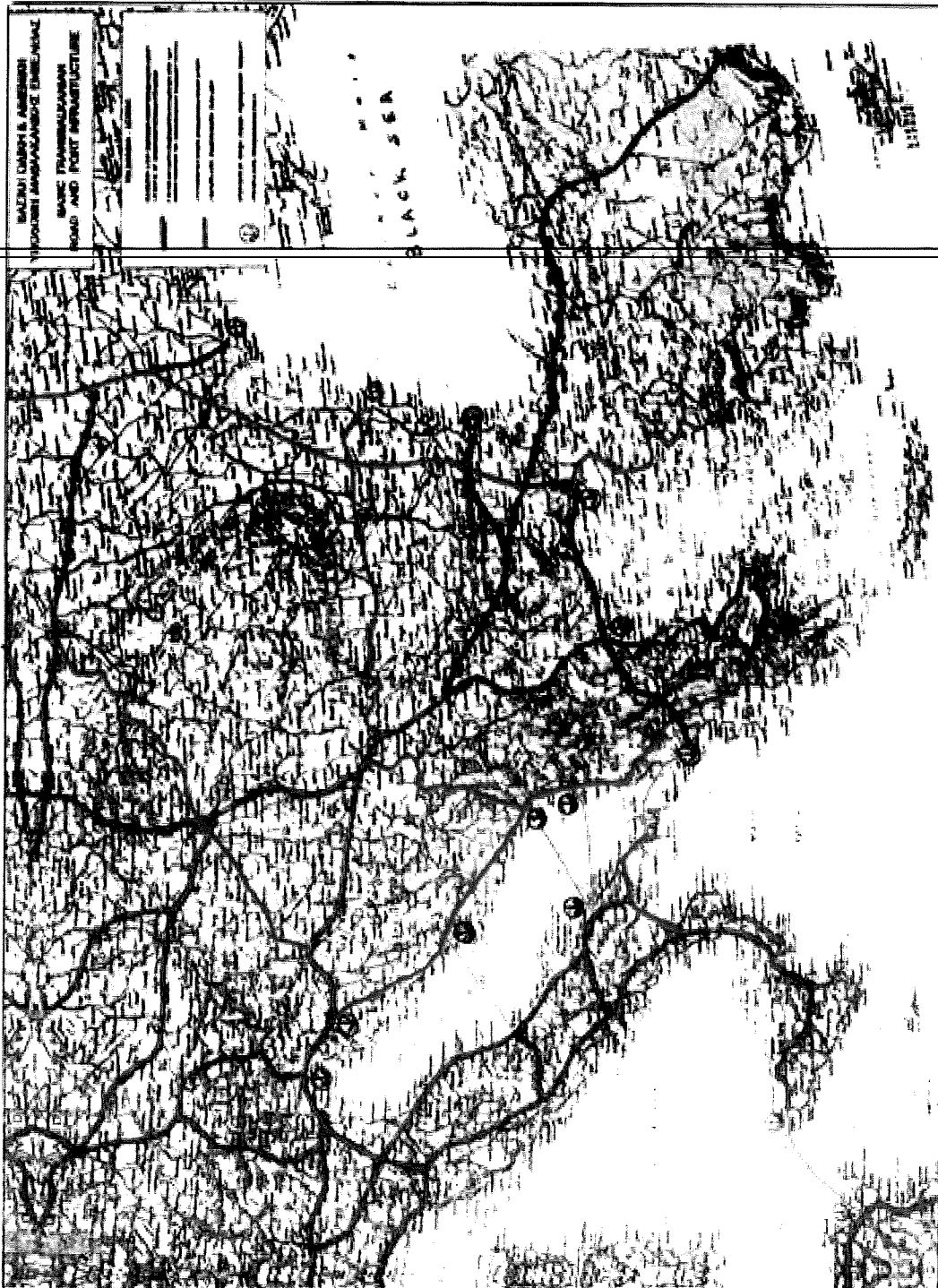
Ο σημαντικότερος διαβαλκανικός οδικός άξονας είναι που περνάει μέσω Σλοβενίας, Κροατίας (Ζάγκρεμπ) και Σερβίας (Βελιγράδι, Νις). Πέρα από τη Νις διακλαδίζεται προς Σκόπια-Θεσσαλονίκη-Αθήνα και Σόφια-Πλόβντιβ-Κωνσταντινούπολη. Ο άξονας αυτός αποτελεί την κύρια οδική σύνδεση της Δυτικής Ευρώπης με Ελλάδα, Τουρκία, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ, Σερβία, Κροατία και Σλοβενία. Στο ανατολικό του άκρο διακλαδίζεται από το Πλόβντιβ προς το βουλγαρικό λιμάνι του Μπουργκάς στη Μαύρη Θάλασσα (Εμφαντζόγλου Π. 1995).

Εναλλακτική οδική διασύνδεση της Νοτιοδυτικής Ευρώπης με Ελλάδα, Τουρκία, Μέση Ανατολή μπορεί να γίνει μέσω των ιταλικών αυτοκινητόδρομων, διαπόρθμευση της Αδριατικής από το λιμάνι του Οτράντο μέχρι την Ηγουμενίτσα (απόσταση 90 ν.μ., διαδρομή δύομισι ωρών με σύγχρονα ταχύπλοα οχηματαγωγά) και σε συνέχεια όδευση μέσω του κατασκευαζόμενου αυτοκινητόδρομου Εγνατίας οδού προς Θεσσαλονίκη-Κωνσταντινούπολη/Σμύρνη μέσω νέου αυτοκινητόδρομου.

Βόρεια από το Βελιγράδι ο οδικός άξονας Αθήνας-Βελιγραδίου συνεχίζει και προς Βουδαπέστη. Πρόκειται για διευρωπαϊκό δρόμο Βορρά-Νότου γνωστού ως TEM (Transeuropean Motorway), ο οποίος ξεκινάει από το Γκνταστ στις ακτές της Βαλτικής και καταλήγει στο Αιγαίο Πέλαγος. Ο άξονας αυτός διατρέχει κεντροβαρικά Πολωνία, Σλοβακία, Ουγγαρία Σερβία, ΠΓΔΜ και Ελλάδα, ενώ η επιρροή του επεκτείνεται στις απολήξεις του και διαμέσου των θαλάσσιων οδών, αφ' ενός προς τις σκανδιναβικές χώρες της Βαλτικής, και αφ' ετέρου προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και Ανατολικής Αφρικής.

Στο χάρτη 8 παρουσιάζεται η εικόνα της βασικής οδικής και λιμενικής υποδομής διαβαλκανικής εμβέλειας. Οι άξονες με πράσινο χρώμα αντιστοιχούν σε υπάρχοντες ή σε υπό υλοποίηση πανευρωπαϊκούς άξονες, οι οποίοι είτε ανήκουν είτε σχετίζονται με το διαβαλκανικό σύστημα μεταφορών. Οι άξονες με κόκκινο χρώμα

ΧΑΡΤΗΣ 8

Το Οδικό Δίκτυο και τα Λιμάνια στη Βαλκανική Χερσόνησο

αντιστοιχούν στους συμπληρωματικούς άξονες του προτεινόμενου βασικού διαβαλκανικού δικτύου. Με το σύμβολο της άγκυρας παρουσιάζονται τα βασικά προτεινόμενα λιμάνια διαβαλκανικής εμβέλειας ή επιρροής. Τέλος, οι άξονες με το γαλάζιο χρώμα απεικονίζουν τις βασικές διαπόρθμευσης που σχετίζονται ή επηρεάζουν το διαβαλκανικό σύστημα μεταφορών.

9.2.2. Πρόσθετοι Οδικοί Άξονες

Ένας πρόσθετος άξονας Βορράς-Νότου προτείνεται να αναπτυχθεί στην

ανατολική πλευρά της Βαλκανικής, με προορισμό τη διασύνδεση των χωρών CIS και των χωρών της Βαλτικής με Ρουμανία, Βουλγαρία, Ελλάδα, και Τουρκία, καθώς και με το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης το οποίο αποτελεί τη θαλάσσια πύλη της Μεσογείου. Ο άξονας αυτός, εκτός του τουριστικού ενδιαφέροντος των δυτικών ακτών της Τουρκίας, προβλέπεται να συνδυάζει και διαμέσου της Εγνατίας Οδού την συνέχεια προς την ιταλική χερσόνησο και τη Σικελία, μέσω της οποίας συνεχίζει περαιτέρω με θαλάσσια διασύνδεση προς τις χώρες της Νοτιοδυτικής Μεσογείου (Τυνησία, Λιβύη, Αλγερία, Μαρόκο) (Εμφιαντζόγλου Π. 1995).

Ένας ακόμα διαβαλκανικός οδικός άξονας Βορρά-Νότου, με ιδιαίτερο τουριστικό ενδιαφέρον πανευρωπαϊκής εμβέλειας, προτείνεται στη δυτική πλευρά της βαλκανικής χερσονήσου, με αφετηρία το ιταλικό λιμάνι της Τεργέστης και το σλοβένικο λιμάνι της Ριέκκα και πορεία κατά μήκος της παράκτιας ζώνης της Κροατίας, της Νέας Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας. Ο άξονας αυτός προβλέπεται να συνεχίζει μέχρι τα Ιωάννινα και περαιτέρω, μέχρι την Πάτρα και την Αθήνα (Γιαννόπουλος Γ. 1996).

Τέλος προτείνονται να συμπληρώσουν τους άξονες Βορρά-Νότου και δύο οδικοί άξονες Ανατολή-Δύσης. Ο πρώτος, ξεκινάει από το λιμάνι του Μπαρ συνεχίζει προς Βελιγράδι και επεκτείνεται προς Βουκουρέστι μέχρι το λιμάνι της Κωσταντζας (Ρουμανία). Ο δεύτερος άξονας Ανατολής-Δύσης, ξεκινάει από το λιμάνι της Ριέκκα προς Ζάγκρεμπ και περαιτέρω συνεχίζει προς Βουδαπέστη και Λβοβ, για να καταλήξει στη Μαύρη θάλασσα διαμέσου του βασικού διευρωπαϊκού άξονα Βερολίνου-Κρακοβίας-Λβοβ-λιμάνι Οδησσού (Εμφιαντζόγλου Π. 1995).

9.2.3. Ο Εκσυγχρονισμός του Σιδηροδρομικού Δικτύου

Ο σιδηρόδρομος αποτελεί το “αγαπημένο” μέσο των κρατών της Δυτικής Ευρώπης, καθώς είναι φιλικό προς το περιβάλλον και κάνει μαζικές και κυρίως οικονομικές μεταφορές εμπορευμάτων.

Η πρόταση για το βασικό διαβαλκανικό σιδηροδρομικό δίκτυο έχει ως κύριο χαρακτηριστικό του, την σε μεγάλο βαθμό αξιοποίηση της υπάρχουσας σιδηροδρομικής υποδομής για τις εμπορικές μεταφορές και την ανάπτυξη ενός δικτύου υψηλών ταχυτήτων, που θα συνδέει μεταξύ τους τα βασικότερα αστικά κέντρα της περιοχής, για την εξυπηρέτηση των επιβατικών μετακινήσεων (Γιαννόπουλος Γ. 1996).

Αναλυτικά προτείνεται η δημιουργία ενός άξονα υψηλών ταχυτήτων διαμέσου Βουδαπέστης, Βελιγραδίου, Σκοπίων, Θεσσαλονίκης, Αθήνας και Πάτρας, ο οποίος συνδυάζεται με τον ήδη προγραμματισμένο άξονα υψηλών ταχυτήτων Λιουμπλιάνας, Ζάγκρεμπ, Βελιγραδίου, Σόφιας, Κωνσταντινούπολης.

Η δικτύωση αυτή ολοκληρώνεται με δύο ακόμη σιδηροδρομικούς άξονες. Πρόκειται για τον άξονα Δυρράχιο-Θεσσαλονίκη-Κωνσταντινούπολη, όπου θα κατασκευαστούν νέα τμήματα από το Πόγραδετς μέχρι τη Φλώρινα και από τη Θεσσαλονίκη μέχρι την Ξάνθη. Ο άξονας αυτός προορίζεται κυρίως για την μεταφορά εμπορευμάτων. Ο δεύτερος σιδηροδρομικός άξονας θα συνδέει Θεσσαλονίκη-Σόφια-Βουκουρέστη. Πρόκειται για σημαντικά αστικά κέντρα και προορίζεται για την εξυπηρέτηση και εμπορευμάτων αλλά και μετακινήσεις προσώπων (Εμφιαντζόγλου Π. 1995).

Η βασική σιδηροδρομική υποδομή διαβαλκανικής εμβέλειας απεικονίζεται στο χάρτη 9. Οι άξονες με πράσινο χρώμα αντιστοιχούν σε υπάρχοντες ή υπό ανάπτυξη πανευρωπαϊκούς σιδηροδρομικούς άξονες οι οποίοι ανήκουν ή σχετίζονται με το διαβαλκανικό σύστημα μεταφορών. Οι άξονες με κόκκινο χρώμα αντιστοιχούν σε προτεινόμενους νέους βασικούς διαβαλκανικούς σιδηροδρομικούς άξονες ή σε άξονες προς ριζική αναβάθμιση.

9.2.4. Τα Αεροδρόμια της Βαλκανικής

Τα διηπειρωτικά αεροδρόμια βασίζονται κατά κύριο λόγο στη μετεπιβίβαση από μια πτήση στην άλλη με άλλα λόγια transit κίνηση, ενώ τα διαπεριφερειακής εμβέλειας βασίζονται, τόσο στις περιφερειακές αεροπορικές διασυνδέσεις όσο και στα χερσαία μεταφορικά δίκτυα. Τέλος τα περιφερειακά αεροδρόμια λειτουργούν κατά κύριο λόγο για την εξυπηρέτηση των περιφερειών τους και εξυπηρετούνται αποκλειστικά σχεδόν από τα χερσαία μεταφορικά δίκτυα.

Τα βασικά αεροδρόμια της ευρύτερης περιοχής της Βαλκανικής παρουσιάζονται επίσης στο χάρτη 9. Τα αεροδρόμια αυτά διακρίνονται σε αεροδρόμια διηπειρωτικής εμβέλειας (κόκκινο χρώμα), όπου έχει μόνο η Αθήνα, σε αεροδρόμια διαπεριφερειακής εμβέλειας (μπλε χρώμα) που υπάρχει στη Θεσσαλονίκη και σε αεροδρόμια περιφερειακής εμβέλειας (πράσινο χρώμα). Αεροδρόμια περιφερειακής εμβέλειας υπάρχουν στα Τίρανα, στο Βελιγράδι, στη Σόφια και στο Βουκουρέστι. Η διαβάθμιση αυτή σχετίζεται με το είδος και το μέγεθος της αεροπορικής κίνησης καθώς και με το βαθμό πολικότητας (πυκνότητα και συχνότητα διασυνδέσεων με άλλα αεροπλάνα).

9.2.5. Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΚΟΜΒΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

Ο ρόλος της Ελλάδας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη σε σχέση με τα θέματα των μεταφορών, της διευκόλυνσης του εμπορίου και της μεταφοράς επιβατών, προσδιορίζεται από δύο βασικούς παράγοντες (Παπανδρέου Β. 1997):

- ♦ την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα (από γεωοικονομική άποψη) θέση της ανάμεσα στις μεγάλες αγορές της Κεντρικής Ευρώπης, τη λεκάνη της Μεσογείου, τα παράλια της Βόρειας Αφρικής και τη Μέση Ανατολή

- ♦ τη λειτουργία της στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αναφορά τόσο στην ύπαρξη κοινοτικών κονδυλίων που συγχρηματοδοτούν τη βελτίωση των μεταφορικών υποδομών όσο και στην εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων και προδιαγραφών για τις μεταφορές.

Τέλος, σημαντικά συμβάλλουν στο γεγονός ότι η Ελλάδα μπορεί να αποτελέσει κόμβο μεταφορών των Βαλκανίων, οι εξελίξεις στα έργα υποδομής για τις μεταφορές,

σημαντικοί σύνδεσμοι υποδομής, που θα αποδειχθούν ιδιαίτερα χρήσιμοι και στις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες (Γιαννόπουλος Γ. 1996). Αναλυτικά:

Εκτός από την Εγνατία οδό, συμπεριλαμβάνεται η δημιουργία Βαλκανικού Κέντρου Διανομής Εμπορευμάτων στη Θεσσαλονίκη. Πρόκειται για ένα σύγχρονο κέντρο διανομής που θα προσφέρει όλο το φάσμα των μεταφορικών υπηρεσιών καθώς και αποθηκευτικούς χώρους και άλλες διευκόλυνσης για τους μεταφορείς και φορτωτές από όλες τις βαλκανικές χώρες. Θα βρίσκεται κοντά στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, με σύγχρονες οδικές και σιδηροδρομικές συνδέσεις με όλα τα διεθνή δίκτυα (Μανιάτης Ι. 1998).

Επίσης η αναβάθμιση και επέκταση του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης προκειμένου να αποτελέσει το δεύτερο (σε σχέση με τη Θεσσαλονίκη) μεταφορικό κόμβο στη Βόρεια Ελλάδα, με έμφαση στη παροχή υπηρεσιών στις γειτονικές προς βορρά χώρες, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία.

Τέλος, η δημιουργία ενός μεγάλου λιμανιού μεταφόρτωσης σχεδιάζεται στο μέσο του Αιγαίου Πελάγους (κοντά στο Πειραιά), προκειμένου να αναπτυχθούν οι υπηρεσίες ανεφοδιασμού προς τα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας και της Ανατολικής Μεσογείου γενικότερα (Οικονομικός Ταχυδρόμος, 21/8/1997). Βλέπουμε, λοιπόν με όσα αναφέραμε, ότι η Ελλάδα έχει τις δυνατότητες να αποτελέσει το κόμβο μεταφορών της περιοχής, και να συμβάλλει στην ανάπτυξη της ειρηνικής συνεργασίας, στην ευημερία και την πολιτιστική ανάπτυξη των λαών της βαλκανικής χερσονήσου.

9.3. Τηλεπικοινωνίες

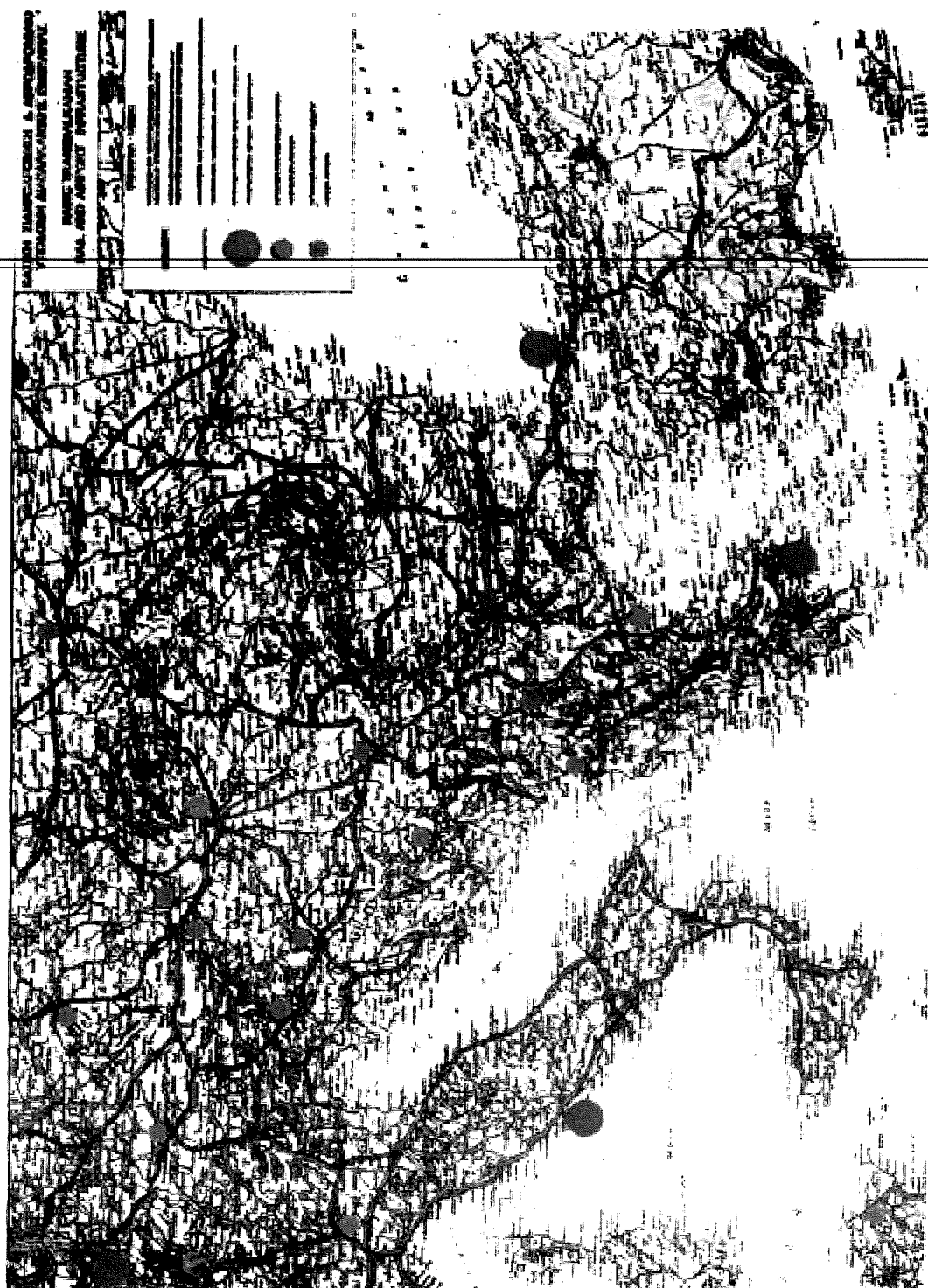
Οι τηλεπικοινωνίες αποτελούν κυρίαρχο τομέα ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Η απόφαση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για την απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών, που συνυπογράφεται από 68 χώρες, η διασύνδεση των τηλεπικοινωνιών με την πληροφορική και η ανάπτυξη της αγοράς νέων υπηρεσιών αποτελούν τους κύριους παράγοντες εκρηκτικής ανάπτυξης των τηλεπικοινωνιών διεθνώς (Στουραϊτή Γ. 1998).

Οι σύγχρονες τηλεπικοινωνίες και η ανάπτυξη Ολοκληρωμένων Συστημάτων Πληροφορικής αποτελούν προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη των χωρών της βαλκανικής χερσονήσου, ώστε να ενταχθούν μεσοπρόθεσμα στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ταυτόχρονα η απελευθέρωση της αγοράς αποτελεί μονόδρομο

για επενδύσεις, ενισχύει τον ανταγωνισμό, δημιουργεί νέες θέσεις εξειδικευμένης εργασίας και οδηγεί στην οικονομική ανάπτυξη.

Ο ΟΤΕ μαζί με τους τηλεπικοινωνιακούς οργανισμούς της Αλβανίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας και Γιουγκοσλαβίας υπέγραψε πρωτόκολλο συνεργασίας σε τηλεπικοινωνιακά θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Στόχος της συνεργασίας αυτής είναι η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών στη Βαλκανική και η αντιμετώπιση του ανταγωνισμού με κοινή πολιτική μεταξύ των τηλεπικοινωνιακών οργανισμών. Επίσης υπό την προεδρία του ΟΤΕ, ερευνώνται τηλεπικοινωνιακά θέματα, όπως η εισαγωγή κοινού συστήματος τηλεκάρτας στην περιοχή, η εγκατάσταση και λειτουργία Βαλκανικού Κόμβου Internet, η παροχή υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας μέσω κοινών τηλεπικοινωνιακών δικτύων και δεδομένων, η εφαρμογή κοινής τιμολογιακής πολιτικής και η εγκατάσταση και λειτουργία κοινού βαλκανικού δορυφόρου (Τρίγκα Ν. 1998).

ΧΑΡΤΗΣ 9

Τα Αεροδρόμια και το Σιδηροδρομικό Δίκτυο στη Βαλκανική Χερσόνησο

ΜΕΡΟΣ ***Τ***ΡΙΤΟ

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ Ε Κ Α Τ Ο

10. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ ΣΤΗΝ Ε.Ε. ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ

10.1. Εισαγωγή

Όλα τα βαλκανικά κράτη, τάχθηκαν υπέρ της ανοικτής οικονομίας ενώ οι ηγέτες τους και η κοινή γνώμη υποστηρίζουν την προσέγγιση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους άλλους ευρωπαϊκούς οργανισμούς, αποβλέποντας στην πλήρη ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημαντικά βήματα έχουν ήδη γίνει προς αυτή την κατεύθυνση. Οι αλλαγές στον προσανατολισμό των πολιτικών, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο διεθνές περιβάλλον, είναι τόσο σημαντικές που τα κράτη αυτά αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της ανεύρεσης μιας νέας θέσης για τις οικονομίες τους στο διεθνή καταμερισμό εργασίας (Βουτσάς Ν. 1998).

Η διαδικασία σταθεροποίησης, στο βαλκανικό χώρο, χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα, όπως επίσης, αβεβαιότητα χαρακτηρίζει τις μεταρρυθμίσεις και τις επιδόσεις των βαλκανικών οικονομιών, την πολιτική σταθερότητα της περιοχής, τη συνολική ανάπτυξη στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και την πρώην ΕΣΣΔ στο περιθώριο μιας ενοποιούμενης Ευρώπης, την ίδια τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, το βαθμό του ανοίγματος των δυτικών εμπορικών εταίρων και ιδιαίτερα της Ε.Ε. στις χώρες της ΚΑΕ, πέρα βέβαια από τα ευρύτερα θέματα του παγκόσμιου εμπορίου, των σχέσεων Βορρά-Νότου και της τεχνολογικής προόδου (Βαλντέν Σ. 1996).

Αντιπαρερχόμενοι αυτές τις επιφυλάξεις, θα διατυπώσουμε κάποιες γενικές ιδέες, για να δούμε ποια είναι η δύναμη των βαλκανικών χωρών παγκοσμίως.

1. Οι βαλκανικές χώρες διαθέτουν πλεονεκτήματα σε ορισμένες αγροτικές παραγωγές όπως:

♦ φρούτα και λαχανικά, νωπά και μεταποιημένα, μπορούν να εξαχθούν από τη Βουλγαρία και τις περισσότερες άλλες χώρες, όπως τη Ρουμανία, την Αλβανία και τη

ΠΓΔΜ: νωπές ντομάτες, αγγούρια, πιπεριές, φρούτα του δάσους, σταφύλια, μανιτάρια, κατεψυγμένα και κονσερβοποιημένα φρούτα και λαχανικά, κρασί. Πολλά από τα προϊόντα αυτά κατευθύνονται προς τις μη απαιτητικές ανατολικές αγορές ενώ ο ανταγωνισμός στην αγορά της Ε.Ε. είναι έντονος. Παρ' όλα αυτά, η Βουλγαρία από το 1989 έχει σημειώσει σημαντικές επιτυχίες στην αγορά της Ε.Ε (ΚΕΠΕ, Οικονομικό Παρατηρητήριο: Βαλκάνια και Παρευξήνιες Χώρες, 1995).

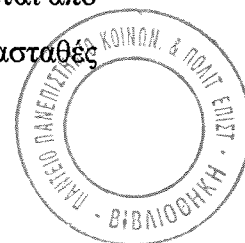
♦ οι βαλκανικές χώρες είναι παραδοσιακά εξαγωγείς ορισμένων κτηνοτροφικών προϊόντων: πρόβατα από τη Βουλγαρία και την ΠΓΔΜ, μοσχάρι κρέας από την Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ορισμένα είδη τυριού από τη Βουλγαρία και την Ελλάδα. Τα προϊόντα αυτά είναι διεθνώς ανταγωνιστικά και εξάγονται στη Δύση και στην Μέση Ανατολή (Οικονομικός Ταχυδρόμος 13/4/1995)

♦ η Βουλγαρία είναι ένας μείζων παραγωγός καπνού, ενώ η ΠΓΔΜ, η Αλβανία και η Κροατία έχουν επίσης σημαντικές παραγωγές

♦ Η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας έχουν τη δυνατότητα να εξάγουν δημητριακά (αραβόσιτος και σιτάρι).

2. Οι βαλκανικές χώρες έχουν πολλά αποθέματα μεταλλευμάτων τα οποία εξάγουν παραδοσιακά ακατέργαστα ή ημι-κατεργασμένα: χρώμιο στην Αλβανία, βωξίτη στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο, μόλυβδος και ψευδάργυρος στη Βουλγαρία, την ΠΓΔΜ και τη Σερβία, χαλκός στην Αλβανία, και τη Σερβία, νίκελ στην Αλβανία. Η Αλβανία και ορισμένα μέρη της πρώην Γιουγκοσλαβίας έχουν αποθέματα υδροηλεκτρικής ενέργειας. Τα προϊόντα αυτά θα μπορούσαν να αποτελέσουν πολύτιμη πηγή συναλλάγματος και για το μέλλον, αν και οι περισσότερες μονάδες επεξεργασίας χρειάζονται εκσυγχρονισμό. Υπάρχουν επίσης θετικές προοπτικές εκμετάλλευσης πετρελαίου στη θάλασσα της Αλβανίας.

3. Η ύπαρξη ενός εκπαιδευμένου και πολύ φθηνού εργατικού δυναμικού αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα όλων των ΧΚΑΕ. Η μετεγκατάσταση εργασιοβόρων δραστηριοτήτων από τη Δυτική Ευρώπη ήδη λαμβάνει χώρα, ειδικά στον τομέα της ένδυσης (εμπόριο τελειοποίησης) και άλλων υπο-εργολαβιών (Ναυτεμπορική Απρίλιος 1998). Οι μισθοί στις βαλκανικές χώρες είναι χαμηλότεροι από τις χώρες Visegrad (Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχοσλοβακία), αλλά το πλεονέκτημα αυτό αντισταθμίζεται από το χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού και από ένα πιο ασταθές

οικονομικό, θεσμικό και πολιτικό περιβάλλον (Βαλντέν Σ. 1996). Οι εξαγωγές, όμως, αυτών των προϊόντων των Βαλκανίων, στην αγορά της Ε.Ε. και στη Δύση αυξάνονται.

4. Ο τουρισμός μπορεί να αναδειχθεί σε δυναμικό τομέα για αρκετές από τις βαλκανικές χώρες. Η Αλβανική ακτή (ειδικά στο νότο) θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημαντικό τουριστικό θέρετρο. Οι Βουλγαρικές και Ρουμανικές ακτές της Μαύρης Θάλασσας θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν τουριστικά αν ξεπεράσουν το χαμηλό επίπεδο υπηρεσιών (Ναυτεμπορική, Ειδική Έκδοση για τα Βαλκάνια, Απρίλιος 1998). Ο ορεινός και χειμερινός τουρισμός θα μπορούσε να ανθίσει στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβενία, την ΠΓΔΜ, ακόμα και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Η πολιτική αστάθεια αποτελεί το μεγαλύτερο εμπόδιο και όχι μόνο για τις εμπόλεμες περιοχές.

5. Η γεωγραφική γειτνίαση της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας με τα νοτιοανατολικά κράτη θα μπορούσε να στηρίξει για τις δύο χώρες ένα ρόλο “γέφυρας” για εξάπλωση προς αυτή τη λιγότερο ανεπτυγμένη ζώνη ειδικά προς τη Μολδαβία, την Ουκρανία και τις άλλες Δημοκρατίες της Μαύρης Θάλασσας (Βαλντέν Σ. 1996).

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης πρόσφατα εξέταζε την πιθανότητα να προβεί σε επενδύσεις αναβιώνοντας τις μονάδες παραγωγής τσιμέντου και λιπασμάτων, καθώς και δημιουργώντας νέες μονάδες χλωριούχου νατρίου και PVC στη Βουλγαρία (Ministry of Regional Development and Construction 1996). Επίσης, εξέταζε σχέδια για τη βιομηχανία αυτοκινήτου (συναρμολόγηση ελαφρών αυτοκινήτων, παραγωγή τρακτέρ). Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα, έχει τονίσει στο παρελθόν, για τη Ρουμανία, την υπάρχουσα μεγάλη παραγωγική ικανότητα στο τομέα της βιομηχανίας μετάλλων, ενώ συνιστούσε επενδύσεις σε υπο-τομείς όπως αυτούς της καυστικής σόδας, των λιπασμάτων, των φαρμάκων, των καλλυντικών (Green Paper 1997).

Τα ναυπηγεία της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας μπορούν να γίνουν ιδιαίτερα ανταγωνιστικά.

Οι υπό μετάβαση βαλκανικές οικονομίες, θα μετατοπίσουν παραπέρα τις διεθνείς οικονομικές τους σχέσεις προς τη Δυτική Ευρώπη και ιδιαίτερα την Ε.Ε. Οι γεωγραφικοί, ιστορικοί και συχνά πολιτισμικοί δεσμοί καταδεικνύουν ότι οι χώρες αυτές έχουν μέλλον στο εμπόριο με τη Ρωσία και τα άλλα νοτιοανατολικά κράτη. Η περιοχή αυτή, πολύ πιθανώς, θα συνεχίσει να προμηθεύει μέρος της απαραίτητης ενέργειας και των πρώτων υλών, ενώ μακροπρόθεσμα αποτελεί μια ενδιαφέρουσα και

περιοχών που βρίσκονται εκατέρωθεν εθνικών συνόρων αλλά επίσης και μέσω βοήθειας για την ενίσχυση των οικονομιών των περιοχών που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της κοινότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1996).

Η στρατηγική πολιτική του προγράμματος περιέχει αναπτυξιακούς στόχους, όπως η λήξη της απομόνωσης των περιοχών αυτών μέσω της βελτίωσης της υποδομής για τις μεταφορές, έτσι ώστε να πλησιάσουν τις κοινοτικές περιφέρειες. Η ανάγκη σύνδεσής τους είναι ζωτικής σημασίας. Η βασική επιλογή της δημιουργίας του οριζόντιου άξονα Ανατολής-Δύσης (Εγνατία οδός, Λιμάνι Ηγουμενίτσας) πηγάζει από αυτή την ανάγκη.

Ένας άλλος βασικός στόχος είναι η ανάπτυξη διασυνοριακής συνεργασίας ανάμεσα στην Ελλάδα και στις γειτονικές χώρες μέσω της δημιουργίας οικονομικών και πολιτιστικών δεσμών.

Στόχοι δευτερεύουσας σημασίας είναι η ενίσχυση επίβλεψης των συνόρων και η βελτίωση της εισόδου στα αντίστοιχα σημεία, η εκμετάλλευση των πρώτων υλών, του τουρισμού, καθώς και η βελτίωση της επαγγελματικής κατάρτισης των μεταναστών.

Το INTERREG II είναι επίσης μια κοινοτική πρωτοβουλία με ευρύτερο χρονικό πλαίσιο από αυτό του INTERREG και ευκολότερη χρηματοδότηση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1996). Βασικός στόχος του προγράμματος αυτού είναι:

- ♦ δίκτυα υποδομών εκατέρωθεν των συνόρων (μεταφορές, ενέργεια, τηλεπικοινωνίες)
- ♦ δράσεις στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού
- ♦ προώθηση οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας
- ♦ συνεργασία στον τομέα της επιστημονικής έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης
- ♦ προώθηση της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας

10.3.2. Η κοινοτική πρωτοβουλία OUVERTURE

Το πρόγραμμα OUVERTURE στοχεύει να εγκαταστήσει ένα δίκτυο δεσμών συνεργασίας μεταξύ περιοχών και πόλεων στην Ανατολή και την Δύση και στους χώρους της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης και περιφερειακής διοίκησης. Ο σκοπός του προγράμματος είναι να βοηθήσει περιοχές της Κεντρικής Ευρώπης στις κινήσεις

τους προς αποκεντρωμένη κυβέρνηση ελεύθερης οικονομίας. Ταυτόχρονα ελπίζεται ότι θα προάγει την ενσωμάτωση των φτωχότερων και περιφερειακών περιοχών της Κοινότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1996).

Οι βαλκανικές χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα είναι η Βουλγαρία από το 1991 και η Ρουμανία και Αλβανία από το 1994.

10.3.3. Η κοινοτική πρωτοβουλία ECOS

Το πιλοτικό πρόγραμμα ECOS (Σύστημα συνεργασίας των ευρωπαϊκών πόλεων), στοχεύει στην προαγωγή της συνεργασίας μεταξύ των πόλεων και των περιφερειών της Ε.Ε. ιδιαίτερα των λιγότερων προνομιούχων και των ομολόγων τους στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1996).

Τέσσερις βαλκανικές χώρες έχουν επιλεγεί στα πλαίσια του ECOS: η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Σλοβενία. Έτσι υπάρχει μια πολυμερή συνεργασία, ενώνοντας τη Βάρνα (Βουλγαρία) με την Κωσταντζα (Ρουμανία), το Gabrovo (Βουλγαρία) με την Korcha (Αλβανία), το Bielsko Biala (Πολωνία) με τη Bistrita (Ρουμανία) ή ακόμα τα Τίρανα, τη Σόφια και το Βουκουρέστι. Επίσης ενώνονται πολλές πόλεις της ίδιας χώρας.

Τα θέματα και η μορφή της συνεργασίας ποικίλουν. Όμως, πιο συχνά αναφέρονται η τοπική δημοκρατία και η εκπαίδευση των εκλεγμένων αρχών και των δημοσίων υπαλλήλων, ο τουρισμός και οι αναπτυξιακές μελέτες, οι αστικές υπηρεσίες και η εξειδίκευση. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε:

1. Το πρόγραμμα “Ανασκευή του δικτύου ηλεκτροδότησης”. Το πρόγραμμα αφορά στην ανασκευή του δικτύου ηλεκτροδότησης και τη λειτουργία μέσων διαχείρισης της δημόσιας ηλεκτροδότησης. Συντονίζεται από την πόλη Besancon της Γαλλίας και οι άλλοι εταίροι είναι ο Πειραιάς και οι Σκυκίες (Ελλάδα), η Bielsko Biala (Πολωνία) και η Bistrita (Ρουμανία).

2. Το πρόγραμμα “Λιμάνια και τοπικές αρχές” ενώνει τον Πειραιά (ηγέτης), τη Βάρνα (Βουλγαρία), την Κωσταντζα (Ρουμανία) και τη Μασσαλία (Γαλλία), για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων σχετικά με τις δραστηριότητες των εν λόγω λιμανιών (εμπορεύματα, επιβάτες). Αυτή η βάση δεδομένων θα αποτελέσει δίκτυο.

Αυτά πρόκειται για τεχνικά προγράμματα. Προγράμματα συνεργασίας και τοπικής αυτοδιοίκησης είναι:

1. Το πρόγραμμα “Το Ρουμανικό χωριό”, όπου δώδεκα ρουμανικά χωριά συμμετέχουν στα προγράμματα εκπαίδευσης σχετικά με την τοπική διαχείριση και ανάπτυξη καθώς και στα σεμινάρια σχετικά με την τοπική αυτοδιοίκηση.

2. Τέλος, μπορούμε να αναφέρουμε το πρόγραμμα BAL.CI.CO.S (Σύστημα συνεργασίας των βαλκανικών πόλεων) και αφορά στην οργάνωση ενός Συνεδρίου που θα συγκεντρώνει τους εκλεγμένους εκπροσώπους των βαλκανικών χωρών, με θέμα την περιφερειακή συνεργασία στα Βαλκάνια και την τοπική αυτοδιοίκηση.

10.3.4. Η κοινοτική πρωτοβουλία Phare

Στόχος του Phare είναι να βοηθήσει τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης να επανέλθουν στο κύριο ρεύμα της ευρωπαϊκής ανάπτυξης με τη μελλοντική ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Υλοποιεί το στόχο αυτό, με τη χορήγηση χρηματοδοτικής συνδρομής για τη διαδικασία οικονομικών μετατροπών και την εδραίωση της δημοκρατίας στις χώρες αυτές μέχρι το στάδιο, όπου θα είναι οι ίδιες ικανές να αναλάβουν τις υποχρεώσεις τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1996).

Το Phare ξεκίνησε το 1989 και μέχρι το 1995, διέθεσε ποσό 5.416,9 εκατ. ECU σε 11 χώρες εταίρους, γεγονός που το καθιστά μεγαλύτερο πρόγραμμα στο είδος του. Οι κυριότερες δραστηριότητες του προγράμματος είναι κοινές για όλες τις χώρες και περιλαμβάνουν την αναδιάρθρωση των κρατικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένης και της γεωργίας, την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα, την μεταρρύθμιση των οργανισμών, τη νομοθεσία και τη δημόσια διοίκηση, την μεταρρύθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών, την απασχόληση, την εκπαίδευση και την υγιεινή, την ανάπτυξη των υποδομών στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών, καθώς επίσης και το περιβάλλον και την πυρηνική ασφάλεια (Εξπρές, Νοέμβριος 1997).

Για τις βαλκανικές χώρες που έχουν υπογράψει ευρωπαϊκές συμφωνίες, το Phare είναι ο χρηματοδοτικός μηχανισμός της στρατηγικής προένταξής τους στην Ε.Ε. που θα οδηγήσει σε πλήρη ένταξη. Αφορά τις χώρες Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία. Το 1995 ήταν το έτος κατά το οποίο άρχισε η ανασυγκρότηση της Πρώην Γιουγκοσλαβίας. Η Ε.Ε. ενέκρινε πρόγραμμα για τη στήριξη της ειρηνευτικής διαδικασίας. Στο σχήμα 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη παρούσα μελέτη προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε το Βαλκανικό χώρο, το θεσμικό πλαίσιο, τις οικονομικές εξελίξεις και την δυνατότητα περιφερειακής συνεργασίας και ανάπτυξης. Από την ανάλυση προκύπτει ότι τα Βαλκάνια είναι ένα πεδίο έντονης ανάπτυξης σχέσεων και ροών αλλά και ένα πεδίο αλληλεπιδράσεων μειονοτήτων, κρατών και πολιτισμών. Αυτά μαζί με τις αβεβαιότητες ανάμεσα στις σχέσεις των γειτόνων και τη γεωγραφία των Βαλκανίων δείχνουν την μεγάλη αλληλεξάρτηση και την ανάγκη αναζήτησης λύσεων που θα στηρίζονται στην συνεργασία και συνύπαρξη.

Όσον αφορά τις οικονομικές εξελίξεις, πραγματοποιούνται θετικά βήματα αν και χρειάζονται τουλάχιστον δέκα χρόνια για να αρχίσουν τα Βαλκανικά κράτη να πλησιάζουν τα επίπεδα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 1997 η Αλβανία (ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ: (-8%)), η Βουλγαρία (ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ: (-7,4%)) και η Ρουμανία (ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ: (-6,6%)) παρουσίασαν αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Αντίθετα το 1998, αρνητικούς ρυθμούς παρουσίασε η Ρουμανία ενώ το υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης παρουσίασε η Αλβανία (12%). Όσον αφορά την ανεργία την περίοδο 1992-97 το μεγαλύτερο ποσοστό παρουσιάζει η ΠΓΔΜ όπου από 18,6% το 1992 πλησίασε το 39% το πρώτο εξάμηνο του 1997. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει η Ρουμανία. Ο πληθωρισμός, μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού πήρε μεγάλες διαστάσεις. Ο πληθωρισμός στη Βουλγαρία διαμορφώθηκε το 1997 σε 578%, στη Ρουμανία στο 151%. Το 1998, παρουσιάζουν διψήφιο πληθωρισμό όλες οι βαλκανικές χώρες.

Το θεσμικό πλαίσιο, οι μεταρρυθμίσεις και η δημοσιονομική πολιτική των βαλκανικών κρατών τα τελευταία χρόνια, δείχνουν ότι πορεύονται προς σταθερούς δημοκρατικούς θεσμούς (νόμοι για τις ξένες επενδύσεις, το εμπόριο, οι ιδιωτικοποιήσεις, η επιστροφή αγροτικής γης), προς την εξασφάλιση της έννομης τάξης (αρχές για την μείωση της εγκληματικότητας), το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την προστασία των μειονοτήτων και την οικονομία της αγοράς. Αυτά εξάλλου αποτελούν και βασικές προϋποθέσεις για την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή

Ένωση, με την οποία, συμφωνία σύνδεσης έχουν υπογράψει η Βουλγαρία και η Ρουμανία και άρα πρέπει να πληρούνται όλες οι διατάξεις που θέτει η Ε.Ε. Βέβαια, ο πόλεμος στην Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, θέτει το ερώτημα κατά πόσο είναι εφικτή η σταθερότητα, η συνεργασία και η σύγκλιση στη περιοχή. Η εξασφάλιση της ειρήνης αποτελεί επιτακτική ανάγκη, για την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών όλης της περιοχής. Η Ελλάδα, η μόνη βαλκανική χώρα μέλος της Ε.Ε., μπορεί να διαδραματίσει ένα καθοριστικό ρόλο στην οικοδόμηση της βαλκανικής περιφερειακής συνεργασίας.

Η πολιτική ζωή της Αλβανίας, παρά τα μεγάλα πολιτικά και οικονομικά προβλήματα, χαρακτηρίζεται σήμερα ελεύθερη, αν λάβει κανείς υπ' όψη τις επιπτώσεις από την έξοδο από το παλαιό καθεστώς. Η Βουλγαρία καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια για να προσαρμόσει το θεσμικό πλαίσió της, στο Κεκτημένο της Ε.Ε. Στα πλαίσια αυτού του κλίματος προωθεί τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις οι οποίες τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Η Ρουμανία, μετά την πολιτική αστάθεια, κάνει λόγο για εθνική ασφάλεια και για την υιοθέτηση μέτρων για την προστασία των πολιτικών και δημοκρατικών θεσμών.

Το εμπόριο των βαλκανικών χωρών με την Ελλάδα είναι θετικό για την κάθε χώρα χωριστά, εκτός της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας όπου τα τρία τελευταία χρόνια ήταν αρνητικό. Οι βαλκανικές χώρες έχουν επί τω πλείστον αναπτυγμένες εμπορικές σχέσεις μεταξύ τους. Τα εξαγόμενα προϊόντα είναι κυρίως πρώτες ύλες, αγροτικά, κτηνοτροφικά προϊόντα, ιχθυρά, ορυκτά, δερμάτινα. Εισάγουν κυρίως, τροπικά φρούτα, αγαθά διαρκούς χρήσης, καταναλωτικά προϊόντα τα οποία εστιάζονται κυρίως σε είδη ένδυσης και υπόδησης.

Τα Βαλκάνια δείχνουν μεγάλη διάθεση προσέλκυσης ξένων επενδύσεων και προσπαθούν να εναρμονίσουν τη νομοθεσία τους με αυτή της υπόλοιπης Ευρώπης, προκειμένου να ελκύσουν τους επενδυτές. Ο χώρος των Βαλκανίων παρουσιάζει ενδιαφέρουσες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Έχουν πληθυσμό και αγοραστική δύναμη που τις καθιστά ήδη αξιόλογη αγορά. Πολλές από τις βαλκανικές χώρες έχουν σημαντικές πλουτοπαραγωγικές πηγές και εκτεταμένο παραγωγικό ιστό, έστω και αν αυτός βρίσκεται σε μέτρια ή κακή κατάσταση, γεγονότα που δημιουργούν βάσιμες ελπίδες ότι το βιοτικό τους επίπεδο θα ανέβει αισθητά. Τέλος, ο διεθνής ανταγωνισμός είναι περιορισμένος και το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του εργατικού δυναμικού σε συνδυασμό με τις χαμηλές αμοιβές ευνοεί τόσο την τοπική παραγωγή αλλά και τις

εξαγωγές. Οι μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα για τις ξένες επενδύσεις και αυτές οι οποίες σχεδιάζονται βραχυπρόθεσμα, έχουν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος και τη σταδιακή ανάπτυξη του διασυννοριακού εμπορίου.

Από την ανάλυσή μας προκύπτει ότι τα έργα υποδομής βρίσκονται σε αρχικό στάδιο. Οι ανάγκες για το οδικό, σιδηροδρομικό δίκτυο, οι αερομεταφορές και οι υποδομές στα λιμάνια είναι μεγάλες σε όλα τα βαλκανικά κράτη. Η χρηματοδότηση των έργων για τις τηλεπικοινωνίες, την ενέργεια (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, ηλεκτρική ενέργεια) τις ξενοδοχειακές υποδομές, πραγματοποιούνται από τις εθνικές αρχές ή και με συνδρομές τις Ε.Ε., όπως για παράδειγμα μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων, την απ' ευθείας συνεργασία μεταξύ των τοπικών και περιφερειακών αρχών της Κοινότητας. Επίσης, σε σημαντικό βαθμό συμβάλλουν και ιδιωτικές εταιρίες. Όσον αφορά την Ο.Δ. της Γιουγκοσλαβίας, η έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί κατέστρεψε τις υπάρχουσες υποδομές με αποτέλεσμα να υπάρχουν σοβαρά προβλήματα επικοινωνίας, διαβίωσης και μεταφοράς, γεγονός που επηρεάζει τις συναλλαγές της χώρας αλλά και της ευρύτερης περιοχής, γενικότερα.

Βιομηχανικά και αστικολιμενικά κέντρα υπάρχουν σε όλες τις βαλκανικές χώρες και λειτουργούν ως πόλοι ανάπτυξης. Προκύπτει από την ανάλυση ότι προωθούν την ανάπτυξη των σχέσεων και των ροών, όπως εκφράζονται με το εμπόριο, τις μεταφορές, τις ροές κεφαλαίων και την γενικότερη συνεργασία και τις ανταλλαγές στον βαλκανικό χώρο. Συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη των υποδομών και αναπτύσσονται κυρίως όπου υπάρχουν φυσικοί πόροι, ενεργειακές πηγές και σε ευνοϊκές γεωγραφικές θέσεις.

Τέλος, προκειμένου τα Βαλκάνια να λειτουργήσουν σε μια κοινή βάση συνύπαρξης, οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης πρέπει να δώσουν προτεραιότητα σε ριζικές αλλαγές που να αφορούν το θεσμικό πλαίσιο (σταθερό), τους δημοκρατικούς θεσμούς, την βελτίωση των υποδομών (μεταφορές τηλεπικοινωνίες), την πρόοδο των ιδιωτικοποιήσεων. Πρέπει να αντιμετωπίσουν την εσωτερική αστάθεια. Η συνεργασία αποτελεί ένα χρήσιμο μέσο για την προαγωγή μιας κοινής ταυτότητας σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και την υποστήριξη της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Βέβαια, η ενιαία περιφερειακή βαλκανική συνεργασία για την ώρα εμποδίζεται από το πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας. Η μερική κατά περιοχές συνεργασία δεν μπορεί να αποκλεισθεί αν

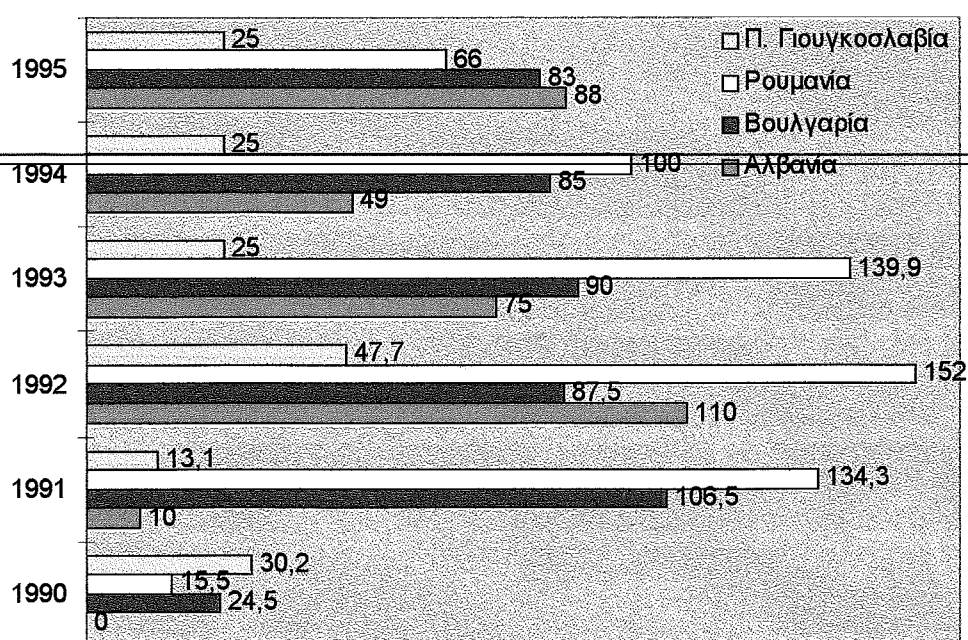
και επηρεάζεται από το πολιτικό περιβάλλον. Κάνοντας αφαίρεση των πολιτικών εμποδίων είναι δυνατή η συνεργασία και περιφερειακή ολοκλήρωση στην περιοχή. Επίσης, έχει συνειδητοποιηθεί ότι πρέπει να ενθαρρυνθεί η συνεργασία ανάμεσα στη Δυτική Ευρώπη και στα Βαλκανικά κράτη κυρίως στη βάση της πολιτικής συνεργασίας, της συνεργασίας στους τομείς της ασφάλειας και της οικονομικής συνεργασίας εντός της περιοχής.

Το μέλλον της περιοχής των Βαλκανίων, πρέπει να αναζητηθεί στην εδραίωση σχέσεων καλής γειτονιάς, και σε όλες τις μορφές περιφερειακής και ευρύτερης συνεργασίας, οι οποίες εδραιώνουν την πολιτική και κοινωνική σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη.

παρουσιάζονται οι αναληφθείσες υποχρεώσεις χρηματοδότησης ανά χώρα από το 1990 μέχρι το 1995.

ΣΧΗΜΑ 6

Phare: Αναληφθείσες υποχρεώσεις χρηματοδότησης ανά βαλκανική χώρα
1990 μέχρι το 1995.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

10.3.5. Η Πρωτοβουλία ROYAUMONT

Η πρωτοβουλία Royaumont γεννήθηκε στο Παρίσι, το Δεκέμβριο του 1995, και είναι συνδεδεμένη με την ειρηνευτική διαδικασία στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Βέβαια η πρωτοβουλία αφορά την ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και συγκεκριμένα από την Αλβανία, Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας, ΠΓΔΜ, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουγγαρία, Τουρκία (Οικονομικός Ταχυδρόμος, 11/6/1998). Στους στόχους της διαδικασίας περιλαμβάνονται:

- ♦ η βελτίωση των σχέσεων των χωρών της Ν.Α. Ευρώπης και η σύναψη συμφωνιών καλής γειτονιάς
- ♦ η κατοχύρωση της ελεύθερης έκφρασης και διακίνησης στην περιοχή και
- ♦ η περιφερειακή συνεργασία και η εμβάθυνση στην περιοχή

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξανδρής Α., Παρεσόγλου Α. (1995), "Μειονότητες στα Βαλκάνια", στο "Βαλκάνια: Από το Διπολισμό στη Νέα Εποχή", Αθήνα: Γνώση.
2. Αρβανιτάκης Κ. (1995), "Βουλγαρία", στο ΚΕΠΕ, "Οικονομικό Παρατηρητήριο '95: Βαλκανικές και Παρευξήνιες Χώρες", Αθήνα: ΚΕΠΕ.
3. Βαλντέν Σ. (1994), "Τα Βαλκάνια στο Διεθνή Καταμερισμό της Εργασίας", στο Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Βαλκάνια, Αθήνα.
4. Βελλίου-Σεϊμανίδη Α. (1997), "Αρχίζει ο Δεύτερος Γύρος του Βαλκανικού Εγχειρήματος", Οικονομικός Ταχυδρόμος 9/10/1997, Αθήνα.
5. Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση (1998), "Βαλκάνια", Σεπτέμβριος 1998, Αθήνα.
6. Βλαχογιάννης Ε. (1995), "Βαλκανική Οικονομική Συνεργασία - Για Πόσο Χρόνο;", στο Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, "Παραμεθόριες Περιοχές", Αθήνα: Διεθνές Συνέδριο.
7. Γαβρινιώτη Φ. (1997), "Μεταφορές: Με Αεροπλάνα και Βαπόρια", Δεκέμβριος 1997, Αθήνα: Βιομηχανική Οικονομική Επιθεώρηση.
8. Γιαννόπουλος Γ. (1996), "Οι Μεταφορές και τα Αντίστοιχα Δίκτυα στα Βαλκάνια και στις Γειτονικές Περιοχές", στο "Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Βαλκάνια" Αθήνα: Σάκκουλα.
9. Δελής Κ. (1996), "Χρηματοδότηση, Τιμολόγηση και Αποτελεσματική Διαχείριση των Υποδομών" Αθήνα: Επιλογή.
10. Δημόπουλος Α. (1996), "Διευρωπαϊκά Δίκτυα: Ενέργεια, Μεταφορές Τηλεπικοινωνίες", στο Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Βαλκάνια, Αθήνα: Σάκκουλα.
11. Δρασάκης Γ. (1995), "Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, Διαβαλκανική και Παρευξείνια Συνεργασία", στο Balkan Review, Τεύχος 3, Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ιανουάριος 1995, Αθήνα.
12. ΕΚΕΜ (1998), "Βαλκάνια", Εξαμηνιαία Έκθεση, Δεκέμβριος Νο 8, Ιούνιος Νο 9, Δεκέμβριος Νο 10, Ιούνιος Νο 11, Δεκέμβριος Νο 12, Αθήνα: ΕΚΕΜ.
13. ΕΚΕΜ, "Βαλκανική Ενημέρωση", Μηνιαία Έκθεση, Τεύχη 57, 58, 59 Αθήνα.
14. Εμφιατζόγλου Π. (1995), "Ανάπτυξη Ενιαίας Συγκοινωνιακής Υποδομής στη Βαλκανική", Information - Μάρτιος 1995, Αθήνα: Ελεύθερο Βήμα.
15. Ευθυμιάδης Ν. (1994), "Βαλκάνια και Οικονομική Ανάπτυξη", Θεσσαλονίκη: Περιοδική Έκδοση του Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου.

- 16.Ευθυμιάδης Ν. (1995), "Ελεύθερο Εμπόριο στα Βαλκάνια", στο Information - Μάρτιος 1995.
- 17.Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996), "Γενική Έκθεση επί της Δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης"
- 18.Ιονική Τράπεζα (1998), "Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας", στο "Οικονομική Ενημέρωση", Τεύχος 10-11, Απρίλιος - Σεπτέμβριος, Αθήνα: Ιονική Τράπεζα.
- 19.Ιωάννου Χ. (1995) "Σκόπια", στο ΚΕΠΕ, "Οικονομικό Παρατηρητήριο '95: Βαλκανικές και Παρευξήνιες Χώρες", Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- 20.Καζάκος Π. (1995), "Οικονομικές Εξελίξεις και Μεταρρυθμίσεις στη ΝΑ Ευρώπη", στο "Βαλκάνια: Από το Διπολισμό στη Νέα Εποχή", Αθήνα: Γνώση.

- 21.Καζαμιάς Α. (1995), "Ελληνική Διπλωματική Στροφή στα Βαλκάνια", Οικονομικός Ταχυδρόμος 7/12/1995, Αθήνα.
- 22.Καμαράς Α. (1995), "Η Ελληνική Επιχειρηματική Διείσδυση στη Βουλγαρία", Οικονομικός Ταχυδρόμος, 23/11/1995, Αθήνα.
- 23.Καραφωτάκης Β. (1998), "Το Επιχειρηματικό Ρίσκο στις Βαλκανικές Χώρες", Οικονομικός Ταχυδρόμος, 26/3/1998, Αθήνα.
- 24.Καραφωτάκης Ε. (1995), "Βουλγαρία 1995", Αθήνα: Ναυτεμπορική.
- 25.Καραφωτάκης Ε. (1995), "Ρουμανία '95", Αθήνα: Ναυτεμπορική.
- 26.Καραφωτάκης Ε. (1996), "Αλβανία '96", Αθήνα: Ναυτεμπορική.
- 27.Καραφωτάκης Ε. (1997), "Οι Τράπεζες στα Βαλκάνια", Αθήνα: Ναυτεμπορική.
- 28.Κιακίδης Θ. (1998), "Ο Δρόμος για Επενδύσεις Δεν είναι Στρωμένος με Ροδοπέταλα", στο "Βαλκάνια-Παρευξήνιες Κοινές Επιχειρήσεις", Αθήνα: ΕΞΙΠΡΕΣ
- 29.Κοvalsky Ν. (1996), "Η Ευρώπη, Η Μεσόγειος, Η Περιοχή της Μαύρης Θάλασσας: Ο Ρόλος τους για τα Βαλκάνια", στο Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Βαλκάνια Αθήνα: Σάκκουλα
- 30.Κοκορές Τ. (1995), "Ρουμανία", στο ΚΕΠΕ, "Οικονομικό Παρατηρητήριο '95: Βαλκανικές και Παρευξήνιες Χώρες", Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- 31.Κόνσολας Ν. (1984), "Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική", Αθήνα: Παπαζήση
- 32.Κόνσολας Ν. (1997), "Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική", Αθήνα: Παπαζήση.
- 33.Κράλογλου Γ. (1997), "Οι νέοι Βαλκανικοί Προορισμοί Υπερέκλυψαν τις Απώλειες", Αθήνα: ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ
- 34.Κυριαζή Δ. (1997), "Δυτικοποιούνται οι Νομοθεσίες σε Βουλγαρία και Ρουμανία", στο Ελλάδα Βαλκάνια, Αθήνα: ΕΞΙΠΡΕΣ
- 35.Κυριαζή Δ. (1998), "Ενεργειακός Κόμβος της Αν. Ευρώπης Φιλοδοξεί να γίνει η ΔΕΗ", στο Βαλκάνια Παρευξήνιες, Ιούλιος 1998, Αθήνα: Εξπρές.
- 36.Κωστοπούλου Σ. (1995), "Μεταφορές και Ανάπτυξη Παραμεθόριων Περιοχών:

- Η Μεθόριος του Αιγαίου", στο Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, "Παραμεθόριες Περιοχές", Αθήνα: Διεθνές Συνέδριο.
- 37.Λευκό Βιβλίο, "Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση. Οι Προκλήσεις και η Αντιμετώπιση τους για τη Μετάβαση στον 21 αιώνα", Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- 38.Μαλλιαρά Ν. (1999), "Οι Ελληνικές Τράπεζες στη Βαλκανική Αγορά", Το Βήμα 2/5/1999, Αθήνα.
- 39.Μανιάτης Α. (1995), "Ο.Δ. Γιουγκοσλαβία", στο ΚΕΠΕ, "Οικονομικό Παρατηρητήριο '95: Βαλκανικές και Παρευξήνιες Χώρες", Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- 40.Μανιάτης Γ. (1997), "Εμπόριο και Μεταφορές στη Ν.Α.Ευρώπη", Οικονομικός Ταχυδρόμος 21/8/1997, Αθήνα.
- 41.Μανιάτης Γ. (1998), "Η Ελλάδα Κόμβος Μεταφορών για τρεις Ηπείρους", Απρίλιος 1998, Αθήνα: ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ.
- 42.Μητραλιά Γ. (1997), "Οι <<Πυραμίδες>> Διέλυσαν την Αλβανία", Οικονομικός Ταχυδρόμος, 30/1/1997, Αθήνα.
- 43.Μούρτος, Τσαρδανίδης, Καραφωτάκης, Cristureanu, Pora, Παπαδάκος, Λάζου (1997), "Αφιέρωμα στη Ρουμανία", στο Αγορά Χωρίς Σύνορα, Μάρτιος-Απρίλιος-Μάιος 1997, Αθήνα.
- 44.Παπαδασκαλόπουλος Αθ. (1995), "Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης", Αθήνα: Παπαζήση.
- 45.Παπανδρέου Β. (1997), "Ενεργειακός Κόμβος η Ελλάδα στο Χώρο των Βαλκανίων", Απρίλιος 1997, Αθήνα: ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ.
- 46.Πετράκος Γ. (1995), "Η Νέα Γεωγραφία των Βαλκανίων: Επιπτώσεις και Προοπτικές της Συνεργασίας Ελλάδας, Αλβανίας, Βουλγαρίας", στο Τόπος, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών μελετών, Αθήνα.
47. Perry D. M. (1995), "Η Κοινωνία των Πολιτών στα Μετακομμουνιστικά Βαλκάνια", στο Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Βαλκάνια, Αθήνα: Σάκκουλα.
- 48.Ρέππας Π. (1991), " Οικονομική Ανάπτυξη, Θεωρίες και Στρατηγικές", Αθήνα: Παπαζήση.
49. Ροζάκης Χ. (1994) "Εθνικισμοί και Μειονότητες στα Βαλκάνια", στο "Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Βαλκανική Πολυδιάσπαση", Αθήνα: Σιδέρης.
- 50.Σακκάς Δ. (1995), "Αλβανία", στο ΚΕΠΕ, "Οικονομικό Παρατηρητήριο '95: Βαλκανικές και Παρευξήνιες Χώρες", Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- 51.Στουραϊτή Γ. (1998), "Ο ΟΤΕ έχει το Συγκριτικό Πλεονέκτημα στις Αγορές των Βαλκανικών Χωρών", Βαλκάνια - Παρευξήνιες Ιούλιος 1997, Αθήνα: ΕΞΙΠΡΕΣ.
- 52.Τέλιος Η. (1995), "Μεγάλες Δυνατότητες Ανάπτυξης Παραμεθόριων Περιοχών της Αλβανίας", στο Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, "Παραμεθόριες Περιοχές", Αθήνα: Διεθνές Συνέδριο.
- 53.Todorov N. (1996), "Η Εμφάνιση των Κρατών Εθνών", στο Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Βαλκάνια, Αθήνα: Σάκκουλα.

54. Τρίγκα Ν. (1998), "Τηλεπικοινωνίες", Οικονομικός Ταχυδρόμος, 28 /5/98
55. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Υπηρεσιακό Σημείωμα, "Ελληνική Επενδυτική Δραστηριότητα στις Βαλκανικές Χώρες".
56. Χατζηθωμάς Θ. (1998), "Σημαντικός ο Ρόλος της Ελλάδας για την Ανάπτυξη των Ενεργειακών Δικτύων", στο Βαλκάνια Παρευξήνιες, Ιούλιος 1998, Αθήνα: Εξπρές.
57. Χιωτάκης Σ. (1998), "Τα Βαλκάνια Ενεργειακή Γέφυρα Ανατολής - Δύσης", στο Βαλκάνια Παρευξήνιες, Ιούλιος 1998, Αθήνα: Εξπρές.
58. Χρηματοπούλου Φ. (1995), "Τα Διερωπαϊκά Δίκτυα Μεταφοράς και η Ελλάς", Οικονομικός Ταχυδρόμος, 23/11/1995, Αθήνα.
78. (Vignon J. 1996), "Το Κοινοτικό Μοντέλο και τα Βαλκάνια: Συμπεράσματα από την Κοινοτική Εμπειρία για τη Διαβαλκανική Συνεργασία" στο Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Βαλκάνια Αθήνα: Σάκκουλα.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Buckton R. (1982), "Public Transport: The Forgotten Social Service? ", Transport, May-June.
2. Commission of European Communities (1993), "Trans - European Networks, Towards a Master Plan for the Road Network and Road Traffic", Brussels.
3. Green Paper (1997), "Regional Development Policy in Romania", Romanian Government and European Commission (1997).
4. Longman International Reference (1998), "World Directory of Minorities".
5. "Regional Policy in the republic of Bulgaria", Sofia.
6. Pantev P. (1994-95), "Conflict and Cooperation in the Balkans: Adapting the Regional Security", στο Eurobalkans, Winter 1994-95.
7. Romania Economic Newsletter July-September 1997

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βακαλόπουλος Κ. (1995), "Η Προβληματική της Βαλκανικής Συνύπαρξης στην Ιστορική και Πολιτική Διάστασή της", στο Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, "Παραμεθόριες Περιοχές", Αθήνα: Διεθνές Συνέδριο.
2. Βαληνάκης Γ. (1992), "Η Ανάπτυξη Βαλκανικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και η Ελλάδα: Το Πολιτικό Πλαίσιο", Αθήνα: ΕΚΕΜ.
3. Βουτσάς Ν. (1998), "SECI: Η Πρωτοβουλία για Συνεργασία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη", στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, "Αγορά Χωρίς Σύνορα", τόμος 3, τεύχος 3, Δεκέμβριος-Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1998.

4. Γκόκα Χ., "Παρευξήνια Οικονομική Συνεργασία Ανοδική Πορεία και Προοπτικές Ανάπτυξης", στο Balkan Review.
5. Ιωακειμίδη Π. (1995), "Μια Νέα Πολιτική για την Περιοχή των Βαλκανίων", Οικονομικός Ταχυδρόμος 27/4/1995, Αθήνα.
6. Καζάκος Π. (1993), "Οι Γείτονές μας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη", Αθήνα: Ιονική Τράπεζα.
7. Καραγεώργος Γ. (1997), "Σε Φάση Ανάκαμψης οι Βαλκανικές Οικονομίες", Νοέμβριος 1997, Αθήνα: ΕΞΙΠΡΕΣ.
8. Καργάκος Σ. (1995), "Η Ελλάδα Βρίσκεται στα Βαλκάνια", Οικονομικός Ταχυδρόμος 7/9/1995, Αθήνα. Παπασπηλιόπουλος Σ. (1995), "Τα Βαλκάνια στην Ενωμένη Ευρώπη και η Ελλάδα", Οικονομικός Ταχυδρόμος 7/11/1995, Αθήνα.
9. Κασσαλιάς Μ. (1995), "Προβλήματα και Προοπτικές Διείσδυσης των Επιχειρήσεων στη Βουλγαρία", στο Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων, "Παραμεθόριες Περιοχές", Αθήνα: Διεθνές Συνέδριο.
10. Κεντρώτης Κ. (1994), "Η Βουλγαρία στη Μετα-κομμουνιστική Περίοδο", στο "Περιοδική Έκδοση του Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου", Τεύχος 5-6 Θεσσαλονίκη.
11. Κεντρώτης Κ. (1995), "Βουλγαρία", στο "Βαλκάνια: Από το Διπολισμό στη Νέα Εποχή", Αθήνα: Γνώση.
12. ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ (1997), "Στα Βαλκάνια, Ελληνικές Εταιρείες Πετρελαιοειδών", Απρίλιος 1997, Αθήνα.
13. ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ (1997), "Φυσικό Αέριο: Νέα Ενεργειακή Πραγματικότητα", Απρίλιος 1997, Αθήνα.
14. Παπανδρόπουλος Α. (1997), "Η Κρίση της Αλβανίας και οι Οικονομικές Προοπτικές", Οικονομικός Ταχυδρόμος, 20/3/1997, Αθήνα.
15. Παπανικολάου Γ. (1998), "Με Βήμα Σημειωτόν η Ανάπτυξη της Πληροφορικής στα Βαλκάνια", Σεπτέμβριος 1998, Αθήνα: ΕΞΙΠΡΕΣ.
16. Χαρβαλιάς Γ. (1995), "Αλβανία", στο "Βαλκάνια: Από το Διπολισμό στη Νέα Εποχή", Αθήνα: Γνώση.
17. Minic J. (1996), "Is the European Model of Reconstruction Possible for the Balkans?", στο "Globalisation, Competitiveness and Human Security: Challenges for Development Policy and Institutional Change", Vienna 1996.
18. Sjoberg and Wyzan, "Economic Change in the Balkan States: Albania, Bulgaria, Romania and Yugoslavia".
19. Stambuk V. (1998), "The Balkans A Concept for the Future", στο Review of International Affairs.